

NÖVEKEDÉSI KÉPESSÉGÜNK ELEMZÉSE

ECO – VISTA KFT

2018. december 17.

TARTALOM

	oldal
Összefoglaló	2
1/ A potenciális növekedés meghatározása	4
1.1/ A jelenlegi gazdasági-társadalmi környezet változásai	5
1.2/ Mennyiségi - fizikai korlátok, az erőforrások korlátozottsága	10
➤ a beruházások, az infrastruktúra lehetséges bővülése	
➤ az energiaszükséglet, -energia felhasználás alakulása	
1.3/ az életminőség és a hosszú távú minőségi jellemzők hatása	17
2/ A környezetben és a gazdaságban lévő potenciál	23
2.1/ A környezeti jellemzők változásai (ökológiai lábnyom)	24
2.2/ A gazdasági fejlődés „lábnyoma”	27
3/ A versenyképesség lehetséges növelése	52
3.1/ A hazai versenyképességünk nemzetközi összehasonlításban	55
3.2/ A versenyképességünk lehetséges javulása, fejlődése	57
➤ A hazai és a külső növekedési tényezők jellemzői	
○ Demográfiai helyzet	
○ Az életszínvonal jellemzői	
○ Foglalkoztatottság	
○ Áralakulás	
○ Külgazdasági egyensúly	
○ Államháztartási folyamatok	
4./ A növekedési képességünk várható alakulása, a növekedés becslése	74
4.1/ A növekedési képesség és tényezői	75
4.2/ A lehetséges növekedés számszerűsítése	79
➤ A beruházás, mint indikátor	
➤ A rövid távú növekedés....	
➤ Hosszabb távú prognózisok...	
➤ További tényező, a rejtett gazdaság	
Függelékek	
➤ <i>Információs források</i>	96
➤ <i>Felhasznált irodalom</i>	97
➤ <i>Mellékelt táblázatok jegyzéke</i>	100

ÖSSZEFOGLALÓ

Fontos, időszerű kérdése a magyar gazdaságnak-társadalomnak, hogy milyenek a „növekedés lehetőségei” és melyek a növekedésünk rövid- és hosszabb távú problémái? Ehhez nélkülözhetetlen a „növekedés korlátjainak” elemzése, számszerűsítése is.

A gazdasági növekedés vizsgálatát alapvetően (és elsősorban) mennyiségi szemlélettel próbáljuk elvégezni. Ma már azonban nélkülözhetetlen a téma un. minőségi megközelítése is.

Újat ma már olyan szemlélettel tudunk mondani, amely a nemzetközi látásmódot és a nemzetközi mércét erősíti. Ezért a növekedési képesség elemzése során meg kell mutatnunk az erőforrások, s ezen belül is a környezetvédelem és az emberi tényezők fontosságát. Egyúttal fel kell hívni a figyelmet arra, hogy egyetlen társadalom sem élheti fel az utódok erőforrásait - nem csak azért, mert nincs erre feljogosítva, hanem azért sem, mert a hosszútávú szemlélet hiányában megszűnik a társadalmi folytonosság. (Említhető ennek keretében, hogy a nemzeti érdek a magyarság fennmaradása).

Mindezek alapján alapvető fontosságúak a növekedés tervezett eléréséhez:

- A hazai gazdasági növekedés fizikai korlátjainak figyelembe vétele (az erőforrások korlátozottsága) és ezek leküzdése (A jövő felélése ma...?).
- A környezeti hatások - globális felmelegedés, technológia függő erőforrás helyettesítés, csökkenő erőforrások növekvő költségek melletti kitermelés stb. - és a számos „külső tényező” negatív, vagy pozitív hatásainak felismerése.
- A gazdaságpolitika, gazdasági szerkezet, beruházások, technológiai fejlettség, foglalkoztatottság, szociális helyzet, kultúra stb. növekedést eredményező alakítása.

Magyarország hosszú távú növekedése nem előre meghatározott. A gyorsabb növekedést produkáló fejlődő gazdaságok esetében a fejlett régiókhöz képesti növekedési többlet általában előbb elfogy, mint amikor utolérnék a fejlett gazdaságokat. Ebbe a helyzetbe kerülhetünk mi is (lásd a közepes fejlettség csapdájá). Remélhetjük azonban, hogy sikeresen ki tudunk törni egy ilyen helyzetből. A sikeres felzárkózást megvalósító országok meglehetősen heterogének, kulturális, földrajzi elhelyezkedést tekintve is különbözőek, ugyanakkor a növekedés fenntartásának fő hajtóereje

- a tőkeintenzitás
- a termelékenység folyamatos emelése,
- a fejlett technológia alkalmazása és
- a magas gazdasági hatékonyság melletti működés
- növekvő népességszám
- tőke- és tudásintenzív növekedési modellek

A gazdasági növekedés ütemének Magyarországon tapasztalt beruházás-igényessége szolgálhat kiindulóponttal a növekedési képesség felbecsüléséhez. A reálisan várható ütemet befolyásolja, hogy

- elkerülhetetlen az infrastruktúra korszerűsítése,
- a 4. ipari forradalom kényszerű és sürgős fejlesztéseket igényel, emellett
- növelni kell a környezetvédelmi beruházásokat, és
- rendbe kell hozni az oktatást, valamint
- az egészségügyet is.

Globális tér, az internet széleskörű elterjedése, a digitális platformok terjedése mind mind komoly lehetőségek számunkra is. Figyelemmel kell lennünk, hogy ma már a gazdasági növekedés, a felzárkózás és a versenyképesség egyik legfontosabb tényezője a humán tőke. A rendelkezésre álló munkaerő mennyiségén és minőségén keresztül hosszú távon alapvetően a befolyásolja a gazdaságot. Több más mellett pl. az oktatási rendszerünk kezelése, szükség szerinti fejlesztése is nagy kihívást jelenthet.

A jövőben kisebb mértékű külföldi forrásra lehet számítani az elmúlt évekhez képest. A nettó háztartási megtakarítások aránya ugyan emelkedő irányzatot mutat, de egyszerre jelentkezik majd a beruházások számítható – makrogazdasági szintű – hatékonyságának csökkenése és a beruházási források mérséklődése. Mindezt már egyre kevésbé ellensúlyozhatja az uniós csatlakozás forrásbővítő és hatékonyságot javító szerepe, ezért, a hosszabb távú, vagyis a fenntartható növekedés üteme aligha lehet nagyobb évi átlagban 3 százaléknál. Az uniós átlaghoz való felzárkózás jóval hosszabb ideig tart, mint azt reméltük.

1/ A POTENCIÁLIS NÖVEKEDÉS MEGHATÁROZÁSA

A potenciális kibocsátás egyszerűen megfogalmazva a gazdaság kapacitásának olyan mutatószáma, amely megalapozza annak fenntartható növekedését oly módon, hogy inflációt nem gerjeszt, és egyúttal kiszűri a ciklikus tényezőket is. Alkalmas tehát egy-egy időszak elemzése során az összehasonlító vizsgálatokra is.¹ Az is kézenfekvő lehetőség, hogy a potenciális növekedésnek az aktuális kibocsátáshoz mért különbsége egyfajta indikátorként használható, amely utal a konjunktúra alakulására. (2.2/ *A gazdasági fejlődés „lábnyoma” fejezetben ezt a lehetőséget mutatom be*). Használatának további indoka lehet, hogy alkalmas a makrogazdasági problémák strukturális okainak feltárására. Növekedési képességünk elemzése során figyelemmel kell lenni arra, hogy fontos

- a hosszútávú (és stabil) növekedés hangsúlyozása a rövidtávúval szemben. (Esetenként kis növekedési ütem is nagy növekedést produkálhat az exponenciális növekedés szabálya szerint),
- ennek megfelelően kell a rövidtávú növekedés szerepét szétválasztani a hosszútávúakétól és így az általuk generált hatásokat, valamint kiemelni a társadalmi egyenlőtlenségek fékező szerepét, illetve a méltányosság elvének fontosságát (azaz az alsóbb rétegek részvételének biztosítását a növekedésben),
- A növekedést célzó megoldási javaslatok közül a potenciális növekedést gerjesztő, emelő – de költséges, politikailag is esetenként érzékeny, nehezen megvalósítható - és kedvező hatásokat csak hosszabb távon eredményező strukturális reformok végrehajtása a versenyképességünket növelő és felzárkózásunkat segítő választás;
- új szempontot jelent az életminőség kérdése, mérhetősége és a hosszútávú minőségi jellemzők bevonása a növekedés lehetőségeinek elemzésébe;
- végül pedig, a "növekedési képesség" kifejezés erősen összefügg a versenyképességgel és így a versenyképesség mérésének tényezőit is be lehet/kell vonni a vizsgálatba².

¹ Halmai Péter: Krízis és növekedés az Európai Unióban. Európai modell, strukturális reformok. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2014.

²<http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
<https://www.weforum.org/agenda/2017/09/what-is-economic-competitiveness> <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-competitiveness-ranking-2018/>

A növekedés lehetőségeit, problémáit makró- és mikrógazdasági tényezőkkel (ezen belül pl. munkapiac – és intézményi viszonyokkal) magyarázhatjuk.

1.1/ A jelenlegi gazdasági-társadalmi környezet változásai

Helyzetértékelés, áttekintés

Az utóbbi hét év a magyar gazdaság számára egy nehéz kibontakozás időszaka volt, amely feltehetően folytatódik. A növekedés ütemét az uniós források bevonásának lehetősége jelentősen segítette. 2011-ben szerény ütemben, 1,7%-kal bővült a GDP volumene, 2012-ben viszont csaknem ugyanennyivel, 1,6%-kal esett vissza, míg a következő évben 2,1%-kal újra bővült a gazdaság. 2014-ben a GDP azért volt számottevő, 4,2%-os a bruttó hazai termék növekedése, mert ez az év volt az előző hétéves uniós finanszírozási ciklus záróévét követő elszámolási időszak első fele, amikor is a ciklus utolsó évére összetorlódott támogatás-lehívásból megkezdett projektek befejezésére – ugyan igen szoros határidővel – lehetőség volt. Szintén ennek folytán ugyanígy viszonylag magas, 3,4%-os volt a növekedés 2015-ben, míg az uniós források hiányában 2016-ban csupán 2,2%-kal nőtt a GDP. A múlt évben már ismét érzékelhető volt a 2014-2020 közötti középtávú uniós költségvetési ciklusban lehívható jelentős pénzügyi források hatása. Ennek megfelelően 4%-kal bővült a gazdaság. Az uniós támogatások lehívásával feltételezhetően ez évben is hasonló lehet a bruttó hazai termék növekedés, amennyiben a kormányzati elképzeléseknek megfelelően erőltetett ütemben sikerül igénybe venni azokat. Az uniós források visszaesése miatt 2019-ben 3%-kal vagy azt legfeljebb néhány százalékponttal meghaladó dinamikával bővíthet a bruttó hazai termék, ezt követően azonban a magyar gazdaság feltehetően ismét visszatér a potenciális növekedési lehetőséget jelző 2-2,5% körüli sávba.

A jövő év végéig terjedő időszak dinamikusabb gazdaságnövekedést eredményezhet. Magyarország bruttó hazai termék volumene 2017-ben 17%-kal haladta meg a 2010. évit. Ez a növekedés magasabb az Európai Unió egyesített GDP volumenének 10,1%-os, valamint az eurózóna 8,3%-os mutatójánál. Ugyanakkor a kelet-közép-európai tagállamok közül érdemben csak Szlovénia és Horvátország növekedési üteme maradt el a magyartól, míg a balti államoké, Lengyelországé, Szlovákiáé és Romániáé lényegesen magasabb volt ebben az időszakban. A bruttó hazai termék volumene Romániában 28,6%-kal, Észtországban 28,2%-kal, Litvániában 27,7%-kal, Lettországon 27%-kal, Lengyelországban 25%-kal,

Szlovákiában 21,1%-kal nőtt e hét esztendő alatt. A 16,2%-os cseh, valamint a 16,1%-os bolgár GDP index pedig alig maradt el a magyartól.

Magyarország kormányzati gazdaságpolitikája igyekezett a gazdaság racionalitásokat követő fejlődését elősegíteni, de **változatlanul probléma a versenyképesség további romlása**. Ezt támasztja alá a KSH legutóbbi jelentése a kutatás-fejlesztés 2017. évi helyzetéről. Előzetes adatok szerint kutatásra és fejlesztésre a nemzetgazdaságban a múlt évben 517 milliárd forintot fordítottak, amely a bruttó hazai termék volumenének mindössze 1,35%-a.

A kutatásra és fejlesztésre fordított kiadások 2016. évi adatok szerint az Európai Unió átlagában a GDP 2,03%-át, az eurózónában 2,13%-át tették ki. A gazdasági növekedés és a K+F kiadások szoros kapcsolatát mutatja, hogy a GDP-arányos kutatás-fejlesztési ráfordítások Svédországban 3,25%-ot, Ausztriában 3,09%-ot, Németországban 2,94%-ot, Dániában 2,87%-ot, Finnországban 2,75%-ot, Belgiumban 2,49%-ot, Franciaországban 2,25%-ot, az Európai Uniót kívüli Svájcban 3,37%-ot tettek ki. A kelet-közép-európai térség két legfejlettebb gazdaságában a magyar kutatás-fejlesztési ráfordításoknál szintén magasabb arányú forrás jutott e területre a bruttó hazai termékből: Szlovéniában 2%, Csehországban pedig 1,68%.

A elmúlt években élénk vita bontakozott ki arról, hogy mekkora növekedés van a magyar gazdaságban. A közgazdászok egy része ma is úgy számolja, hogy az ország hosszú távú, ún. potenciális növekedési képessége évi 2% alatt van és ez nyilvánvalóan nem elég magas, hogy a gyors felzárkózást biztosítsa. Lehet azonban - és a kormányzati programokban számolnak is ezzel - egy ennél jóval optimistább álláspont is.

A világgazdaság bővülése

A világgazdaság ez évi kilátásai a korábbi évekénél optimistábbak. Az októberi prognózisok azonban a korábbiaknál némileg visszafogottabbak. A Nemzetközi Valutaalap őszi előrejelzése alapján a globális gazdaság növekedésének dinamikájában a 2008. évi világgazdasági válság óta tapasztalható lassulás már három éve megtört. A világgazdaság növekedése a tavalyelőtti 3,2%-ot és a tavalyi 3,7%-ot követően az idén eléri a 3,7%-ot, és ugyanez a bővülés várható jövőre is. A fejlett országok egyesített bruttó hazai terméke az elmúlt két esztendőben 1,7%-kal, illetve 2,3%-kal nőtt, az idén 2,4%-os, míg jövőre 2,1%-os emelkedés várható. Az Amerikai Egyesült Államokban az előző két évben regisztrált

szerényebb bővülést dinamikusabb emelkedés követheti: a 2016-os 1,5%-os, illetve a múlt évi 2,3%-os növekedés után az idén 2,9%-os, míg jövőre 2,5%-os lesz a GDP volumen emelkedése. Az USA gazdasági kilátásaiban nagy kockázatot jelent az elnök gazdaságpolitikájának kiszámíthatatlansága. Kanadában az USA-belinel szerényebb ütemű gazdasági növekedés várható: az idén 2,1%-kal, jövőre pedig 2%-kal nőhet a GDP.

A japán gazdaságban szintén lassulást várható. A múlt évben – a korábbi időszak recessziója, és a tavalyelőtti 1%-os bővülés után – 1,7%-kal nőtt a GDP. Az idei évre 1,1%-os, míg az IMF jövőre ennél is szerényebb, 0,9%-os növekedést jelez. Nagy-Britannia gazdaságában fokozódó mértékben éreztetni hatását a Brexit. A tavalyelőtti 1,8%-os és a tavalyi 1,7%-os GDP emelkedés után az idei évre 1,4%-os, míg jövőre 1,5%-os növekedés várható.

Az Európai Unióban az utóbbi években tapasztalt, nem túl dinamikus fellendülés lassul. Az összesített bruttó hazai termék előző két évben regisztrált 1,9%-os, illetve 2,7%-os emelkedését 2017-ben 2,2%-os, míg jövőre 2%-os növekedés követheti. Az eurózónában szintén csökkenni fog: a 2016. évi 1,8%-ot, majd a múlt évi 2,4%-ot követően idén 2%-os, míg jövőre 1,9%-os bővülést vár az IMF. A politikai természetű kockázatok az év eleje óta nagy bizonyosságot jelentenek, így a Trump által gerjesztett bizonytalanság az esetleges kereskedelmi háború miatt.

Németországban sem lesz a tavalyihoz hasonló növekedés: a 2016. évi 1,9%-os, valamint a tavalyi 2,5%-os GDP emelkedést idén és jövőre egyaránt 1,9%-os bővülés követheti. Franciaországban is csökkenhet a növekedési ütem, az idén és jövőre is 1,6%-os lehet. Az olasz gazdaság növekedése továbbra is szerény ütemben bővül: az idei 1,2%-ost, jövőre 1%-os növekedés követheti. A spanyol gazdaság az eurózónáénál bár még gyorsabban, de lassuló dinamikával emelkedik, idén 2,7%-kal, jövőre pedig 2,2%-kal.

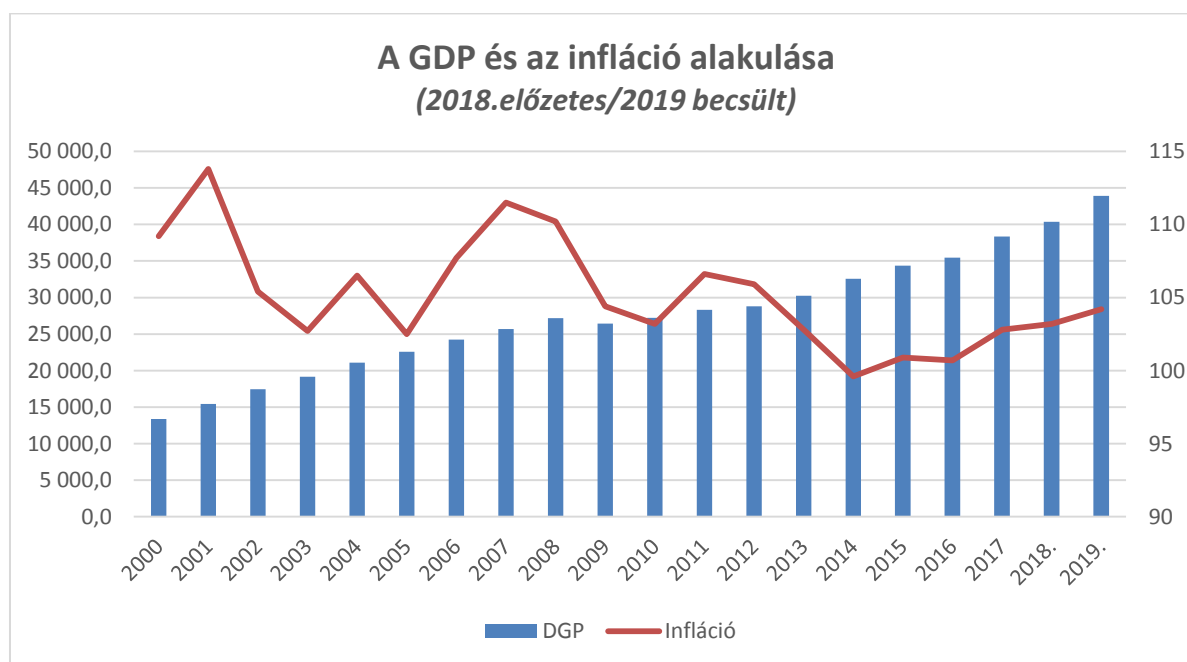
A fejlődő országok gazdasági bővülését segíti, hogy megakadt a csökkenése és növekedik a nyersanyagok világszintű ára és ez a nyersanyag-exportáló országok helyzetét javítja. Az összesített bruttó hazai termékük a múlt évi 4,7%-ot követően idén és jövőre is ugyanilyen ütemben emelkedhet. Kínában a fejlődés dinamikája csak kismértékben lassul. Az elmúlt két évben 6,7%-kal, illetve 6,9%-kal nőtt a GDP, idén pedig 6,6%-os, jövőre pedig 6,2%-os emelkedéssel következhet. Indiában tovább gyorsulhat a fejlődés és a 2017-es 7,3%-ost, jövőre 7,4%-os követheti.

Több jelentős méretű gazdaságban véget ért a recesszió, és bővül a bruttó hazai termék. Így Oroszországban idén már 1,7%-kal, míg jövőre 1,8%-kal; Brazíliában - a többéves súlyos

gazdasági pangás, a tavalyelőtt 3,5%-os visszaesést - követően ez évben 1,4%-kal, jövőre pedig 2,4%-kal emelkedés lehet. Nigériában a tavalyelőtti 1,6%-os zsugorodást követően jövőre már 2,3%-kal nőhet a GDP. Az ASEAN országokban pedig (Indonézia, Malajzia, Fülöp-szigetek, Thaiföld, Vietnam) folytatódik a dinamikus fejlődés, jövőre is 5,2%-kal nőhet az összesített GDP-jük.

Gazdasági növekedés Magyarországon

Térségünkben az elmúlt 7 év átlagában a környező országok gazdasági teljesítményének a magyarországinál lényegesen gyorsabb ütemű emelkedése jellemző. Magyarország GDP volumene 2017-ben 17,3%-kal haladta meg a 2010. évit. Ez a növekedés magasabb az Európai Unió egyesített GDP volumenének 10,5%-os, valamint az eurózóna 8,3%-os mutatójánál. A kelet-közép-európai tagállamok közül Szlovénia és Horvátország növekedési üteme maradt el a magyartól, míg a balti államoké, Lengyelországé, Szlovákiáé és Romániáé magasabb volt 2010 óta. A GDP volumene Romániában 28,3%-kal, Észtországban 28,2%-kal, Litvániában 27,7%-kal, Lettországon 27%-kal, Lengyelországban 25%-kal, Szlovákiában 21,1%-kal nőtt hét esztendő alatt. A 16,4%-os cseh, valamint a 16,1%-os bolgár GDP index alig maradt el a magyartól.

Forrás: KSH, saját becslés és számítás

Amennyiben a magyar gazdasági növekedés jövő évben a 3%-ot csak éppen meghaladja, az közepesnek számít majd térségünkben. Amennyiben pedig 2020-ra csupán 2% körüli dinamika lesz, az ismét a leggyengébbek közé sorolja vissza a magyar növekedést. Mindenképpen fontos tehát a gyökeres gazdaságpolitikai fordulat, mert enélkül nem lesz esély a felzárkózásra.

A magyar gazdaságban a múlt év egészében 4,4%-kal emelkedett a bruttó hazai termék volumene. Az idei évben is folytatódott a dinamikus növekedés: az első negyedévben – szezonálisan és naptárhatással kiigazított adatok alapján – 1,2%-kal nőtt a GDP az előző negyedévhez, és 4,8%-kal a megelőző év azonos időszakához viszonyítva. A második negyedévben némileg csökkent a dinamika: a bruttó hazai termék – szezonálisan és naptárhatással kiigazított adatok alapján – 1%-kal emelkedett az előző negyedévhez, és 4,7%-kal az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Az első félévben 4,8%-kal nőtt a gazdaság teljesítménye a múlt év azonos időszakához képest.

A növekedés várható nehézségeiről

A 2018 év egészében is a megelőzőéhoz hasonló, 4%-ot kissé meghaladó bővülés lesz, bizonyos kockázatokkal. Ez az ütem 2 százalékponttal meghaladja az Európai Unió, és az eurózóna átlagát, és a térségünkben is kiemelkedő. A rendelkezésre álló adatok szerint úgy vélem, hogy a gazdasági növekedés elérte a csúcst, a potenciális növekedési lehetőségünket majdnem kétszeresen meghaladja. Jövőre pedig legfeljebb 3%-ot éppen meghaladó növekedésre lehet számítani.

A növekedés magas ütemét az uniós források bevonása teremtett meg. 2011-ben szerény ütemben, 1,7%-kal bővült a GDP volumene, 2012-ben viszont csaknem ugyanennyivel, 1,6%-kal esett vissza, míg a következő évben 2,1%-kal újra bővült a gazdaság. 2014-ben azért volt számottevő, 4,2%-os a bruttó hazai termék növekedése, mert ez az év volt az előző hétéves uniós finanszírozási ciklus záróévét követő elszámolási időszak első fele, amikor a ciklus utolsó évére összetorlódott támogatás-lehívásból megkezdett projektek befejezésére – bár szoros határidővel, de – lehetőség nyílt. Szintén viszonylag magas, 3,5%-os volt a növekedés 2015-ben, míg az uniós források hiányában 2016-ban csupán 2,3%-os. A múlt évben ismét érzékelhető volt a 2014-2020 közötti középtávú uniós költségvetési ciklusban lehívható pénzügyi források hatása és 4,1%-kal bővült a gazdaság, majd ez évben is hasonló a GDP növekedése. Az uniós források kiesése, elmaradása miatt azonban 2019-ben 1 százalékponttal

csökkenhet a dinamika. A magyar gazdaság vissza-csökken a növekedés potenciális lehetőségét jelentő 2-2,5% közötti ütembe.

A GDP BECSLÉSE

103/103,2%-os átlagos évi és 102/102,5%-os potenciális és növekedéssel

ÉV	103,20%	103%	102,80%	102,50%	102%
2016.			35 420 320		
2017.			38 183 290		
2018.			40 352 700		
2019.			43 934 500		
2020.	45 340 404	45 252 535	45 164 666	45 032 863	44 813 190
2021.	46 791 297	46 700 616	46 609 935	46 473 914	46 247 212
2022..	48 288 618	48 195 036	48 101 453	47 961 079	47 727 123
2023.	49 833 854	49 737 277	49 640 700	49 495 834	49 254 391
2024.	51 428 538	51 328 870	51 229 202	51 079 701	50 830 531
2025.	53 074 251	52 971 394	52 868 537	52 714 251	52 457 108

Forrás: tény adat KSH, Költségvetés, saját becslés

A dinamika csökkenését jelzi a versenyszféra alacsony felhalmozási rátája, és az uniós beruházások alacsony hatásfoka is. Az uniós források felhasználásával megvalósuló, valamint a kormányzati beruházások számottevő hányada hosszabb távon nem, szinte csupán az építkezés megvalósulásának éveiben hat pozitívan a gazdaságra, az építőipar növekvő teljesítményének következményeként. Fokozatosan romlik a versenyképességünk, nincs olyan ereje a gazdaságpolitikai intézkedéseknek, amely lehetővé teszi a vállalkozások egészséges fejlődését, kevésbé részesednek a felhasználható uniós forrásokból.

1.2/ Mennyiségi - fizikai korlátok, az erőforrások korlátozottsága

- a beruházások, az infrastruktúra lehetséges bővülése

A magyar gazdaság növekedése az elmúlt években finanszírozási oldalról jelentősen megváltozott. A korábbi, külső forrásokból táplálkozó - ezért nyilván fenntarthatatlannak bizonyuló - növekedést követően a belső megtakarítások szerepe megnőtt, ezek meghaladják a gazdaság beruházási igényét, ami a folyó fizetési mérleg jelentős többletében tükröződik.

A folyamatosan bővülő hazai megtakarítási ráta régiós összevetésben is kedvező lett. A 2013-2015 közötti fokozatosan javuló beruházási ráta 2016-ban visszaesett. A mérséklődés mögött elsősorban az állami beruházások – EU-források átmeneti csökkenéséhez kötődő – visszaesése állt. Mindemellett a háztartások beruházásai is még elmaradtak a versenytársainkhoz képest, míg a vállalatok beruházási rátája megfelelt a régiós átlagnak. A várhatóan emelkedő beruházások mellett a magas szinten stabilizálódó belső megtakarítások továbbra is biztosították a magyar gazdasági növekedés fenntarthatóságát. A hosszú távú növekedési kilátások szempontjából természetesen kulcstényező a beruházások mértéke és szerkezete. Emellett azonban szükség van a fenntarthatóság biztosításához a belső megtakarítások magas szintjére is. A mi nyitott gazdaságunkban, ha a belső megtakarítások szintje elmarad a beruházások mértékétől – ami leginkább a feltörekvő gazdaságokra jellemző – a növekedéshez külső források bevonására is szükség van.

A sikeresen felzárkózó országok példái, azután a 2008-as - a külső források hirtelen beszűkülésével járó - válság tapasztalatai megmutatták, hogy a megfelelő megoldás a fenntartható gazdasági növekedés szempontjából a belső forrásokra támaszkodó felzárkózás.

A megtakarítási és beruházási ráta között hosszú távon - nemzetközi példák alapján is - pozitív kapcsolat fedezhető fel. Azokban az országokban magas a beruházási ráta, ahol a belső megtakarítás is magas. A külföldi források bevonása – ahogy sok tökehiányos ország felzárkózási folyamatában felfedezhetjük – a fejlődésük korai fázisában elkerülhetetlen. A magas külső eladósodottságnak pedig kedvezőtlen következményei lehetnek. (Emelkedő kamatkidadások, a külföldi devizában lévő adósságállomány átértékelődése, a külső források elapadása). Bekövetkezhet tehát a kibocsátás jelentős visszaesése is.

2008 előtt Magyarországon a rendkívül alacsony megtakarítások akár „vészcsengőként” szolgálhattak volna a válság érkezésére. A beruházások csökkenő folyamata már a globális válság kitörése előtt a potenciális növekedés lassulását okozta. Ehhez járult az alacsony belső megtakarítás és a folyó fizetési mérleg magas hiánya. Ez pedig a külső eladósodottság emelkedését és ezzel a gazdaság sérülékenységének növekedését okozta. A válság után megfordult a helyzet és a hazai megtakarítási ráta régiós szinten is magasra nőtt. A válságot követően a magyar beruházási ráta 2012-ig tovább csökkent, de eközben a válság előtt alacsony szinten alakuló megtakarítási ráta folyamatosan és jelentős mértékben emelkedett. Eredményként a korábban negatív folyó fizetési mérleg 2010-től trendre pozitív lett. többletbe váltott. 2013 után a dinamikusabban növekvő bruttó megtakarítás mellett a beruházási

folyamatokban is fordulat következett be. Ez utóbbit a jegybanki intézkedések (NHP, kamatcsökkentés) és a bővülő EU-transzferek eredményezték.

A megtakarítási ráta emelkedését viszont a magánszektor megtakarítási lehetőségeinek megváltozása, a kedvező munkapiaci folyamatok, illetve az adóreform segítette. A megtakarítási rátát tekintve 2016-ra a GDP-arányos megtakarítási ráta elérte a 26 százalékot, sőt 2018 végére a nettó lakossági pénzügyi vagyon már 46 ezer milliárd forintot ér el, azaz jóval meghaladja az éves GDP-t.

Magyarországon a beruházási ráta csökkenése mögött az állami beruházások visszaesése húzódik meg. A magyar beruházási ráta dinamikája egészen 2015-ig a régiós országokhoz hasonlóan alakult, 2016-ban viszont nagyobb mértékben mérséklődött, ami az állami szektor – az EU-transzferek átmeneti visszaeséséhez köthető – beruházás-csökkenésével volt magyarázható. Így az állami szektor beruházási rátája 2016-ban elmaradt a régiós országokétól, miközben a korábbi években azokhoz hasonlóan alakult. 2018-ra azonban a jelentős EU-támogatások hatására a beruházási ráta újbóli emelkedése következett be, amit mindhárom szektor bővülő beruházási aktivitása támogat. Ennek hatására a nemzetgazdasági beruházások az elkövetkező években a GDP 20 százaléka feletti szinten stabilizálódhatnak. A folyamatokat a következők jellemzik:

- A háztartások beruházásainál az elmúlt évben fordulat rajzolódott ki: a javuló jövedelmi helyzet és a kormányzati intézkedések (CSOK, újjépítésű lakások áfacsökkentése) hatására a lakásépítési engedélyek száma több mint kétszeresére emelkedett. Ennek eredménye már 2016-ban az új lakásépítések növekedésében is tükröződött, de a lakásberuházások számottevő bővülése 2017-től következhet be, ami így mérsékelheti a lakossági beruházás régiótól való lemaradását.
- Az állami beruházások – az EU-transzferek bővüléséhez kötődő – várható korrekciója a háztartások felfutó beruházása mellett csökkentheti a beruházások nemzetgazdasági szintjében tapasztalható régiós versenytársakhoz képesti elmaradását. Előretekintve azt várjuk, hogy az állami beruházások a GDP 1-1,5 százalékaival fognak emelkedni az elkövetkező három évben.
- A vállalati beruházások emelkedését érdemben támogatni fogják a bejelentetett járműipari fejlesztések, illetve annak másodkörös hatásai. Emellett fontos tényező az elkövetkező időszakban is a kkv-szektor hitelállományának bővülése, ami az előrejelzések alapján az elkövetkező években 5-10 százalékos sávon belül mozoghat.

Ennek, illetve a növekvő EU transzferek és a csökkenő társasági adókulcs eredőjeként a vállalati szektor beruházási rátája érdemben emelkedik.

Összességében a magas megtakarítási ráta stabil háttérrel biztosít a fenntartható gazdasági növekedéshez, azonban a beruházás egyelőre elmarad a kívánatos szinttől. Ezért a fenntartható növekedéshez fontos, hogy a beruházások szintje – a termelékenységet és versenyképességet fokozó szerkezetben – felzárkózzon a megtakarítási rátához.

Beruházási tevékenység

A beruházási tevékenység 2015-ben és 2016-ban alacsony szintű volt, Ennek oka lehet az előző hétéves támogatási ciklust követő uniós forráshiány. Ezen források nélkül – kormányzati presztízsb beruházások, stadionok és más sportlétesítmények kivételével – alig valósultak meg közösségi beruházások. Ehhez a rendkívül alacsony bázishoz képest élénkült meg a 2017-től a beruházási tevékenység, és – a KSH korrigált adatai szerint – 23,3%-kal emelkedett a beruházások volumene a megelőző évihez viszonyítva. A beruházások aktuális szintje a 2017-évi növekedéssel haladta meg a 2008. évi válság előtti szintet. A 2018. első háromnegyed év is ellentmondásos, a beruházások volumene - bár az egy évvel korábbi dinamikát nem érte el, de - számottevő ütemben nőtt, ugyanakkor ez kizárólag a költségvetési szervek – nagyrésztben uniós forrásból támogatott – fejlesztéseinek köszönhető. A vállalkozások által megvalósított beruházások mennyisége jóval szerényebb ütemben emelkedett. Ezt tükrözi a beruházás-értékek szektorok közötti arányváltozása.

2018 harmadik negyedévében a beruházások volumene – szezonálisan kiigazított adatok szerint – 5,1%-kal nőtt az előző negyedévhez, és érzékelhetően, 22,1%-kal az előző év azonos időszakához képest. Az első háromnegyed évben 16,9%-kal emelkedett a beruházások volumene. A harmadik negyedévben a beruházások többségét megvalósító, legalább 50 főt foglalkoztató vállalkozások felhalmozási teljesítménye 13,1%-kal, a költségvetési szerveké 35%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest. A gépberuházások volumene az első három negyedévben 15,1%-kal, míg az építési beruházásoké ennél valamivel nagyobb mértékben, 18,8%-kal nőtt. A jelentős súllyal bíró területek közül a szállítás és raktározás beruházásai az uniós forrásból ismét megindult útépítések következtében 27,6%-kal, az ingatlanügyletek beruházásai a lakásépítéseknek és az üzleti célú ingatlanfejlesztéseknek köszönhetően 13,8%-kal emelkedtek. A kisebb súlyú területek közül az adminisztratív és

szolgáltatást támogató tevékenység beruházásainak volumene, 39,2%-kal, a szakmai, tudományos és műszaki tevékenység körében megvalósultaké 11,1%-kal emelkedett.

A beruházási teljesítmény kétharmadát képviselő feldolgozóipari fejlesztések szerény mértékben, 1,2%-kal nőttek; ezen belül a villamos berendezés gyártás, a kohászat, valamint az elektronikai ipar beruházásai bővültek jelentősen. A mezőgazdasági beruházások 2,6%-kal emelkedtek az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A szállodaépítések következtében a turizmus beruházásai 20,3%-kal, a kereskedelem és gépjárműjavítás beruházásainak volumene 10,2%-kal, az erőltetett ütemű stadion- és sportcsarnok építések eredményeképpen a művészet, szórakoztatás, szabadidő eltöltés területén megvalósult fejlesztések – a magas bázishoz képest is – kiemelkedő mértékben, 44%-kal nőttek. Az építőipari beruházások 31,4%-kal bővültek, míg az információ és kommunikáció területén megvalósultak 0,9%-kal elmaradtak az egy évvel korábbitól.

A közsférában uniós források hiányában a megelőző két évi jelentős visszaesést követően tavaly kiemelkedően nőtt a beruházási teljesítmény. E források bevonásával – a korábbi rendkívül alacsony bázishoz képest – az idei első három negyedévben a közigazgatásban és a védelmi ágazatban – a határvédelemmel és a terrorelhárítással összefüggő fejlesztések révén – 72%-kal, az egészségügyben és a szociális ellátásban 18%-kal, az oktatásban 15,5%-kal, a vízellátásban és hulladékgyűjtésben 21,9%-kal nőtt a beruházási volumen. Úgy tűnik, a kormányzat az oktatásban, valamint az egészségügyben és a szociális szférában kizárólag uniós forrásból hajlandó fejleszteni.

Lakásépítés

A lakásépítési tevékenység hosszú ideig mélyponton volt, két éve azonban szerényebb ütemű, míg a múlt évben érzékelhető változás kezdődött, melynek megtorpanását tükrözik a legfrissebb adatok. Az első háromnegyed évben 10 200 új lakás épült, – a rendkívül alacsony bázishoz képest – 28%-kal több, mint egy évvel korábban. Budapesten 29,8%-kal, a megyei jogú városokban 19,7%-kal, a többi városban 23,3%-kal, míg a községekben 47,4%-kal nőtt az épített lakások száma.

Az első három negyedévben az építési engedélyek száma érzékelhetően visszaesett: 26 700 építési engedélyt adtak ki, illetve bejelentést fogadtak az illetékes hatóságok, – a rendkívül alacsony bázishoz képest is – 6,2%-kal kevesebbet, mint egy évvel korábban. A fővárosban

egyegyeddel, 25%-kal kevesebb, a megyei jogú városokban mindössze 0,3%-kal, a többi városban 9%-kal, a községekben 7,4%-kal több lakás építése kezdődhetett meg, mint a múlt év azonos időszakában. Az új lakások 51,7%-a családi házban, 36,1%-a többszintes, többlakásos épületben épült fel. A családi házakban újonnan épített lakások aránya 6,3 százalékponttal emelkedett, a többlakásos épületekben létesítetteké 4,4 százalékponttal csökkent az egy évvel korábbihoz képest. A használatba vett lakások átlagos alapterülete 99,9 m² volt, 3,4 m²-rel nagyobb, mint egy évvel korábban

Építőipar

Az építőipari termelés a rendkívül alacsony bázishoz képest a múlt év elejétől – számottevő ingadozásokkal – ismét jelentős ütemben nő. Szeptemberben az építőipari termelés volumene – szezonálisan és munkanaphatással kiigazított adatok alapján – 0,2%-kal mérséklődött az előző hónaphoz, és – nyers adatok szerint – 25,8%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Évkezdettől 22,8%-kal nőtt az építőipari kibocsátás. Az épületek építése – többek között a sportlétesítmények erőltetett ütemű létrehozása, valamint a bővülő lakásépítések következtében – 15,9%-kal, míg az egyéb építményeké – az ismét megindult uniós finanszírozású út- és vasútfejlesztéseknek köszönhetően – 33,2%-kal emelkedett.

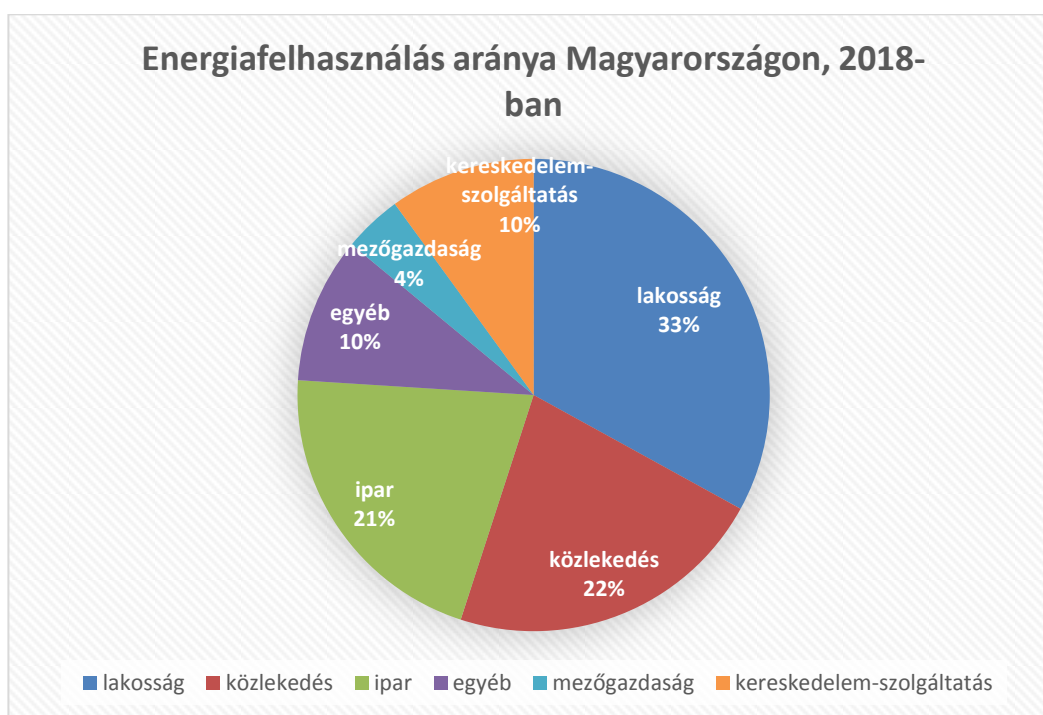
Az építőipari vállalkozások új szerződéseinek volumene szeptemberben 34%-kal csökkent, ezen belül az új épületek építésére irányulóké 9,3%-kal, az egyéb építmények létrehozását célzóké 46,1%-kal visszaesett. Az ágazat teljes szerződésállománya a kilencedik hónap végén jelentősen, 42,5%-kal haladta meg az egy évvel korábbit; ezen belül az épületek építésére irányulóké 4,7%-kal mérséklődött, az egyéb építményeket célzóké – a fent említett körből újabb nagyberuházások indulásával – másfélszeresére, 58,4%-kal nőtt.

➤ Az energiaszükséglet – felhasználás alakulása

A lakossági energiafogyasztás fele megspórolható lenne³ Magyarországon. Ehhez azonban a hazai lakásállomány felújítására lenne szükség, hiszen a mintegy 4 millió 200 ezer lakóingatlan, azaz a számon tartott lakások kétharmada energetikailag is elavult. A növekedésünk egyik fontos alapja az energiahatékonyság javítása. Ez persze nem azonosítható a rezsiköltségek csökkentésével, annál lényegesen többről szól.

³ Magyar Energhatékonsági Intézet közleménye

Az energia hatékony felhasználásának ösztönzésével csökken az energiaintenzitás, azaz növekszik az egységnyi energiával előállított gazdasági teljesítmény és így természetesen a nemzeti termék. Gazdaságunk ezzel ellenállóbbá válhat, csökkenhet a gazdaság hosszú távú energiaszükséglet kielégítésének befektetési igénye. Emellett a hatékonyság javítja a globális életminőséget is - pl. a levegőszennyezés csökkentésével, vagy a jobb, egészségesebb épületek révén.

Forrás: Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal

Magyarország energiafogyasztása 2005-2015 között 8,5 százalékkal csökkent. Egyelőre az időközi energiafelhasználási adatok alatta maradnak a 2020-as indikatív célértéknek. Mindenképpen további erőfeszítésekre van szükség az energiafogyasztás csökkentése érdekében, hiszen az elmúlt években - a 2015-ös és 2016-os növekedés után sem -csökken jelentősen hazánk fogyasztása. A végső energiacélú felhasználásból az egyes ágazatok részesedése a következő: a lakosság részesedése 33 %, megelőzve a közlekedés (22 százalék) és az ipar (21 százalék) energiafelhasználását.

Érdekes összefüggéseket látunk, ha az egyes ágazatok részesedését vesszük éves bontásban. 2015-ben megemelkedett az energiafelhasználás a korábbi stagnálás után, amely főként három szektor, az ipar, a közlekedés és a lakosság megnövekedett fogyasztásának volt köszönhető. 2016-ban ez a növekedés folytatódott. 2017-től sem javult érdemben.

Uniós összehasonlításban a magyar gazdaság nagymértékben energiaigényesnek számít: egységnyi GDP termeléséhez az EU-28 átlagánál 80-90 százalékkal több – bruttó, belföldi fogyasztásra rendelkezésre álló – energiát kell felhasználni. Bár Magyarország primerenergia-intenzitása csökkent 2005-2015 között, a magyar gazdaságé a mai napig szignifikánsan magasabb, mint az EU átlag. Lehetőségeinket nem megfelelő mértékben használjuk ki: bár a hazai energiaintenzitás 2005-2015 között évente 1,6 százalékkal csökkent, az EU átlag egy alacsonyabb bázisról 2 százalék volt.

A Nemzeti Épületenergetikai Stratégiában 2020-ra megjelölt célok teljesülése azonban nem látszik biztosítottnak. Ahhoz pedig, hogy az elvárt 167 Petajoule végső, halmozott energia-megtakarítást Magyarország 2020 végére megközelítse, szükség van a hazai lakásállomány megújulásának felgyorsítására, hiszen a 4,4 millió számon tartott lakás kétharmada energetikailag elavult. A lakosság által felhasznált energia 40-50 százaléka megtakarítható lenne.

„Az energiahatékonyság a tudatos energiafelhasználás egyik első és legfontosabb lépése, azonban az ország energiagazdálkodásának fenntarthatósága tekintetében kulcskérdés. A drágán és a környezetet jelentős mértékben terhelve előállított energiát nagyon pazarlóan használjuk. Ez komoly és felesleges költségekkel jár, terheli a háztartások és a középületek fenntartóinak pénztárcáját. Ha ezen nem változtatunk, akkor már a közeljövőben is komoly gondokkal kell szembenéznünk: a felesleges, pazarló energiafelhasználás visszaszorítása, a hatékony energiafelhasználás jövőnk kulcsa és a nemzetgazdaság érdeke.”⁴

1.3/ az életminőség és a hosszútávú minőségi jellemzők hatása

Jövedelem és fogyasztás

A kiskereskedelmi forgalom ötödik éve dinamikusan bővül, a növekedés mértékére vonatkozó statisztikai adatok bizonytalansága mellett. Szeptemberben az eladások volumene – szezonálisan és naptárhatástól megtisztított adatok szerint – 0,1%-kal emelkedett az előző hónaphoz, és – naptárhatástól megtisztított adatok szerint – 5,4%-kal az egy évvel korábbihoz képest; az első háromnegyed évben 6,5%-kal haladta meg a múlt év azonos időszakában regisztrált volument. Ebben a relációban az élelmiszerforgalom 4%-kal, ezen belül az

⁴ Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal vezetője

élelmiszerláncoké 4,4%-kal, a dohányüzleteket is magukba foglaló szakboltoké 2,1%-kal emelkedett. Az első három negyedévben a vegyes iparcikkek forgalma számottevően, 14,4%-kal, az illatszereké 10,7%-kal, a bútoroké és a műszaki cikkeké 8,5%-kal, a gyógyszerforgalom 6,5%-kal, a számítástechnikai és egyéb iparcikkeké 6,3%-kal, a ruházati termékeké 5,4%-kal, a könyveké és újságoké 0,2%-kal nőtt. A korábbi évekhez hasonlóan jelentősen, 26,6%-kal emelkedett – a kiskereskedelmi forgalomból csupán 3,9%-os részesedéssel rendelkező – internetes és csomagküldő kereskedelem, míg 3,3%-kal a hasznáلتcikkek forgalma. Az üzemanyagok eladásának volumene 6,9%-kal haladta meg az egy évvel korábbit.

Az MNB előzetes adatai szerint a lakosság bruttó pénzügyi vagyona szeptember végén 52 473 milliárd forintot tett ki, 9,6%-kal többet az egy évvel korábbinál. A kötelezettségek levonásával számított nettó pénzügyi vagyon 43 622 milliárd forint volt, érzékelhetően, 11,1%-kal több, mint a megelőző év azonos napján. A lakosság 13 849 milliárd forint értékű készpénz- és betétállománnyal rendelkezett a harmadik negyedév végén; a betétek volumene a múlt év azonos időpontjához viszonyítva 11,4%-kal, míg a készpénzállomány ennél nagyobb mértékben, 18,3%-kal emelkedett. A betétek közül folyószámlabetétekben a háztartások 19,7%-kal nagyobb, míg lekötött betétekben 0,8%-kal kisebb összeget tartottak, mint egy évvel azelőtt. A lakosság birtokában a harmadik negyedév végén 22 277 milliárd forint értékű részvény és egyéb részesedés volt, 9,5%-kal több, mint egy évvel korábban. Az összes pénzügyi eszköz közül ezek a vagyonelemek képviselték a legnagyobb arányt, a bruttó pénzügyi vagyon 42,5%-át szeptember utolsó napján. E csoporton belül 15 377 milliárd forintot tett ki a nem részvény formában meglévő részesedések állománya, 11%-kal többet az egy évvel azelőttinél. Ugyanebben az időszakban mérsékelten, 1,6%-kal nőtt a befektetési jegyek állománya 4 192 milliárd forintra. A biztosítástechnikai tartalékok 4 172 milliárd forintot tettek ki a harmadik negyedév végén, 2,9%-kal többet az egy évvel korábbinál. Az állomány 47%-át adó életbiztosítási díjtartalék 1,7%-kal, a 44%-át kitevő nyugdíjpénztári díjtartalék ennél nagyobb mértékben, 3,5%-kal nőtt. Ez utóbbi adat egyben azt is jelenti, hogy a nyugdíjpénztárakba befizetett lakossági vagyonnal annak kezelői a korábbi évekhez hasonlóan az átlagosnál magasabb hozamot értek el.

A lakosság a harmadik negyedév utolsó napján 5 735 milliárd forint összegű értékpapír állománnyal rendelkezett. Az egy év alatt bekövetkezett 13%-os növekedés az intenzív

állampapír vásárlásnak köszönhető. Az értékpapír állomány nagyobb része, 52,3%-a rövid lejáratú, éven belüli megtakarítást jelentő jogviszonyt testesített meg.

A lakosság betétállománya október folyamán 167 milliárd forinttal emelkedett, és a hónap végén 8 625 milliárd forintot tett ki. A forintbetétek volumene 154 milliárd forinttal, a devizabetéteké tranzakciók eredményeként 4 milliárd forinttal, árfolyamváltozások következtében 9 milliárd forinttal nőtt. A háztartások betétállománya összességében tranzakciók eredményeként – a szezonális hatások kiszűrése után – 109 milliárd forinttal emelkedett. A jelentős növekedésben szerepet játszott, hogy november elején több munkaszüneti nap következett egymás után, ezért a fizetések számottevő hányada október utolsó napján került a folyószámlákra. Az Államadósság Kezelő Központ adatai szerint a tizedik hónap végén a lakosság birtokában 7 418 milliárd forint értékű állampapír volt, 9%-kal több az év eleji állománynál. Megjegyzendő, hogy az MNB ennél kisebb állományt tart nyilván; a különbség az eltérő módszertanból adódik, az ÁKK az intézményi befektetők birtokában lévő állampapír állomány egy részét is lakosságiként veszi számba.

A lakosság hitelállománya októberben 51 milliárd forinttal emelkedett, és a hónap végén 6 112 milliárd forintot tett ki. A forinthitelek volumene 52 milliárd forinttal nőtt, míg a devizahitelek állománya 1 milliárd forinttal csökkent. A lakossági devizahitelek hó végi aránya a teljes lakossági hitelvolumennek mindössze 0,6%-át jelentette. A háztartások hitelállománya tranzakciók eredményeként – szezonálisan kiigazítva – 72 milliárd forinttal emelkedett.

A nyugdíjas fogyasztói kosárral számított árindex szeptemberben 0,3%-kal emelkedett az előző hónaphoz, és 3,3%-kal az egy évvel korábbihoz képest. A kilencedik hónapban a – hatósági árak, nyers élelmiszerek és üzemanyagok figyelmen kívül hagyásával éves összehasonlításban számított – maginfláció 2,4% volt, amely szerint a fogyasztói árindex további emelkedésére nem kell számítani.

Jövedelem és fogyasztás

Az Eurostat közzétette a *jövedelmi szegénység és a társadalmi kirekesztettség* mérésére irányuló 2017 tavaszi vizsgálat eredményeit. Ezt a társadalomstatisztikai felvételt az Európai Unió minden tagországában egyidejűleg, egységes módszertan alapján hajtják végre. Ezeknek a vizsgálatoknak fontos feladata, hogy mérje a szegénység és a társadalmi kirekesztettség

kockázatának kitétek arányát, valamint a helyzetük változását, segítve a nemzeti kormányok gazdaság- és szociálpolitikai döntéseinek előkészítését. Emellett a nemzetközi összehasonlítás is fontos célja a kutatásnak. Az Európai Unióban 112 900 ezer fő, a teljes népesség 22,5%-a volt kitéve a jövedelmi szegénység és társadalmi kirekesztettség kockázatának. A magyar népesség 25,6%-a, 2 465 ezer személy volt kitéve ennek a kockázatnak a múlt év első felében végzett felvétel szerint.

A jövedelmi szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők aránya Magyarországon tartósan az uniós átlag felett van, ez a mutató a tagországok utolsó harmadában található. A legmagasabb értéket, 38,9%-ot Bulgáriában, ezt követően 35,7%-ot Romániában, 34,8%-ot Görögországban mértek a statisztikusok. Míg a tagállamok többségében tíz év alatt csökkent a jövedelmi szegénység és társadalmi kirekesztettség kockázatának kitétt népesség aránya, addig Görögországban a súlyos gazdasági és társadalmi válság hatására 6,7 százalékponttal nőtt a mutató értéke. A legkedvezőbb helyzetet a kitétt népesség 12,2%-os arányával Csehországban mérték. A tagállamok 2017. évi rangsorában 15,7%-kal Finnország következik, Szlovákiában 16,3%-os, Hollandiában 17%-os kitétségi arányt mértek. Az utóbbi évtizedben a jövedelmi szegénység és társadalmi kirekesztettség kockázatának kitétt népesség aránya a legnagyobb mértékben, 11 százalékponttal Lengyelországban csökkent 19,5%-ra, az egyébként magas kitétségi arányt mutató Romániában következett be a második legnagyobb mértékű 8,5 százalékpontos csökkenés, és Lettországon is számottevően, 6 százalékponttal 28,2%-ra javult az arány. Magyarországon ebben az időszakban csupán 2,6 százalékponttal mérséklődött a mutató értéke.

A lakosság jövedelmi helyzetének súlyosbodása, az egyenlőtlenség 2010 óta tapasztalható folyamatos növekedése Magyarországon egész rétegeket hozott nehéz helyzetbe. A legkritikusabb és a legnagyobb társadalmi kockázathordozó a felnövekvő nemzedék, a gyermekek helyzete: 2017-ben a 18 éven aluliak csaknem egyharmada, 31,6%-a élt szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitétt családban. Összehasonlításra alkalmas adatok szerint a gyermekszegénységben az elmúlt tíz évben bekövetkezett ugyan némi javulás, 1,8 százalékponttal csökkent az érintettek aránya, ennek ellenére változatlanul a gyermekek a legveszélyeztetettebbek. A gyermekek körében a szegénységnek vagy kirekesztettségnek kitétt családban élők aránya még 2017-ban is 6 százalékponttal meghaladta az országos átlagot. Az e kockázatnak kitétt fiatalok arányát tekintve a magyarországinál magasabb értéket, 41,7%-ot Romániában, 41,6%-ot Bulgáriában, valamint 36,2%-ot

Görögországban, illetve 32,1%-ot Olaszországban rögzítettek, míg az Európai Unió átlaga 24,5% volt. Magyarországon a kisgyermek helyzetét is kritikus: a 6 éven aluliak 30%-a volt kitéve a jövedelmi szegénység és társadalmi kirekesztettség kockázatának, szemben a 21,9%-os uniós átlaggal. A magyar adat a 25. a tagországok között, ennél magasabb értéket ez esetben csak Bulgáriában 38,3%-ot, Romániában 34,8%-ot, Görögországban pedig 30,9%-ot tapasztaltak. Ugyancsak nagyon kedvezőtlen a magyar iskoláskorúak közül a 11-15 éves korcsoport helyzete; körükben a jövedelmi szegénység és társadalmi kirekesztettség kockázatának kitett gyermekek aránya 2017-ben kirívóan magas, 37,4% volt, ráadásul lényegesen, 4,6 százalékponttal magasabb a tíz évvel korábbinál, míg az Európai Unióban ebben az időszakban 27,9%-ról 27%-ra csökkent, és csupán a már említett három tagállamban volt kedvezőtlenebb a miénknél.

A gyermek- és fiatalok csoportjában 2017-ben mért magas, és az önálló munkavégzésre nem képes 15 év alattiak esetében növekvő tendenciájú szegénységi arány is azt tükrözi, hogy a kormány tudatosan elértékteleníti az alanyi jogon járó családi pótlékot. Az érintett családok számottevő hányada legfeljebb részlegesen tudta igénybe venni a családi adókedvezményt, azaz a kormány kizárólag a középosztályra megalkotott adókedvezménye elérte a kitűzött célt, ennek ára pedig a többszázezer nélküli, ezen belül is több tízezer alul táplált, éhező gyermek, különösen a nagycsaládosok, az egy szülő háztartások körében. A kormány szociálpolitikája gyakorlatilag azokat segíti, akik arra nem szorulnak rá; ez a felfogás egyedülálló az Európai Unióban.

Keresetek

A nemzetgazdaságban a teljes munkaidőben foglalkoztatottak bruttó átlagkeresete az első háromnegyed évben 324 100 forint volt, 11,7%-kal több, mint egy évvel azelőtt. A versenyszférában 342 100 forint volt az átlagos kereset, 10,9%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. A költségvetési intézményekben – a közfoglalkoztatottak bérét figyelmen kívül hagyva – 342 200 forintot mutatott a keresetek átlaga, 10,2%-kal magasabbat az egy évvel azelőttinél. A közszférában és a nonprofit szervezeteknél a teljes munkaidőben foglalkoztatottak közül 80 ezer fő a nettó keresetének csökkenése miatt átlagosan 8 200, illetve 7 400 forint – a keresetbe nem tartozó – kompenzációt kapott a kedvezőtlen adó- és járulékváltozások részbeni ellentételezésére.

Az alkalmazásban állók nettó átlagkeresete az első három negyedévben 215 500 forint volt, 11,7%-kal magasabb, mint egy évvel korábban. A fogyasztói árak ebben az időszakban 2,7%-kal emelkedtek, így a reálkereset kiemelkedő mértékben, 8,8%-kal nőtt. A versenyszférában a fizikai dolgozók nettó átlagkeresete 161 700 forint volt, 12,8%-kal magasabb, mint egy évvel korábban; a szellemi dolgozók nettó 317 200 forintos keresete pedig 9%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. A költségvetési intézményekben – a közfoglalkoztatottak bérét figyelmen kívül hagyva – 227 600 forint volt a nettó átlagkereset, jelentősen, 10,2%-kal magasabb az egy évvel azelőttinél. Évkezdettől a keresetek a közigazgatásban és a védelem ágazatban együttesen 10,7%-kal, az oktatásban 9,3%-kal, az egészségügyben 18,6%-kal, míg a szociális ellátásban 12,3%-kal emelkedtek az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

A keresetadatok az intézményi statisztika által megfigyelt 3 120 ezer fős alkalmazotti körre vonatkoznak, azaz a számbavétel havi gyakorisággal csak a foglalkoztatottak 69,6%-ára, alig több mint kétharmadára terjed ki. Ugyanakkor érdemes megvizsgálni, mennyi keresete, illetve munkajövedelme van a teljes foglalkoztatotti körnek. Homogén adatokat szabad csak összehasonlítani, ezért egy másik KSH vizsgálat, az ugyancsak reprezentatív mintán készülő háztartásstatisztikai adatfelvétel képezheti az összehasonlítás alapját.

A rendelkezésre álló legfrissebb adatok 2016. évi. A felvétel szerint a háztartások egy főre jutó bruttó munkajövedelme 125 300 forint, míg egy foglalkoztatottra vetítve 193 200 forint volt /ez azért munkajövedelem, mert keresete az alkalmazottaknak van, a vállalkozóknak és cégtulajdonosoknak esetleg csak más formából adódik munkajövedelme/. Ugyanebben az évben a szokásos, havonta közölt kereset statisztika szerint a bruttó kereset az év átlagában 263 200 forint volt. Ez az egy foglalkoztatottra jutó munkajövedelem 136,2%-a, azaz több mint egyharmaddal magasabb annál.

Ha feltételezzük, hogy ez az arány lényegesen nem mozdult el az utóbbi másfél évben, akkor a 3 120 ezer főre vetített 324 300 forintos kereset mögött a teljes 4 484 ezer főre vetített munkajövedelem 238 400 forint. Ez az adat lényegesen közelebb áll a tényleges helyzethez, noha a módszertanból eredően kissé alábecsült lehet.

2/ A KÖRNYEZETBEN ÉS A GAZDASÁGBAN LÉVŐ POTENCIÁL

Az EU tagságunk óta a környezetvédelemmel és az emberi tényezők fontosságával összefüggő tényezők vizsgálatai során egyre fontosabb annak felismerése, hogy egyetlen társadalom sem élheti fel az utódok erőforrásait (nem csak azért, mert nincs erre feljogosítva, hanem azért sem), mert a hosszútávú szemlélet hiányában megszűnik a társadalmi folytonosság. (Mellesleg nemzeti érdek a magyarság fennmaradása).

2.1/ A környezeti jellemzők változásai (ökológiai lábnyom)⁵

A gazdasági növekedés és az ökológiai korlátokon belüli, fenntartható fejlődés kapcsolata, el-
lentmondása vagy összeegyeztethetősége az egyik legfontosabb kérdés, amelyre elméleti vá-
laszokat és gyakorlati megoldásokat is kell találnunk. Ilyen sürgősen megoldandó problémát
jelent az energiakérdés az Európai Unió és ezen belül Magyarország számára is.

A növekvő földgázimport következtében Európa mindinkább függő helyzetbe került a legfőbb
földgázszállítójától, Oroszországtól. Az energiakérdés egy olyan komplex probléma, ahol
az egyes megoldások értékelésénél a közgazdasági kérdéseken túl figyelembe kell venni
a környezeti és társadalmi hatásokat is.

A környezet jó állapotának megőrzéséhez erős állam szükséges, a gyenge be nem avatkozó
állam vagy a liberális gazdaságfilozófia mentén vezető állam esetében a környezet állapota,
mint hosszú távú érdek, szükségszerűen háttérbe szorul. Biztosítani kellene, hogy azokat
a környezetpusztításokat, amelyeket a gazdaság fejlődése miatt a vállalkozói szektor és a la-
kosság okoz, az állam az adóbevételekből természeti investíciókkal pótolja. A jelenlegi ma-
gyar társadalom a rendszerváltás előtti korlátozott fogyasztás alól felszabadulva, egy ezt kom-
penzáló, fokozott fogyasztást igénylő magatartással jellemezhető, és sajnos értetlenül fogadja
a fogyasztáscsökkenésre biztató felhívásokat. Mivel Európában már vannak olyan államok,
ahol 42-43 000 euró az egy főre jutó GDP, Magyarország relatív elmaradása szembetűnő.

⁵ Szigeti Cecília - Tóth Gergely: Csökkenthető-e a gazdasági növekedés környezeti ára? (Polgári Szemle, 2015. december 11. évf. 4-5 szám.) tanulmánya alapján

Ilyen viszonyok között egyszerűen nincs „piaca” a fogyasztáscsökkentést célzó kezdeményezéseknek, hiszen a mintaként tekintett államok GDP-je többszöröse a miénknek.

A fenntarthatóság egyik központi kérdése az, hogy miként lehet összhangba hozni a gazdasági rendszerek dinamikáját az ökológiai rendszerekével. Ennek egyik eszköze lehet az ökohatékonyság javítása, amely a hozzáadott érték növekedését jelenti, miközben az erőforrás-használat intenzitása csökken, vagyis az erőforrás-hatékonyság növekedését úgy éri el, hogy egyúttal üzleti hasznot is hozzon, ami az ökohatékonyság koncepcióját különösen vonzóvá teszi az üzleti szféra számára is. Ennek kifejezésére szolgál az úgynevezett IPAT-formula, mely széles körben ismert, és látszólag egyértelmű következtetésekkel szolgáló analitikus keretet biztosít az ökológiai hatékonyság fogalomköre számára.ⁱ

- A gazdasági fejlettség és az ökológiai lábnyom nagysága között valószínűsíthető kapcsolat az ökológiai lábnyom és GDP közötti korreláció alapján közepesnél erősebb.
- Az összefüggés mikroszinten is megfigyelhető, a jövedelem és az ökológiai lábnyom közötti kapcsolat az egyéni fogyasztók szintjén is fennáll, az alacsonyabb jövedelmű fogyasztóknak átlagosan kisebb, a magasabb jövedelműeknek nagyobb az ökológiai lábnyoma.

A környezetterhelés és a gazdasági fejlődés kölcsönkapcsolatának leírására használható a *szétválás* fogalma. Ezzel olyan eszköz kerül az elemzések tárházába, amellyel lehetőség nyílik akár országos, akár területi szinten a környezetterhelés és a gazdasági tevékenységek között minőségileg fennálló kapcsolat számszerűsítésére. A szétválás az egymással ok-okozati összefüggésben lévő egy-egy környezetileg és gazdaságilag egyaránt fontos változó egymáshoz viszonyított változási üteme.

Makro vagy országos szinten a környezetterhelést jellemző változó (ökológiai lábnyom) növekedési üteme összevethető a GDP növekedési ütemével. A környezetromlásnak a gazdasági növekedéstől való szétválasztásáról akkor beszélünk, ha egy adott időszakban a környezetileg fontos változó növekedési üteme kisebb, mint a GDP-é.

- Erős (abszolút) a szétválás, ha a GDP növekedést mutat, miközben a környezetileg fontos változó nem növekszik, vagy akár csökken.
- Gyenge (relatív) a szétválás, ha a környezetileg fontos változó növekszik, de a GDP növekedési ütemét nem éri el.

A gazdaság méretének növekedése elvileg elválasztható a bioszféra-átalakítás mértékétől, ugyanakkor az ökológiai közgazdaságtan szerint a gyakorlatban egyelőre erre nincsen bizonyíték.

Általánosan megállapítható, hogy a növekvő ökohatékonyság révén nyerhető megtakarítások teljes mértékben szinte sohasem realizálhatók. Különösen azon erőforrások, amelyeket széles körben fel lehet használni, és a hozzájuk kötődő technológiák erőteljes útfüggősége esetén várható, hogy az adott erőforrásra, de még inkább a gazdaság egészére vonatkozó abszolút erőforrás-felhasználás valójában nőni fog. A rendelkezésre álló energiaforrások megőrzéséhez az energiahatékonysági intézkedések az elvártnál kisebb mértékben járulnak hozzá, az energiahatékonysággal párhuzamosan az energiatakarékosságra, az energia használatának korlátozására kell törekedni. Az ökohatékonyságnak korlátai vannak (termodinamikai törvények), ezért fokozása csak egy ideig lehetséges. Ez növekvő népesség és fogyasztás mellett semmiképpen nem elegendő a fenntartható fejlődés megvalósításához. A „szegénység okozta környezeti károk hipotézise érvek és ellenérvek kereszttüzében áll, azonban nem sikerült meggyőzően bizonyítani, hogy:

- a szegénység lenne a környezetpusztítás fő oka,
- a gazdasági globalizáció csökkentené a környezetpusztító szegénységet,
- még ha ez mind így is lenne, a globalizáció révén térben kiterjeszkedő és növekvő gazdasági tevékenységek okozta környezeti károk kisebbek lennének a szegénység kiküszöbölése révén megszüntetetteknél.”

Nemzeti szinten a nagymértékű anyagi bőség egyaránt jár a teljes gazdaság nagyobb ökohatékonyságával (egységnyi „ökológiai lábnyomra” jutó GDP-kibocsátás) és nagyobb egy főre jutó ökológiai lábnyommal.

A GDP és az ökológiai lábnyom kapcsolatát vizsgálva láthatjuk, hogy a nagyobb jövedelmű országokban jellemzően nagyobb az egy főre jutó ökológiai lábnyom nagysága. Mindkét évben vannak olyan országok, ahol az átlagtól jelentősen eltérő helyzetet találunk: a magas GDP mellett, az ökológiai lábnyom nagysága alacsony.

Az ökológiai lábnyom intenzitásánál azt tartjuk kedvezőnek, ha a hányados értéke minél alacsonyabb, mert ez azt jelenti, hogy egységnyi GDP előállításához kevés földterületre van szükség.

A 2009-es tízes listában csak négy olyan ország szerepel (Svájc, Japán, Németország és Ausztria), amely 1999-ben is a legkedvezőbb EF-intenzitású országok közé tartozott. Az átrendeződés nagymértékű, a 2009-es oszlopban az ország neve mellett talál-

ható sorszám azt mutatja, hogy az 1999-es listában hol helyezkedett el. Látható, hogy az 1999-es adatsor második harmadában szereplő ország (Új-Zéland) egy évtized alatt a legjobb tíz közé került. Magyarország 1999-ben a 131 országot tartalmazó lista 21. helyén, 2009-ben pedig a 20. helyén volt.

Magyarországon is erős szétválás történt, a GDP növekedését az EF-mutató értékének csökkenése kísérte, ebből a szempontból a fejlődésünk iránya kedvezőbb, mint a legökohatékonyabb országok közé tartozó szomszédunké, Ausztriáé. Hazánk a visegrádi országok közül a legkedvezőbb helyzetben van az ökohatékonyág szempontjából (2009-ben Szlovákia a 26.; Csehország a 41.; Lengyelország a lista 60. helyén állt.

2.2/ A gazdasági fejlődés „lábnyoma”

A 2008 utáni válságos pénzügyi-gazdasági helyzetben igen nagy fontosságú volt, hogy a gazdaság szereplői, valamint az irányító szervezetek minél hamarabb jussanak megalapozott információkhoz a hazai gazdasági folyamatok alakulásáról. A minél gyorsabb tájékoztatás jelentős segítséget adhat a piaci és gazdaságpolitikai szereplőknek döntéshozatalukban. Köztudott, hogy a statisztikai adatok - különösen a számított mutatók – a felmérés és feldolgozás időigénye miatt a tárgyidőszakot követően általában több hónap elteltével válnak ismertté. A gazdaság fejlődése leglényegesebb mutatójának, a GDP-nek az előzetes indexe (első hivatalos becslése) is csak 40 nap elteltével válhat ismertté.

2012. évtől, a negyedévi gyakorisággal számított KKV (Kis- és középvállalati) indexhez igazítva kezdődött az ugyancsak negyedéves gyakoriságú, a reálgazdaság állapotát tükröző azon index-számítása, amely azonnali információt próbál adni a magyarországi konjunktúra helyzetéről, várható irányáról.

A GAZDASÁG FEJLŐDÉS INDEX (GFI) egy úgynevezett egyidejű (leading) indikátor-index, amelyhez hasonlót – az OECD-ben is alkalmazott módszertan alapján – sok országban számítanak a konjunktúra alakulásának rövid távú előrejelzésére. Az elmúlt évtizedekben hazánkban is kutatóintézetek több alkalommal is használták, esetenként kimondottan a magyar gazdasági viszonyokhoz alkalmazott indikátorokkal.

Érdeemes hangsúlyozni azt is, hogy míg a Kis- és középvállalati index (KKV-konjunktúra index) kérdőíves adatfelvételen alapul, így azt befolyásolja a vizsgált vállalkozói kör némileg szubjektívnek is tekinthető véleménye, addig a GFI-t a már nyilvánosságra hozott statisztikai

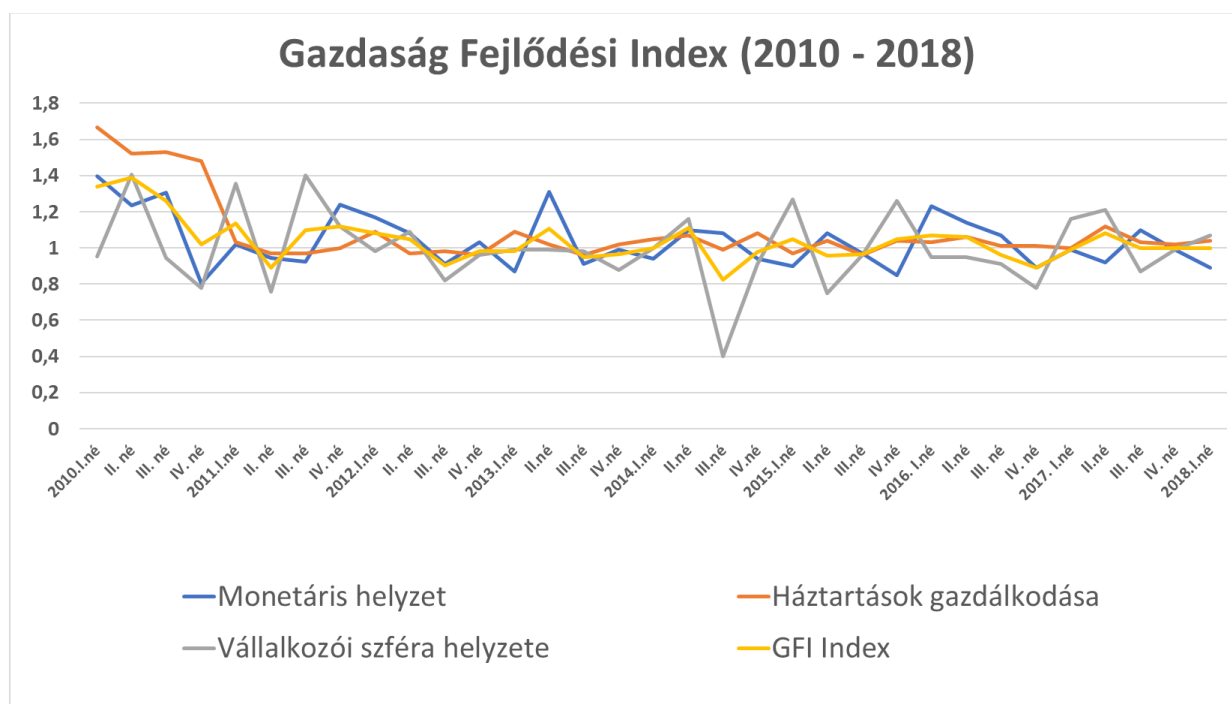
adatok alapján számítjuk ki. Így ez az index objektíven mutathatja a gazdaság általános konjunkturális helyzetét, teljesítményét.

Az index jelzi, hogy az adott negyedévben hogyan változott a fejlődés iránya, mértéke, vajon a gazdaság az előző időszakhoz viszonyítva milyen irányba mozdult, lassult-e vagy bővült.

Ebben a konjunktúra mutatóban nem a múltbeli folyamatokat lehet mérni, hanem ez adott negyedév helyzetéről ad információt. A kiválasztott indikátorok hamarabb rendelkezésre állnak, mint a GDP adatok. Olyan mutatókat választottam ki, amelyeknek késleltetett hatása lehet a konjunktúrára és ez a késleltetett hatás optimális esetben egy (vagy több) negyedév is lehet. A GFI-indexet 3 fontos gazdasági részterületre csoportosított konkrét statisztikai felmérésekből származó mutatókból állítottam össze, ezek;

- a magyar gazdaság monetáris helyzete,
- a háztartások gazdálkodási folyamatai és
- legnagyobb súllyal a vállalkozói szféra gazdálkodása.

Az eltelt 8 évre visszatekintve a GFI indexⁱⁱ alapján előrejelzett gazdasági konjunkturális változások a kétszer négy év gazdaságpolitikája által befolyásolt fejlődésünket reálisan mutatja. Az eltelt időszak negyedévenkénti értékelései alkalmat adnak arra, hogy visszatekintsünk ennek az időszaknak a gazdasági hullámszerűségére.

forrás: POLICY AGENDA GFI-indexek

A vizsgált években egy-két konkrét eseménnyel jellemezhettem a változásokat befolyásoló **gazdaságpolitikai lábnyomokat**. A GFI mutatók lényegében azt is bizonyítják, hogy **a gazdaságunk egyes területeinek az un. potenciális növekedési képessége mennyire változik, javul-e vagy romlik!**

A Gazdaság Fejlődés Index 2011. IV. negyedévében 1,04 volt, az előző negyedévhez képest változása $-0,30$. Az index csökkenése a gazdasági folyamatok lassulását mutatta és ez alapján összességében kedvezőtlen várakozásokat jelzett a következő negyedévre. A magyar gazdaság teljesítménye az évtized első két évében a világgazdasági válság hatásait is tükrözve jelentősen lassult. Az indexben szereplő gazdasági indikátorok többsége a következő negyedévekre további visszaesést, vagy változatlanul alacsony teljesítményt valószínűsítettek. Az index értéke 2010-től negyedévről-negyedévre a gazdasági fejlődés hullámzását mutatta. 2010 második negyedévéből a magyar gazdaság konjunkturális helyzete év végéig romlott ($-0,16$ és $-0,23$) majd 2011 év elejétől javult ($0,25$ és $0,24$) ugyan, de a második negyedévi megtorpanás (enyhe visszaesés $-0,13$) után a negyedik negyedben ismét erőteljesen ($-0,32$) zuhant. Ez egyértelműen a magyar gazdaság, a magyar pénzügyi helyzet iránti nemzetközi (és hazai) bizalom csökkenésének következménye lehetett. A 2011. IV. negyedévi csökkenést a vállalkozások részéről jelentkező pesszimizmus és a monetáris és fiskális folyamatok kedvezőtlen folyamatai alapozták meg.

2012. új köztársasági elnök, londoni olimpia

Az első, 2012 elején publikált Gazdaság Fejlődési Index a rész-indikátorok változásai alapján a következő gazdasági helyzetet jelezte előre: A magyar gazdaság monetáris és fiskális helyzetét tükröző rész-indikátorok változása $-0,29$. Ez a csökkenés a megelőző negyedévben is hasonló ($-0,24$) nagyságrendű volt, és változatlanul a magyar monetáris és fiskális politika további nehéz helyzetét mutatta. 2012 első hónapjaira várhatóan komoly nehézségeket jelzett az index a magyarországi pénzügyi szektor helyzetére, kiemelkedően magas marad majd az alapkamat és igen volatilis a magyar fizetőeszköz árfolyama.

Az M1 monetáris aggregátum 2011. utolsó negyedévében is folyamatosan nőtt. Emelkedő adósságszolgálatunk teljesítését az áru- és szolgáltatás-deviza exportunk folyamatosan csökkenő részben tudta ellensúlyozni. A tervezett Áfa-befizetések a II. negyedévet leszámítva az év folyamán alig teljesültek, a IV. negyedévi lényegében stagnáló helyzet a következő hónapokra is várható lassulást jelzett.

A háztartások gazdálkodási folyamatai a megelőző másfél évben folyamatosan romlottak, 2011. utolsó negyedévében is -0,1 volt a részindex csökkenése. Lassan ugyan, de egyértelműen romlott a vagyoni helyzet, a reálkereset az év második-harmadik negyedévében mért enyhe stagnálás majd visszaesés után év végén is csak kissé javult. A fiatalok munkanélkülisége meghatározó mértékben magas volt, a 2010-es év során folyamatos növekedés után a 2011-es első háromnegyedévi lényegi stagnálás után újra kissé emelkedett.

A vállalkozói szféra gazdálkodásának negyedéves indexei erőteljes hullámzást mutattak, változása 2011. negyedik negyedévében -0,59 volt, ez megerősítette az általunk a KKV bizalmi index során mért állapotot. A megelőző harmadik negyedévi kis javulást, rövid optimizmust a jövőre vonatkozó pesszimizmus uralta. Az exportpiaci konjunktúra kedvező várakozásai mellett még az ipari termelés változatlan szintű fennmaradását elfogadhatónak lehetett ítélni, de már a közvetlen tőkebefektetések visszaesése és a vállalati hitelállomány csökkenő szintje a vállalkozások erőteljes, 2012. elejére újra egy visszaeső lassuló gazdálkodási folyamatát jelezték.

A következő negyedévek indexei a gazdasági konjunktúra erőteljes hullámzását prognosztizálták. A monetáris indikátorok, a háztartások és a vállalatok részmutatói negyedévről negyedévre változó tendenciákat vázoltak fel.

GFI-index																				
2013. év				2014. év				2015. év				2016.				2017.				2018.
I. né	II. né	III. né	IV. né	I. né	II. né	III. né	IV. év	I. né	II. né	III. né	IV. né	I. né	II. né	III. né	IV. né	I. né	II. né	III. né	IV. né	I. né
<i>monetáris</i>																				
0,87	1,31	0,91	0,99	0,94	1,1	1,08	0,94	0,9	1,08	0,97	0,98	1,23	1,14	1,07	0,89	0,99	0,92	1,11	0,99	0,89
-0,16	0,44	-0,4	0,08	-0,05	0,16	0,14	-0,14	-0,04	0,09	-0,11	-0,11	0,25	-0,09	-0,07	-0,18	0,1	-0,07	0,19	-0,12	0
<i>háztartások</i>																				
1,09	1,02	0,96	1,02	1,05	1,07	0,99	1,10	0,97	1,04	0,96	1,04	1,03	1,06	1,01	1,01	1	1,12	1,03	1,02	1,04
0,13	-0,07	-0,06	-0,06	0,03	0,02	-0,08	0,11	-0,13	0,07	-0,08	0,08	-0,01	0,03	-0,05	0	-0,01	0,12	-0,9	-0,01	-0,05
<i>vállalkozások</i>																				
0,99	0,99	0,98	0,88	1	1,16	0,4	0,91	1,27	0,75	0,96	1,26	0,95	0,95	0,91	0,78	1,16	1,21	0,87	0,99	1,07
0,03	0	-0,01	-0,1	0,12	0,16	-0,76	0,51	0,36	-0,52	0,21	0,3	-0,31	0	-0,04	-0,12	0,38	0,05	-0,34	0,12	0,08
GFI - INDEX																				
0,98	1,11	0,95	0,96	1	1,1	0,82	0,98	1,05	0,96	0,96	1,05	1,07	1,06	0,96	0,89	0,99	1,08	1	1	1
0	0,13	-0,16	0,01	0,04	0,2	-0,29	0,16	0,07	-0,07	0	0,09	0,02	-0,01	-0,1	-0,7	0,1	0,09	-0,08	0	0

Súlyosbodó viharfelhők - Egyre nagyobb problémák látszottak a GFI szerint, amely 2012. III. negyedévében 0,89 volt. Az előző negyedévhez (1,07) viszonyítva érezhető a negatív folyamatok erősödése (-0,17). A következő féléves időszakra a folyamatok összességét tekintve már nem csupán változatlan stagnálást, inkább lassú romlást jelzett indexünk. A vállalati gazdálkodás mutatói esetében különösen egyértelmű volt a visszaesés.

A GFI-ben szereplő fontos gazdasági indikátorok a következő félévre alacsony és többségében romló teljesítményt jeleztek, azaz a válság mélypontjáról az előző negyedévekben várt elmozdulásra nem számíhattunk. A világgazdasági válság, majd a hazai gazdaságpolitikai lépések következtében, ezek között is leginkább az elmaradt felhalmozási folyamatok miatt – jelentősen visszaesett a gazdasági bővülés. A fiskális folyamatokban, azaz a költségvetési egyenleg alakításában elért kedvező arány ellenére a GDP erőteljes csökkenése, az adózási és a foglalkoztatási folyamatok zavarai, az infláció gyors növekedése, a fogyasztás további szűkülése egyértelművé tette a fejlődés egyre távolabbra kerülését.

A magyar gazdaság iránti nemzetközi bizalom 2011 második negyedévében még kissé javult, de ezt ismét egy visszaesés követte, ráadásul az eltelt két év során már a hazai bizalomvesztéssel együtt. A GFI csökkenése is arra utalt, hogy 2013 végéig semmiképp sem következik be érezhető javulás. Pozitív folyamatokat esetleg a Magyarországgal szembeni túlzott deficit eljárás megszűnésének eredményeként várhattunk volna, az IMF/EU hitel-megállapodás függvényében. Csak ezzel lehetett elképzelni a piaci bizalom visszaszerzését, amelynek erősödésével együtt indulhat egy bővülési, fejlődési folyamat. A magyar gazdaság növekedésének megindulása nélkül nehezen volt elképzelhető fiskális és monetáris folyamatainkat társadalmi céljainknak megfelelően irányítása. A kedvező változást, a válság megszűnésének és ezzel együtt a gazdálkodási folyamatok kedvezőbbre fordulását a GFI egyik összetevője sem valószínűsítette a következő félév során.

Problémák érezhetők a háztartások gazdálkodásában, a monetáris helyzetben és a vállalkozások finanszírozásában is. A gazdaság monetáris és fiskális helyzetét tükröző mutatók szintje 2011. végére még stagnálást mutatott, de cél volt a magyarországi monetáris helyzet javítása, az alapkamat és a forint árfolyam-ingadozásának csökkentése is. 2012 második felére újra egyértelmű nehézségeket jeleztek a pénzügyi indikátorok.

A monetáris helyzetet tükröző mutatók alapján az látszott, hogy az adósság szolgálatunk teljesítését az áru- és szolgáltatás export még éppen, hogy ellensúlyozza. A tervezett áfa befizetések a megnövelt Áfa-kulcs hatására 2012. elején még teljesültek, de ez év harmadik negyedétől a fogyasztás várható szűkülése miatt a már megemelt előirányzattól elmaradó bevételek feltételezhetők.

2010-2011 években a háztartások gazdálkodását a foglalkoztatás relatív romlása, a jövedelmek folyamatos szűkülése, a fogyasztás erőteljes visszaesése, valamint a kényszer-megtakarítások növekedése jellemezte. 2012 harmadik negyedévében az adatok a háztartások

vagyoni helyzetében további romlást mutattak, a hitel-felvételi kényszer erősödött, a reálkereset változásban nem történt érdemi javulás és kedvezőtlen volt, hogy a fiatalok munkanélkülisége nagyon magas szinten volt, és még növekedett is. Erősödött az elvándorlási szándék és gyakorlat.

A vállalkozói szféra gazdálkodásának valamennyi indikátora 2012. harmadik negyedévben – a második negyedévi összességükben érezhető javulás után - újra erőteljesen romlott. A GFI rész-indexek közül 2012. harmadik negyedévében egyértelműen a vállalkozások gazdálkodásának indikátorai jelezték a legkedvezőtlenebb kilátásokat. Az export piaci konjunktúra pesszimista kilátásait a kedvezőtlen németországi hatások, valamint a magyar KKV szektor pesszimista előrejelzései is befolyásolták. Az ipari termelés szintje nem várt mértékben visszaesett, de a közvetlen tőkebefektetések lassulása is a beruházások elmaradását jelezték. Igen kedvezőtlen helyzetet teremtett, hogy a vállalati hitelezés továbbra is alacsony szinten stagnált, a gazdaságpolitika nem vett tudomást arról, hogy a gazdaság számára nélkülözhetetlen pénz ma már un. „hitelpénz”, amelyet a túladóztatott pénzügyi szektornak kellene teremteni, így a szűkülő hitelezési lehetőségek tovább rontják a növekedés esélyeit.

A Gazdaság Fejlődés Index 2012. IV. negyedévében 0,98. Az előző negyedévhez (0,90) viszonyítva összességében stagnáló, változatlanságot jelző folyamatokat mutatott (0,08). A következő féléves időszakra indexünk a gazdasági folyamatokban a 2010 óta tartó erőteljes visszaesést kisimítva, most enyhén további csökkenést, jó esetben stagnálást jelzett. A háztartások gazdálkodásában és a vállalatok működésében az egyes rész-indikátorok nem utaltak egy esetleges pozitív fejlődésre, változatlanul egyértelmű volt az alacsony kereslet, az alacsony foglalkoztatás okozta kilátástalanság.

A magyar gazdaságban már az elképzelhető, az un. potenciális teljesítmény is lecsökkent és ettől a már csupán 0,5%-osra becsült növekedési lehetőségtől is alacsonyabb GDP bővülés vált előrejelezhetővé. A változást még a legoptimálisabb előrejelzések is csak 0 – 0,3 % közé tették 2013-ban. A világgazdasági válság, majd a pozitív hatásaiban egyre nehezebben magyarázható hazai gazdaságpolitikai lépések következtében nyilvánvalóvá vált, hogy a következő két-három negyedévben recesszióval küzd majd a magyar gazdaság.

A fiskális politikában, az államháztartási egyenleg alakításában kemény szigorításokkal elért kedvező arány ellenére sem látszott a növekedés elindításának legkisebb jele sem. Vagy épp ezért, a GDP erőteljes csökkenése, a társadalmi deficit egyre erőteljesebb jelenléte, a vállalati gazdálkodás ellehetetlenülése, az adózási és a foglalkoztatási folyamatok zavarai, az infláció

magas szintje, a fogyasztás változatlan szűkülése már valamennyi makrogazdasági mutatóban megjelent, még az eddig sikertörténetnek tekintett külkereskedelmi egyenlegünk szűkülése is egyértelművé tette a fejlődés egyre távolabbra kerülését.

A GFI indexünk fontos gazdasági rész-indikátorai esetenként tovább romló teljesítményt jeleztek, vagyis mint az előző negyedévekben, úgy továbbra sem számíhattunk a válság mélypontjáról történő és már nagyon várt elmozdulásra.

A magyar gazdaság iránti – a 2011 második negyedévében még kissé javuló - nemzetközi bizalom elvesztését a hazai bizalom zuhanása követte. Mintegy 500 ezer állampolgárunk távozott külföldre munkát vállalni, és a hazai foglalkoztatás-növelésre csak kommunikációs lépések hangzottak el, azoknak lényegében semmilyen realitásuk nem volt.

A gazdaság monetáris és fiskális helyzetét mutató GFI rész-indikátorok stagnálást mutattak 2012 utolsó negyedévében is. A világban meglévő óriási tömegű szabad pénztőke, un. forró pénzek tették lehetővé, hogy Magyarország az igen rossz hitelminősítői besorolás ellenére is a pénzpiacról tudott finanszírozáshoz jutni. Nem szólt azonban a gazdasági kormányzás arról, hogy ez mibe kerül. Részben az volt az ára, hogy a banki szférát igen erőteljes különadóval sújtották, ami a vállalati hitelezést lassan teljesen leállította. A nagy probléma akkor következhetett volna be, ha a vállalkozások forgóeszköz-hitelezésében is gondok jelentkeznek.

A háztartások gazdálkodását változatlanul a foglalkoztatás és a jövedelmek alacsony szintje, a fogyasztás folyamatos szűkülése jellemezte. 2012 negyedik negyedévében az adatok a háztartások vagyoni helyzetében semmilyen javulást nem mutattak, a hitel-felvételi kényszer erős volt, a reálkereset változásban nem volt érdemi javulás.

Az ipari termelés szintje nem várt mértékben esett vissza, de a közvetlen tőkebefektetések lassulása - amely egyben a beruházások elmaradását jelezte - a várható növekedés-beindulás ellehetetlenülésére utalt. A gazdaságpolitika változatlanul nem tudott gazdaságélénkítő lépéseket tenni, sőt a túladóztatott pénzügyi szektor mellett pl. az energiaköltségek várható emelkedésével más ágazatoknak is gazdálkodási nehézségeket okozott, tovább rontva a piacgazdaság normális működését, nehezítve a növekedés esélyeinek megteremtődését.

2013. rezsicsökkentés kezdete, trafikügy, alaptörvénymódosítás

Stagnálást a vállalkozásoknál és bizonytalanságot a monetáris folyamatokban mutatott a Gazdaság Fejlődés Index (GFI) 2013. I. negyedévében 0,98 - azaz összességében nem volt érezhető javulás, sem optimizmus.

A II. negyedévi 1,11 összességében az előző két negyedév stagnálása után, enyhe javulásra utalt. Az egyes rész-összetevők közül a monetáris indikátorok javultak, a háztartások helyzetében talán kedvezőbb fordulatra nyílt esély, míg a vállalkozások gazdálkodása továbbra is nehézségekkel terhelt. Az összességében 0,11 százaléki javulás már a magyarországi recesszió végét jelezték. Az indikátorok által jelzett folyamatok azonban csupán alacsony gazdasági növekedésre utaltak, a következő féléves időszakra a vállalati gazdálkodás mutatói esetében az eddig elmaradt fejlődés egy erőteljes kibontakozás esélytelenségét mutatta. Még nem volt megalapozott a gazdasági kibontakozása, lassú volt a GDP növekedése.

A III. negyedévben (0,95 volt az index) az előző negyedévi (1,11) nagyon enyhe optimizmus elmúlt – és a mutató valamennyi rész-indikátora most újra az év elejei kedvezőtlenebb helyzetet jelezte. Az előző negyedévhez viszonyítva érezhetően pesszimistán ítéltetett meg a monetáris folyamatoknál tapasztalható helyzet, de a háztartások gazdálkodásánál sem látszott alapvető fordulatra utaló jel. A vállalati gazdálkodás tartós fejlődése és gyors kibontakozása sem volt valószínűsíthető. A szükséges mértékű felhalmozás korábbi elmaradása gátat szabott a jövő évi intenzívebb bővülés lehetőségeinek. Az enyhe növekedést az infrastrukturális területeken folyó állami beruházások eredményezték, még nem történt igazi termelő beruházás. A fiskális területen – az államháztartási hiánynál elért – egyértelmű eredmény is gátolta a kibontakozás lehetőségeit, és újabb veszélyt jelenthetett a 3%-os hiánymérték betartásának komoly nehézsége, amit az államadósság mértékében tervezett erőteljes csökkentés elmaradása is jelzett. A GDP 2012. évi erőteljes visszaesése, az ipari termelés lelassulása, a foglalkoztatási folyamatok zavarai, a fogyasztás további szűkülése után még most, 2013. harmadik negyedévében sem utalt az index a jövő évre egy erőteljes kibontakozást, csupán az alacsony bázishatásból eredő növekedést.

Akár a monetáris és fiskális helyzet csapdájáról is beszélhetünk. A GFI pénzügyi mutatói a gazdaság helyzetében bekövetkező változtatások miatt – így a kormányzati hiány gazdaságot fékező, erőszakos leszorítása, az MNB alapkamat folyamatos és gyors csökkentése, a pénzügyi folyamatok és a bankrendszer jelentős mértékű túladóztatása – várható

nehézségekre utaltak. Az ÁFA-befizetések tervezettől történő elmaradása, és elsősorban a tőkebefektetések jelentős visszaesése, sőt elmaradása, a profitkivonás egyértelmű gyorsulása további bizalomvesztést mutatott. A vállalati szektor banki hitelállománya 2009-től minden negyedévben zsugorodott. A vállalati és a háztartási szegmens hitelezési folyamatainak továbbra is gátat szabtak a szigorú kondíciók. 2013 második negyedévével – már az MNB program hatására – a rövid távú hitelekben néhány milliárd Ft-os növekedés indult. A kedvezőbb kamatfeltételek azonban csak a vállalatok egy szűk körének jelentenek segítséget. A hitelkínálati korlátokat a jegybank Növekedési Hitelprogramja oldani fogja a kkv-szektorban, aminek pozitív hatása a harmadik-negyedik negyedévben már várható.

Nehezedett a háztartások helyzete, amelyet az elmúlt három évben a lakossági terheket növelő intézkedések, a rossz gazdálkodási folyamatok egyre jobban nehezítették. A GFI mutatóinak szintje szerint további visszaesés azonban nem volt realitás, a háztartások több szigorítást talán már nem is tudtak volna elviselni saját gazdálkodásukban, hiszen nagyobb részük már ténylegesen a fennmaradásukért küzdött. A foglalkoztatottságban, a jövedelmi helyzetben 2013-ban stagnálás, 2014-től talán kis javulást prognosztizálhattunk és a fogyasztás bővülése is elképzelhetővé vált.

Kedvezőtlen volt azonban, hogy a háztartások vagyoni helyzetében nem következett be javulás, a lakossági megtakarítások állománya tovább szűkült. A reálkereset változásában sem történt érezhető, számottevő javulás, a csekély eredményt is csupán a fogyasztói áralakulás hozta.

Nincs láttunk biztos növekedésre utaló jelet sem a vállalkozások körében. A vállalkozói szféra gazdálkodásának egyetlen indikátora sem javult megnyugtatóan, annak ellenére, hogy a bizalmi indexek enyhén kedvezőbbé váltak. A német üzleti bizalmi index az év folyamán kisebb ingadozással ugyan, de enyhén emelkedik és a magyar KKV szektor bizalmi indexe is a harmadik negyedévtől kissé javult. Sajátos módon 2013 elejétől a korábbi évekhez képest nőni kezdett a nem banki nettó külföldi finanszírozás, ezen forrásokat azonban csak a vállalatok szűk köre tudta igénybe venni, így nem is jelenthette a gazdaság hitelkorlátjainak enyhülését. A vállalkozói szféra azt várta, hogy a kormányzat a vállalati hitelezés jelentős fejlesztésére tett ígéretét beváltsa és ezzel szélesedhessenek a várt növekedés esélyei. Bár egyértelmű, hogy a magyar gazdaság teljesítménye a válság ötödik évének végén összességében már enyhén bővíthet is, de ez a fejlődés változatlanul bizonytalan

Bizonytalan kilátásokat, a várt gyors javulás elmaradását valószínűsítette a GFI index 2013. IV. negyedében (0,96). Azaz az első és második negyedévi (1,09 és 1,11) enyhe optimizmust követően lényegében fennmaradt a harmadik negyedévben mért (0,95), a növekedés bizonytalanságát jelző stagnálás. Sem a pénzügyi folyamatoknál, sem pedig a vállalati szféra teljesítményeinél nem volt megalapozott a kormányzati kommunikációval hirdetett optimizmus, és a háztartási gazdálkodásban pedig nyilvánvalóan fenntarthatatlan intézkedések eredményezték a javulásként hangoztatott stagnálást. Számos jel utalt arra, hogy indexünk valamennyi rész-indikátora a kedvező nemzetközi monetáris és gazdálkodási környezet hatására mutatott relatíve kedvező helyzetet. A vállalati gazdálkodás szinten maradását, esetleges némi javulását a külpiazi helyzetnek köszönhattük, a háztartásokat az alacsonyra szorított infláció okozta némi reáljövedelem javulás könnyíthette, a pénzügyi folyamatokban pedig az alacsony infláció, folyamatos kamatsökkentés, romló árfolyam összefüggései jeleztek veszélyt.

2014. választási év, inflációs mélypont, 200 ezer közfoglalkoztatott, devizahitelek forintosítása...

Év eleji pörgés, de bizonytalan folytatás jellemezte a 2014. I. negyedévi előrejelzésünkben megfogalmazott folyamatokat. A nagyon enyhe (0,04) pozitív irányú elmozdulás még mindig a régóta várt növekedés bizonytalanságára utalt. A pénzügyi folyamatoknál továbbra sem volt megalapozott a kormányzati kommunikációval hirdetett optimizmus. A vállalati és a háztartási gazdálkodásban a külgazdasági válság egyértelmű elmúlásával akár javulásban is bízhattunk az un. pozitív stagnálásként értelmezhető enyhe növekedés következtében. Még mindig úgy ítéltük meg, hogy indexünk rész-indikátorai a kedvező nemzetközi hatások (monetáris és gazdálkodási környezet) eredményeként került relatíve kedvező helyzetbe. A vállalati gazdálkodás némi javulását a külpiazi helyzetből eredő keresletnövekedés eredményezte, a háztartások helyzetét az alacsony infláció miatti enyhe reáljövedelem javulás könnyíthette. A pénzügyi folyamatokban azonban a várt alacsony infláció, az alacsonyra szorított alapkamat és az ezzel járó folyamatosan romló árfolyam továbbra is veszélyt jelenthettek.

Továbbra is enyhe, de bizonytalan gazdasági növekedést várt a 2014. II. negyedévi index. A makrogazdasági folyamatok összetevőinek vizsgálata során feltételezhető volt, hogy abban az évben bár 2 – 2,5 % között lesz a növekedés, de ezt az évek óta meglévő bizonytalan

körülmények között teljesíti a gazdaság és változatlanul számos bizonytalansági tényező nehezíti majd a későbbi folyamatos bővülést, vagy akár e szint fennmaradását.

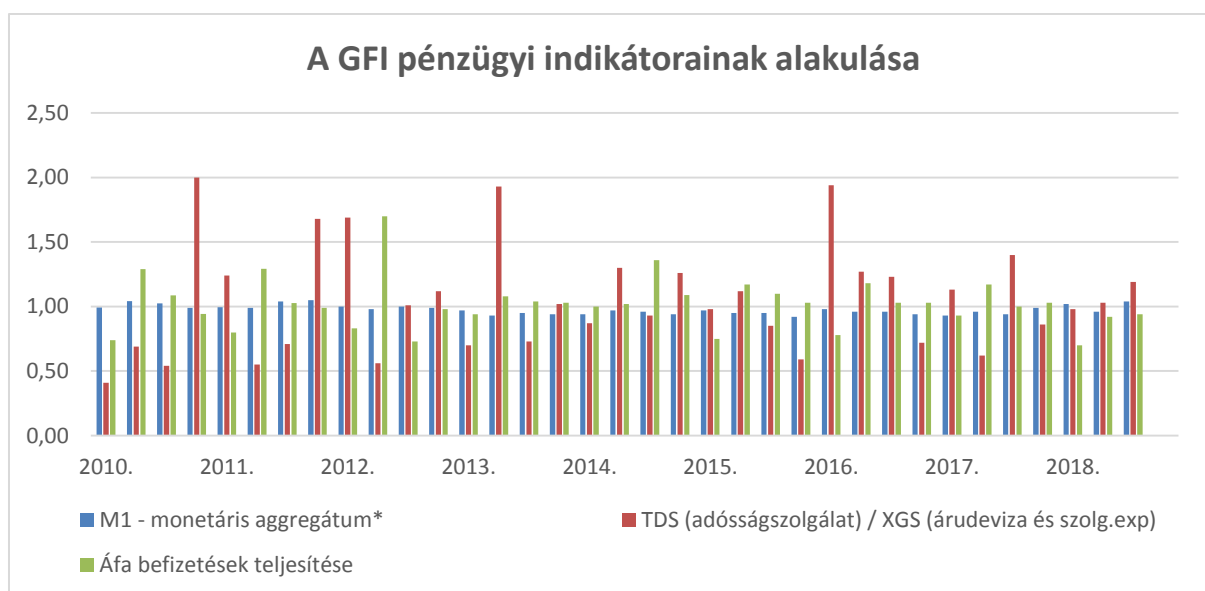
Lassuló és problémákkal terhelt növekedést jelzett 2014. III. negyedévében az index. Mind a három részindexében azonban utalt a gazdaság lassulására, esetleges jelentősebb visszaesésére is. Az év első két negyedévében még enyhe (0,04 majd 0,2) pozitív irányú elmozdulást most nem követte hasonló optimizmus a monetáris folyamatokban sem, a háztartások gazdálkodásában sem és főleg a vállalkozások gazdálkodásában. A makrogazdasági folyamatok összetevőinek vizsgálatában elsősorban a tőkebefektetések jelentős elmaradása, azaz a beruházások visszaesése, valamint az ipari termelés lassulása következtében vált feltételezhetővé, hogy ez évben már 2,5 % közelébe lassul az első két negyedévben még kimagaslónak tartott (3% feletti) növekedés. A GFI szinte valamennyi indikátora erősítette azt a hazai és nemzetközi bizonytalanságot, amit a korábbi előrejelzések ártértékelése, az alacsonyabb és bizonytalanabb növekedési becslések is jeleztek, valószínűsítve számos bizonytalansági tényező bekövetkeztét.

Lassuló bővülést, bizonytalan gazdaságpolitikát várt a 2014. IV. negyedévi GFI (0,98) index. A növekedési kilátások bizonytalanok voltak, az üzleti környezet kiszámíthatatlannak tűnt, a pénzügyi szektor teljesítménye minden bizonnyal érezhető csökkenésre utalt. A háztartások gazdálkodását a reálkereset javulása, a vállalkozásokét pedig a foglalkoztatásban-munkanélküliségben jelzett pozitív változások befolyásolták, bár ez utóbbiak realitása kétséges volt. Az index a háztartások helyzetében és a vállalkozások gazdálkodásában mutatott nagyon enyhe pozitív változást. A GFI szinte valamennyi indikátora a globális gazdasági helyzetből, így az európai növekedés lassulásából, valamint a hazai befektetési környezet bizonytalanságából fakadóan lényegében szinten maradt. A hazai és nemzetközi bizonytalanságot továbbra is jelezték az alacsonyabb és bizonytalanabb növekedési becslések és számos bizonytalansági - például az olajár-csökkenésből eredő - tényező bekövetkeztét.

A monetáris és fiskális folyamatokat a 2014-es évben a kormányzati megszorítások alakították. A háztartások gazdálkodásában a javulónak ítélt foglalkoztatási és kereseti folyamatok – így a nulla százalékos közeli infláció miatt mért enyhe reáljövedelem javulás – jelentették a növekedés tényét és az esetleges további javulás esélyeit. A vállalkozások körében az év végi gyengülő GDP termelés, az elmaradó - sőt csökkenő - külföldi tőkeberuházások egy ismétlődő, egy újabb megtorpanást feltételeztek.

A korábbi kedvező – főleg az EU támogatások alapján megvalósuló beruházások eredményeként bekövetkezett növekedés, 2014 harmadik negyedétől lelassult, már nincs volt további növekedést lehetővé tévő beruházási hajlandóság. A gazdálkodási-pénzügyi folyamatok jellemzői - így a még mindig alacsony hó/hó szinten mért infláció, a kényszerűen alacsony alapkamat és a forint gyenge és gyengülő árfolyama - változatlanul veszélyt jelentettek. A kedvezőnek ítélt devizahitel kiváltása mellett viszont a pénzügyi bizalom továbbra is törékeny volt az állami korrupciót feltételező vádaktól. A gazdasági növekedés gyengült.

A 2014 év első felének kedvező növekedése – az uniós projektek, a választási gazdaságpolitika fogyasztást növelő hatása, az európai konjunktúra hatására főként a járműiparban gyorsuló kivitel – azaz a 8-9%-os ipari termelésbővülés és 10%-hoz közeli kivitel növekedés után lassulás következett be.

forrás: POLICY AGENDA GFI-indexek

A járműipar első féléves 27%-os termelésbővülése októberre 21%-ra csökkent, míg a feldolgozóipari termelés volumene az első tíz hónapban 8,9%-kal bővült októberben már csak 2,4%-kal. Az építőipar jelentős, első félévi 20%-os növekedését pedig a hihetetlenül alacsony bázis és a jelentős állami építőipari megrendelés eredményezte. A 2014 évi 3% feletti növekedés ellenére gazdaságunk teljesítménye még csak a 2008. évi válság előtti szintet érte el (viszont azóta a „Visegrádiak” 5-15%-kal bővültek).

A látványosan javuló foglalkoztatásunkat sem ítéltük nagy eredménynek, hiszen most annyian dolgoztak újra a versenyszférában, mint 2008-ban, a válságot megelőzően. A 2014-es kedvező deficit elérése pedig segíti majd az államháztartási hiány 2015-re tervezett mértékének betartását, de látszott, hogy nagy gondot jelent majd az államadósság tervezett ütemű csökkentésének ellehetetlenülése.

A 2014 év első és második felének gazdasági folyamatai érezhetően eltérőek voltak. A 2013 végétől megvalósult uniós projektek és a választási gazdaságpolitika fogyasztást növelő hatása már nem érvényesül, így várhatóan 2,5 % körül nem lehet nagyobb az ez évi növekedésünk.

Az alacsony bázis és a tavalyi jelentős állami építőipari megrendelés is hiányozni fog a teljesítményből. Ezek mellett a mezőgazdaság sem ismételheti meg az előző két év kiváló terméseredményeit. A vállalati szféra érzi, hogy a 2014. évi 3,6%-os volumennövekedés ellenére gazdaságunk teljesítménye még csak a 2008. évi válság előtti szintet érte el.

2015. kezdődik a határzár építése a szerb határon, Putyin látogatása

2015. elején továbbra sincs áttörés a gazdaságban, jelezte az első negyedévi index. A folyamat lényegében megegyezett az elmúlt év általános tendenciáival, azonban a növekedési kilátások változatlanul bizonytalanok voltak. Az üzleti környezet a korábbi érezhető növekedés ellenére nem számolt még jelentősebb fejlődéssel, a pénzügyi szektor teljesítménye sem fog javulni, sőt a mezőgazdaságéval együtt feltehetően csökkenni fog.

Lassul a gazdasági növekedés. A monetáris és fiskális folyamatokat 2015-ben is a kormányzati lépések erőteljesen meghatározták és részben a megszorítások felé terelték. A következő évi költségvetés félévvel korábban történő elkészítése is a gazdaságpolitika bizonytalanságát növelte. A vállalkozások körében végzett felvételek azonban – a 2014 második felétől gyengülő ipari, építőipari termelés, csökkenő külföldi tőkeberuházások – lassuló, esetlegesen meg is torpanó bővülést jeleztek. A háztartások gazdálkodásában pedig várhatóan az adózási folyamatok, és az alacsony infláció miatti reáljövedelem javulás enyhe növekedés biztosítanak.

Az EU támogatások alapján 2014 végéig megvalósult beruházások hatására bekövetkezett pótlólagos keresleti hatás hiányzott a gazdaságunkból. A gazdálkodás pénzügyi folyamatainak

jellemzői - így a pénzügyi szektor túladóztatása, a pénzügyi szektorban meglévő ellenőrzési hiányosságok, az állami korrupciót feltételező pénzügyi bizonytalanság, a még mindig alacsony hó/hó szinten mért infláció, a kényszerűen alacsony alapkamat és a forint gyenge és volatilis árfolyama - változatlanul veszélyt jelentettek.

A pénzügyi helyzet feszültségekkel terhelt, következtettünk a 2015 év elején készített elemzésben. A magyarországi bankrendszer „elszámoltatása” addig csupán a túladóztatás fokozását és a gazdaság fellendülésének nehezítését jelentette, valamint a bank- és brókerbotrányok miatt több tízezer kisbefektető pénzügyi „csődjét” is. A potenciális növekedési lehetőségeinken az sem javított, hogy a hangoztatott mindenféle elszámoltatás helyett állami korrupciós vádakkal terhelté vált a közélet és így a külföldi és hazai gazdasági bizalom újra épülése is halasztódott.

A vállalati szektor banki hitelállománya nagyon lassan javult, a cégek nem terveztek növekedést célzó hitelfelvételt. A 2016-os költségvetési évben már konkrét ígéret szólt a gazdálkodó szervezetek túladóztatásának enyhítése, de ezt a nyilvánosságra került adóváltozások nem támasztották alá. A 2014-től érezhető deflációs folyamat hatott a magyar gazdaságban. Az alacsony termelői árak az energiahordozók mérséklődő világpiaci árszintjének, míg a mezőgazdasági árak esése a kedvező termésnek és a világpiaci tendenciáknak az eredménye. 2015-ben a világpiaci árak csökkenése feltehetően erőteljesebb hatást gyakorol majd az árak alakulására, mint a forint gyengülése.

A háztartások helyzete szélsőségesen differenciálttá vált, a GFI indexben is érezhetőek lettek a háztartásokra ható kormányzati lépések, amelyek a tervek szerint egyrészt növelik majd az alacsony jövedelmű háztartások terheit (de csupán egy szűk kör számára biztosítanak javuló helyzetet), másrészt szűkítik az amúgy is kereslet-hiányos fogyasztás lehetőségeit. A bruttó átlagkereset 2014 évi 3,5%-os emelkedése a defláció mellett érezhető reálkereset bővülést jelentett, de 2015 évben a várható 2% körüli infláció és a forint árfolyamromlása miatt érezhető reáljövedelem növekedés nem is volt várható.

A foglalkoztatottságban, a jövedelmi helyzetben megvalósult 2014 évi javulás megismétlődését nem prognosztizálták, és a háztartások számára a költségvetés várhatóan nem tud majd igazi létbiztonságot, javuló egészségügyi ellátást biztosítani. Nem csökkenhet tovább a munkanélküliség sem.

A vállalati hitelfelvétel alacsony szintje a vállalkozói szféra gazdálkodásának indikátoraival együtt összességükben nem jelezték javuló helyzetet 2015 második felévére. A konjunktúra megítélésében a nyugat-európai indexek, így az IFO-index is csak kismértékű javulást feltételeztek. A hazai bizalmatlan hangulatot a gazdaságpolitika hibái, a gazdálkodási biztonság további ellehetetlenülése alapozta meg. Erre utaltak az előrejelzések is, amelyek az év végére csökkenő GDP bővülést, lassuló ipari növekedést, lanyhuló piaci belföldi kereslet, és változatlanul kiszámíthatatlan üzleti környezet is jósolnak.

A vállalkozások 2015 első két hónapjában 158 milliárd forint adót fizettek be a költségvetésbe, azaz 6%-kal többet, mint a 2014 év azonos időszakában. A társasági-adó befizetések csekély mértékben elmaradtak az egy évvel korábitól, míg az egyéb központosított bevételek (azaz pl. az elektronikus útdíjak, a környezetvédelmi termékdíjak, és a különböző bírságokból származó bevételek) jelentősen nőttek. A GFI index a vállalkozások gazdálkodásában mutat ugyan némi pozitív változást, de nem terveznek jelentősebb hitelt felvenni és érezhető foglalkoztatás-növelő terveik sincsenek.

A bizonytalan beruházási folyamatok, lassuló bővülés jellemezte 2015. II. negyedévében (0,96-os indexszel) is a gazdaságot, ez alapvetően a beruházási hajlandóság továbbra is alacsony szintjének, és a külföldi tőke kivonulásának lett a következménye. A vállalkozások a kedvezően alakuló monetáris környezet, a makrogazdaság előző évi érezhető növekedése ellenére sem számoltak még jelentősebb fejlődéssel. A pénzügyi szektor teljesítményében kis csökkenést feltételeztünk. A második félévre azonban már számítani lehetett arra, hogy a nemzetközi minősítők feltehetően pozitív kilátásra változtatják a magyar besorolást, és feltehetően 2016-tól a befektetésre ajánlott kategóriát is megadják. A háztartások gazdálkodásában összességében kedvezőnek várhatóak a folyamatok; a reálkereset és így a fogyasztás javulása a kedvezményezett lakossági csoportokban egyértelműen érezhető volt. A GFI index a vállalkozások gazdálkodásának valamennyi indikátorában stagnálást jelzett. A hazai cégek változatlanul nem terveztek beruházási hitelt felvenni és a kommunikált foglalkoztatás-bővülés sem a hazai vállalkozási szférában valósult meg.

Változatlanul gyengék a növekedési kilátásokkal lehetett összefoglalni a GFI 2015. III. negyedévi indexe alapján a következő időszaki előrejelzéseket. Az index már fél éve csökkenő tendenciát mutatott. Előző negyedévhez képest a vállalkozások helyzete javult, míg a háztartások és a monetáris helyzet inkább romlott. A GFI index értéke arra utalt, hogy a megelőző év kedvező gazdasági folyamata nem ismétlődik meg és 2015-ben várhatóan

maximum 2,5 % lesz az éves növekedésünk. Ezt mutatták a vállalati konjunktúra felvételek is. A külföldi cégek profit kivitele, a néhány negyedévvél ezelőtti erőteljes ipari termelés lassulása arra utal, hogy nem bíznak a gazdaság szereplői a gyors és megalapozott növekedésben és nem remélnék pozitív fordulatot a magyar munkaerő elvándorlásának megállításában. A nemzetközi üzleti vállalkozások a fenntartható növekedés ellehetetlenülését látták többek között a szakképzett munkaerőhiányban, a korrupciós ügyekben, a jogbiztonság hiányosságaiiban. A foglalkoztatottság problémáit nem orvosolta a közfoglalkoztatás és egyértelműen nehezíti a lassan félmillió külföldre távozott magyar munkaerő.

A lassuló növekedés és szűkülő lehetőségek határozták meg a 2015. IV. negyedévi kissé kedvezőbb helyzetet. Az index az első negyedévi növekedés utáni csökkenés majd stagnálás után ismét enyhén javult. Az előző két negyedévhez képest a vállalkozások összesített mutatója jobb volt, míg a háztartások helyzete lényegében stagnált és a monetáris mutatók romlottak.

2016. labdarúgó EU, megszűnik a Népszabadság ...

A GazdaságFejlődés Index (GFI) 2016. I. negyedévében ismét emelkedett, enyhén javult. Most az előző két negyedévhez képest a pénzügyi mutatók összesített indexe javult, míg a háztartásoké stagnált és a vállalkozásoké érezhetően romlott.

Bizonytalan növekedési várakozásokkal lehetett jellemezni a 2016. II. negyedévet. Ez pedig az előző 3 hónap 1,07-es mértékével lényegében azonos lett: a számított 1,06-os értékkel összességében a gazdaság várható változatlanágát jelezte. Az index három negyedéve hullámozott, enyhe emelkedés után ismét csökkenést jelzett. A pénzügyi mutatók összesített indexe érezhetően visszaesett, míg a háztartások helyzete kissé javul, szemben a vállalkozások változatlanul bizonytalan kilátásaival.

Továbbra is nehézségekkel terhelt a gazdaság növekedése, jelezte a III. negyedévi előrejelzés. A GFI index lassan egy éve nem tudta azt alátámasztani, hogy gazdasági folyamataink megalapozott fejlődést eredményeznek. A korábban tervezettnél alacsonyabb növekedésnél esetleg még további lassulást is feltételezhattünk. A külföldi tőkekivonulás, az ipari termelés lassulása, a beruházások alacsony szintje miatt a gazdaság szereplői egyre kevésbé bíztak a vállalkozásuk növekedésében. A vállalkozások komoly létszám gondokkal küszködtek. A hiányszakmák okozta problémák, a folyamatos elvándorlás már úgy is tűnt, hogy visszafordíthatatlanná vált. Év végéig további komolyabb munkabeszüntetések, tiltakozó

akciók, sztrájkok is elképzelhetők lettek, hiszen semmi sem történt az elmúlt években kialakult pályázati rendszer, a folyamatosan nyilvánosságra kerülő korrupciós ügyek, a jogbiztonság hiányosságai és egyéb gazdálkodási nehézségek kezelésére, megszüntetésére.

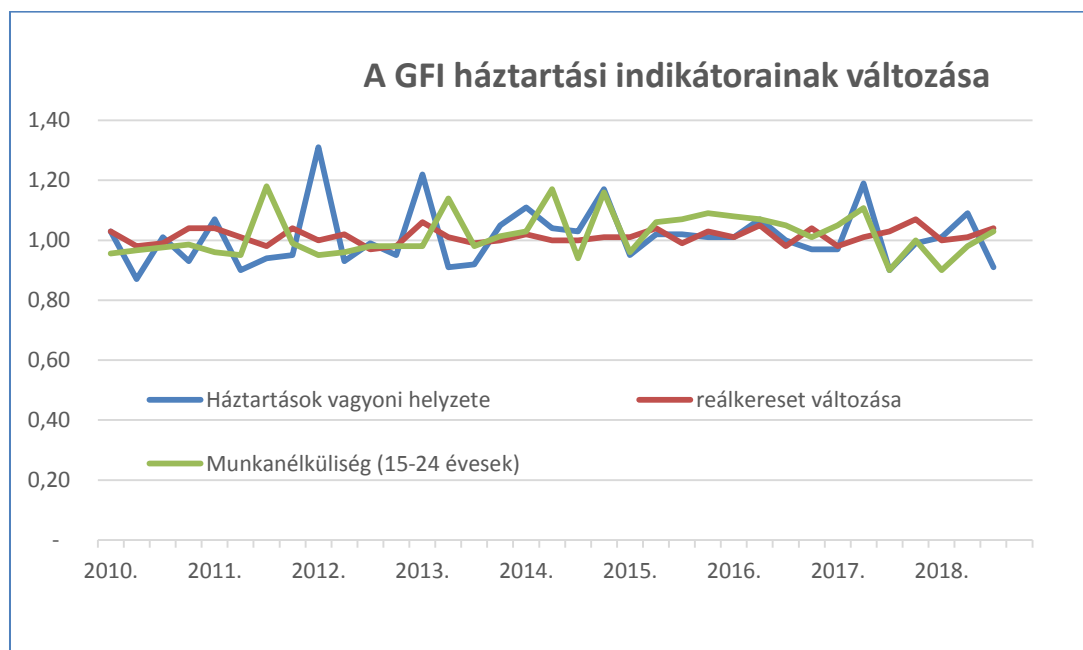
Hiányzó „eszközök” a versenyképesség javulásához vonhattuk le a következtetést 2016. IV. negyedében. Az index az év elejétől tartó lassú csökkenéssel tovább mérséklődött (0,89). A jelzett csökkenő tendencia mind a vállalkozások gazdálkodását, mind a pénzügyi folyamatok összességét kedvezőtlenebbnek mutatta a következő időszakra, mint a megelőző negyedekben. A háztartások átlagos helyzete azonban változatlan, összességében kissé javuló is lehetett.

A gazdaság növekedése a várttól mindenképpen elmaradt, változatlanul versenyképességi nehézségekkel terhelt a gazdaság. A tervezett – akár évi 4%-os bővüléssel szemben – a GDP növekedést alacsonyabbra becsültük. A külföldi tőkekivonulás folytatódott, az ipari termelés növekedése tovább lassult, az építőipari termelés visszaesett, a beruházások alacsony szinten maradtak. Mind ezek következtében a vállalkozások változatlanul bizalmatlanok voltak tevékenységük megalapozott bővülésében. A létszámgonddal egyre komolyabb nehézségeket okoznak a gazdálkodásban, és nagy tehertételt jelentett a minimálbérek emelését követően a magasabb fizetésű dolgozók egyre erősödő béremelési igénye. A hiányszakmák okozta problémák megoldására azóta sem látszik kedvező megoldás. Arra lehetett számítani, hogy a kialakított pályázati rendszer, és egyéb gazdálkodási nehézségek, emellett a folyamatosan nyilvánosságot kapó korrupciós ügyek, a jogbiztonság hiányosságai elbizonytalanítják a cégeket.

A GFI pénzügyi mutatói az előző negyedévi csökkenés után tovább estek, jelezve, hogy a világgazdaságban is erősödő gazdálkodási nehézségek hozzánk is begyűrűznek. Kedvező lehetett ugyan, hogy mind a vállalati, mind a lakossági hitelezés volumene ez évben már növekedett, de ezek volumene még mindig csak a válság előtti szintet érte el. A kkv-szektor hitelállománya 2016 végére tovább bővült és a hitelezési feltételek összességében tovább enyhültek, a forinthitelek átlagos finanszírozási költségeinek mérséklődésével együtt. Azonban a cégek érezték a világgazdaságban várható esetleges keresletcsökkenést és így a magyar kivitel feltételezhető visszaesését is, amely a további hitelfelvételekre csökkentően hathat. A kedvezőbb pénzügyi folyamataink bizonytalanságot is jelezhettek, bár a 2016-ra várható 2% alatti költségvetési hiányt a gazdaságpolitika könnyen elérhette volna, a költségvetés belső szerkezete azonban emiatt komoly társadalmi feszültségeket teremtett.

Sikernek értékelhető persze az adósság-állományunk csökkentése, bár ez változatlanul lassan halad. Az egészségügy, oktatás és szociális területekből eddig kivont támogatások már nehezen visszafizethetők. A hadikiadások kényszerű növelése mellett egyre inkább érezhetővé vált, hogy fontosabb lenne, hogy a versenyképességünk megteremtéséhez a K+F területeken is jelentősen fokozzuk a GDP arányos költségvetési támogatásokat. A választások közeledtével pedig számítani lehetett arra, hogy növekedni fognak a költségvetés folyamatos fellazítását okozó társadalmi célú, jövedelembővítő kormányzati lépések. Nehéz helyzetet teremt majd, hogy a beruházások szükséges növelése a csökkenő eu-támogatások miatt nem valósul majd meg. Egyértelművé vált a Nagy-Britannia távozása miatti veszteség és várható, hogy az új amerikai kereskedelem-politika is visszaveti a magyar exportot. A 2016-os, mintegy 5%-os beruházás visszaesés és az építési-szerelési tevékenységek folyamatosan szűkülése is gazdálkodási nehézségeket jeleztek.

Több alkalommal is utaltunk arra, hogy a jövedelmi különbségek érezhetően növekednek. A GFI indexünkben a háztartási gazdálkodás indikátorai 2016 végére kismértékben növekedtek, mind a munkanélküliség, mind a reálkeresetek mért adatai javultak.

forrás: POLICY AGENDA GFI-indexek

2016 elejétől a nyilvántartott álláskeresők száma 421 ezerről 292 ezer főre csökkent, a munkanélküliek aránya pedig 5,1 %-ra esett, ami elismerésre méltó lenne, ha nem

kedvezőtlen munkaerőpiaci folyamatok hatására alakult volna ilyen alacsonyan. A 15–24 éves korosztály munkanélküliségi rátája is tovább mérséklődött, 13,3%-ra. A közmunka és a külföldi munkavégzők számának növekedése magyarázhatja a kedvezőbb foglalkoztatási helyzetet. A reálkeresetek összességükben bővültek. Az év végéig pedig várható lett, hogy az infláció hónapról hónapra most már néhány tized százalékkal emelkedik.

A létszámhiány és a fokozódó bérigény az az újabb probléma, amely a vállalkozói szféra gazdálkodásában – az időnként kedvező, a német IFO-index által is jelzett export piaci konjunktúra ellenére, bizonytalanná tette a javulás esélyét. A GFI vállalati indikátorai összességében bizonytalanságot jeleztek. Különösen kedvezőtlen volt a külföldi tőkének az első negyedévet követően most alacsonyabb, de még mindig jelentős mértékű kivonulása.

A vállalati gazdálkodás bizonytalanságára utaltak a tőkeellátottság problémái, és az egyre nagyobb gondokat okozó létszám nehézségek. Bár a hitelezésben kedvező lépések történtek és várhatóan további könnyítések segíthetik a cégeket, azok mégsem bíztak a gazdálkodás egyértelműen kedvezőbb környezetének megteremtésében, számukra érezhető fejlesztésében.

A várakozások szerint 2016. végéig a forint az euróhoz mérve további 1,0, míg a dollárhoz viszonyítva 3-4 %-kal gyengülhetett. Év végéig a jelenlegi kedvező fiskális folyamataink ellenére sem lehet bízni a hitelminősítők további kedvező felminősítésében, főként a lassuló GDP növekedésünk, illetve az azt kiváltó reálgazdasági problémáink miatt.

2017. a külföldi felsőoktatási intézmények működésének újraszabályozása

A 2017. I. negyedévi prognózist a bizakodó vállalati szféra, várható infláció növekedés, bizonytalan pénzügyi folyamatok jellemezték az előző év végi lassú csökkenés után. Az enyhén javuló tendencia után további pozitív folyamatokat várhattunk azután a II. negyedévben is, ahol az index értéke 1,08 volt. Az index által jelzett tendencia szerint folytatódott a vállalkozások gazdálkodásában a pozitív elmozdulás, a háztartásoknál is javulást mutatott, bár a következő időszakra a pénzügyi folyamatoknál érzékelhető stagnálás, sőt enyhe visszaesés prognosztizáltunk. Összességében a gazdaság növekedése egyértelműen javulást mutatott. A GFI index a tavalyi év egészében folyamatosan csökkent, ez évben viszont az első negyedévtől a vállalkozások összesített bizalom erősödését méri a konjunktúra-indexek és a második negyedévben ez egyértelműen a korábbi évek legjobb értéke lett. A versenyszféra szerint javult a gazdaság összesített teljesítménye, az első

negyedévi 4,2 %-os GDP után az előrejelzők is felfelé módosítják a bruttó hazai termelés ez évi számait. A fejlődés azonban bizonytalan volt. Hullámzó és kissé lassuló volt ipari termelés bővülése (0,7%). A felhasználási oldalon a háztartások fogyasztási kiadása 1,2%-kal nőtt, a bruttó állóeszköz-felhalmozás – a rendkívül alacsony bázishoz képest is – 0,5%-kal, a kormányzattól származó természetbeni juttatások értéke 0,3%-kal, a közösségi fogyasztás 0,4%-kal mérséklődött; az export 0,6%-kal emelkedett, míg az import ugyanennyivel visszaesett.

A III. negyedévben lényegében nem változott az index értéke, továbbra is általános volt az optimizmus, de már növekvő infláció és bizonytalan foglalkoztatási folyamatok mellett. A prognózis kedvező lett: ez évben és a következőben kissé talán lassabban, de folytatódik a gazdaság egészének a javulása. A háztartásoknál átlagosan kedvező volt a - jövedelmek jelentős szóródás melletti növekedése által kiváltott - fogyasztás bővülése. A vállalatok változatlanul minőségi létszámhiánnyal küszködtek és a növekvő minimálbérek finanszírozási nehézségeket okozhattak. Rövid távon a pénzügyi folyamatok kedvező képet mutattak, némi bizonytalanság mellett.

A GFI indexeink 2017 elejétől a vállalkozások összesített bizalmának erősödését mérték. Ezt alátámasztotta, hogy a gazdaság egészében az elmúlt hónapokban folytatódott az első félévre jellemző tendenciák és várható lett, hogy 2018 közepéig e kedvező folyamat fennmarad. A 3,8%-os gazdasági növekedés nagyrészt az EU támogatások eredménye lesz.

A beruházás-vezérelt folyamat mellett gyors a fogyasztás emelkedése is. Várhatóan kissé romlik majd a külső és belső egyensúly. Az infláció gyorsulása azonban idén és jövőre sem jelent problémát.

A gazdaságban a legjobban az építőipar bővült – növekedése az első nyolc hónapban 28% volt. Az ipari termelés ingadozott a 2017 évi várható 5% feletti bővülés mégis gyorsabb az előző évi stagnálás közelinél. A járműipar fejlődése lelassult.

Pénzügyi folyamataink kedvezőek, de erősödik az infláció támasztották alá ezt a várható helyzetet a GFI pénzügyi mutatói. Ezek ugyanis az előző negyedévek csökkenése után kissé javultak, jelezve az összességében pozitív monetáris és fiskális helyzetünket. Kedvezően alakultak az adóbevételek. A jövedelemadó bevételek 7,9%-kal emelkedtek, főleg a növekedési adóhitelt igénybe vevő – nem csupán hazánkban megtermelt jövedelmeik után adózó – vállalkozások emelkedő befizetéseinek hatására. A társadalombiztosítási

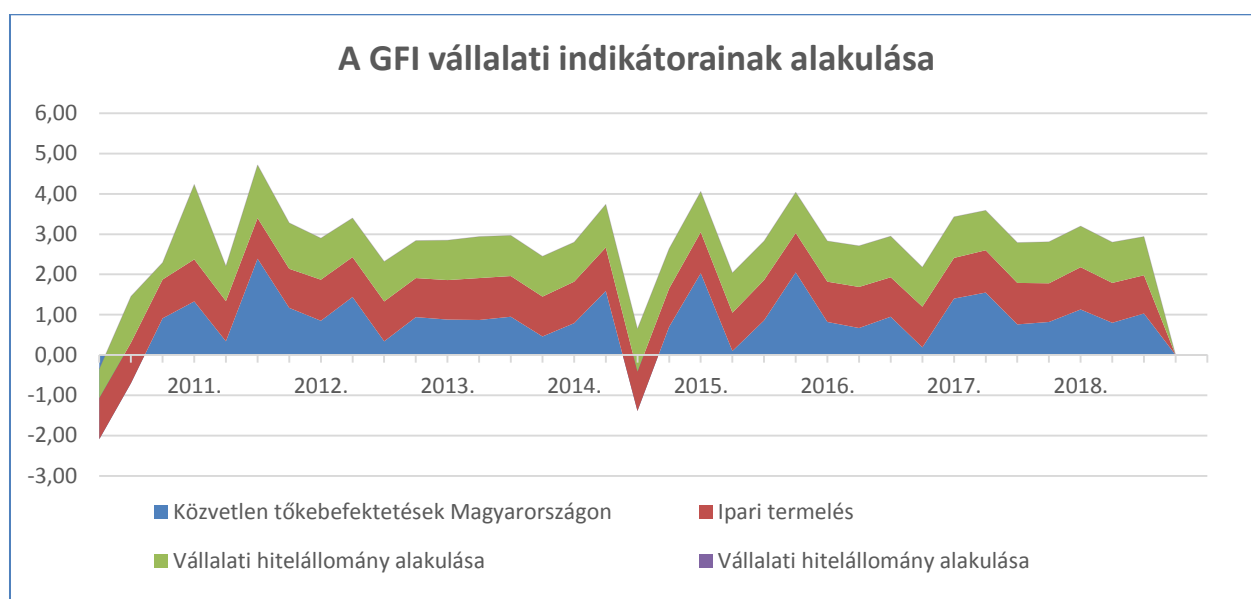
hozzájárulások 2,4%-kal, a termelési adókból származó bevételek 6,2%-kal haladták meg az egy évvel korábbit.

Változatlan a pénzügyi kereslet, javul az adósságszolgálatunk. A külkereskedelmi behozatal dinamikája meghaladta a kivitelét, így bár a bevételünk a harmadik negyedév végéig mintegy 1 milliárd euróval visszaesett, de változatlanul számottevő nagyságú - azaz 5,6 milliárd euró lett. Kedvezőtlen viszont, hogy a cserearányok akár 1%-kal is romolhattak év végéig. A harmadik negyedévre kissé „megerősödött” forint fékezte az egyébként alacsony külső árnövekedés begyűrűzését.

A vállalati hitelállomány a gazdaság-élénkítés hatására – a kedvezőbb adózási és beruházási hitel-lehetőségek eredményeként - lassan bővülni látszott. A kkv-szektor hitelfelvételi hajlandósága még jelentősen növekedhetne.

Megbolygatta a vállalati szektort az, hogy a kormányzat a számlázó programokat online bekötteti az adóhatóságához. Ezzel persze a gazdaság fehéredhetne, több bevétel érkezik a költségvetésbe. Ugyanakkor érzik a vállalkozások, hogy - bár a tisztességes szereplők jól járnak - ennek fejlesztési és fenntartási költségét mindenkinek viselnie kell.

A háztartások négyötödének helyzete rosszabb az átlagnál. A családok statisztikailag mért vagyoni helyzete javult, a korábban is megállapított legfelső és legalsó jövedelmi rétegek közötti különbség növekedése mellett.

forrás: POLICY AGENDA GFI-indexek

Az alkalmazásban állók nettó átlagkeresete évkezdettől szeptemberig 193 100 forintra nőtt, így 12,6%-kal lett magasabb, mint egy évvel korábban, a reálkereset pedig kiemelkedő mértékben, 10,1%-kal nőtt. A versenyszférában a fizikai dolgozók nettó átlagkeresete 143 400 forint, 14,7%-kal több, mint a múlt év azonos időszakában; a szellemi dolgozók nettó 293 700 forintos keresete pedig 8,2%-kal haladja meg az egy évvel korábbit.

A költségvetési intézményekben – a közfoglalkoztatottak bérét figyelmen kívül hagyva – 203 700 forint volt az átlagkereset, jelentősen, 13,8%-kal magasabb az egy évvel azelőttinél. Új helyzetet okozhat majd a megkezdődött fogyasztói áremelkedés. Az elmúlt három hónapban 2,5% feletti mértékben nőttek a fogyasztói árak. Éves szinten is ez a mérték maradhat majd fenn, és ez befolyásolja majd mind a bérek, mind a nyugdíjak reálértékét.

A kiskereskedelmi forgalom bővülése 2017 évben 4% fölött lett, a fogyasztás növekedése pedig 3,5% körüli. Az első kilenc hónapban a fogyasztói áremelkedésben még nyilvánvalóan nem érződött a költség- és vásárlóerő-oldalról egyaránt áremelést gerjesztő gyors bérnövekedés hatása.

2018. választási év - tovább haladhat az illiberális politika szekere – „soros törvény”

A változatlan vállalati és lakossági optimizmus, a bizonytalanabb fiskális-monetáris folyamatok jellemzik 2018 első hónapjait. A Gazdaság Fejlődés Index (GFI) az előző évi kiegyenlített gazdasági helyzetet követően nyugodt gazdálkodási helyzetet mutat, immár harmadik negyedéve szinte azonosan stagnálást, egyes mutatóiban kis fejlődést is jelez. Értéke 2018. I. negyedévben sem változott. Az index szerint ez évben folytatódhat a gazdaság egészének a lassú javulása. A háztartások összességében változatlan - a jövedelmek jelentős szóródás mellett – a fogyasztás bővülése. A vállalatok bár minőségi létszámhiánnyal küzdenek, mégis ez évben összességükben nem tartanak romló vállalkozási környezettől. A növekvő minimálbérek okozta gazdálkodási nehézségek azonban nehezítik működésüket. Rövid távon a hazai pénzügyi folyamatok kedvező képet mutatnak, de elképzelhető egy újabb romló nemzetközi pénzügyi folyamat.

A nagy minimálbér- és garantált bérminimum emelés – különösen 2018-ban már - komoly gondokat okozhat a vállalkozások gazdálkodásában. A munkáltatókat terhelő adók további mérséklése sem hoz jelentős javulást. Amennyiben a cégek „meglépik” a magasabb

béremeléseket, annak meglesznek a munkaerőpiaci következményei: azaz a kevésbé képzett munkavállalók "kiárazódnak" a piacról.

Több mint 600 ezer adózónak jelenthet könnyebbséget, hogy az alanyi áfamentesség felső határa 12 millió forintra nőtt. A magyarországi „kis vállalkozások tételes adója” lehetőség pedig az unióban is példaértékű lehet a minimális adó-adminisztrációra. Nagy eredmény, hogy a munkanélküliség 4% alá csökkent. Változatlanul súlyos gond azonban a tartós munkanélküliség, az álláskereső cca. 40%-a legalább egy éve nem talál elhelyezkedési lehetőséget. A munkanélküliség átlagos időtartama ebben most megközelíti a másfél évet (15,8 hónap). A 25 éven aluliak között 11,4% volt a munkanélküliek aránya. Ez a mutató magas, igaz ugyan, hogy az egy évvel azelőttihez képest 1,4 százalékponttal csökkent.

A vállalatok számára egyre fontosabb a munkaerő-hiányuk megoldása. Ez ma már rövid távon nyilvánvalóan szinte megoldhatatlan feladat és ezért átfogó és alapos hosszú távú megoldás kidolgozását tartanak szükségesnek.

2018 végén a Gazdasági Fejlődés Indexe a 2018. közepén elért 4,2%-os GDP növekedést követően kis **lassuló növekedést**, gyengülő vállalati-, de változatlan lakossági optimizmust és bizonytalan fiskális-monetáris folyamatokat jelez a következő évre. Az index szerint a következő időszakban nem folytatódik a gazdaság növekedés további javulása. A háztartások körében a fogyasztás bővülése - a jövedelmek jelentős szóródása mellett – változatlan marad. A vállalatok a mennyiség/minőségi létszámhiány mellett változatlanul versenyképességi problémákkal terheltek. A fiskális és monetáris környezet egyre jobban befolyásolja az emelkedő infláció és a jelentősen gyengülő forint. Számíthatunk egy lassuló nemzetközi konjunktúrára, sőt kezdődhet egy újabb romló nemzetközi pénzügyi folyamat.

A gazdaság növekedése kissé lassul...

A magyar gazdaság ez év első három hónapjában 4,4 - 4,4%-kal bővült. Ez kimagaslóan jó, az eltelt évtizedben ez másodjára fordult elő. Az EU-transzferek hatására jelentősen megnőtt beruházások és az eltelt választási hónapokban pótlólagosan is növelt lakossági fogyasztás azonban szükségszerűen lassul, és miután a külső konjunktúra is megtorpant, nem várható további élénkülés. Ezért arra számíthatunk, hogy a gazdaságunk konjunktúrája is lassul a következő időszakban. A GDP növekedés ez évben akár a 4%-ot is elérheti.

A magyar gazdaság 2018 második negyedében 4,8%-kal bővült, éves szinten 4,2-4,4% bővülés is elképzelhető. A külső egyensúly 2019-ben is kedvező marad, bár az infláció

gyorsulni fog, a fiskális és a monetáris politika változatlan maradhat. A bruttó nemzeti termék bővülése azonban várhatóan lelassul, 3,8% lehet.

A versenyszféra beruházása az idei első 6 hónapban csak 7%-kal nőtt, míg az állami szféra fejlesztéseinek volumene 50%-kal bővült. A második félévben – a megelőző magas bázis (17%) miatt is – érezhető lassulás várható, az év egészében 12%-os volumen-emelkedés valószínű, amely jövőre további lassulással 5%-ra mérséklődhet.

Várható, hogy kissé romlik majd a külső és belső egyensúly. Az infláció gyorsul, - az MNB is módosította 3% fölé, de - akár a 4%-ot is megközelítheti.

A leggyorsabban az építőipar bővül, de a magas bázist követően gyengébben, mint tavaly. Az ipari várakozások hullámzók, egyrészt kétséges lehet a bővülés a magyar ipar húzóágazatában, a járműiparban az EU és az USA közötti vámháború veszélye zajló átalakulás miatt, másrészt kedvező jel lehet pl. a BMW debreceni beruházásával induló fejlesztés. Ez évben számíthatunk a mezőgazdaság, az infó-kommunikációs ágazat és a kereskedelem növekedésére is.

A beruházási ráta év végére elérheti majd a 22-23%-ot. Ez a válság előtti szint az állami – jelentős részben EU-finanszírozással történő – fejlesztések eredménye, míg az üzleti befektetések visszafogottabbak.

Pénzügyi folyamataink bizonytalansággal terheltek....

A GFI pénzügyi mutatói összességében az előző negyedévvél megegyeznek, ez jelzi a monetáris és fiskális helyzetünk meglévő bizonytalanságait.

2016-tól a vállalati, 2017-től a lakossági hitelállomány is növekszik. A bővülés 2018-19-ben is folytatódik, mértéke feltehetőleg idén éri el csúcspontját. A bankok által alkalmazott kamatmarzs 2015 elején volt tízéves csúcson, azóta trendszerűen csökkent, de az elmúlt hónapokban újra szélesedni kezdett, részben a fix kamatozású lakáshitelek térnyerése következtében. A bankok hitelportfóliója, profitabilitása és tőke-megfelelési mutatója kedvező, azonban az állam és a bankok önfinanszírozási program következtében kialakuló kölcsönös függése, egyes magyar tulajdonú bankoknál a tulajdonosi és hitelezett kör nem kellő elkülönülése kockázatok forrása.

Az államháztartási deficit 2018-ban is 3% alatt lesz és a tervezett 1,8%-ot meghaladó 2% körüli hiányra számítunk, sőt a strukturális deficit pedig 3% felett lehet. Ez 2,2% körüli GDP-

arányos eredményszemléletű hiányt jelent. A magas pénzforgalmi deficit és a gyenge forint miatt a GDP-arányos államadósság csak minimálisan csökken, 73,5% körüli várható.

Az infláció 2018-19-ben gyorsulni fog, idén év végre 3,5% lesz, ez éves átlagban 3%. 2019-ben pedig átlagosan a 3,5%-ot érhet el az áremelkedés, hacsak nem emelkednek a világpiaci olajárak, hacsak nem erősödik a bérinfláció, vagy tovább húzódik a monetáris szigorítással. Ez utóbbit a Nemzeti Bank várhatóan a kamatfolyosó emelésével, majd folyamatos enyhe alapkamat emeléssel oldja meg. 2019 végén már 1,5% lehet az alapkamat, és tovább gyengülhet a Ft árfolyama, éves átlagban 325-330 euróra.

A folyó fizetési mérleg aktívuma évek óta csökken (2016-ban 6,9 milliárd euró, 2017-ben a 3,9 milliárd euróra, idén várhatóan 2,5 milliárd euró) és 2019-ben 2 milliárd euróra mérséklődhet. A külföldi tőke nettó beáramlása a tavalyi 1,7 milliárd euróhoz hasonló mértékű lesz idén és várhatóan jövőre is.

A gazdálkodó szervezetek az első nyolc hónapban 760 milliárd forint adót fizettek, 15,4%-kal kevesebbet, mint a múlt év azonos időszakában. Befizetések 44%-a, 333 milliárd forint a környezetvédelmi termékdíjak, az elektronikus és időalapú útdíjak, valamint a bírságbevételek jogcímenen folyt be az államkincstárba. A társasági adó jogcímen a szabályozás változása következtében és a tavalyi növekedési adóhitel befizetések lezárultával augusztus végéig 118 milliárd forintos bevétel, az egy évvel korábbinak alig több mint egyharmada, 35,8%-a keletkezett. Fogyasztáshoz kapcsolt adókból az első nyolc hónapban 3 388 milliárd forintot fizettek be, 8%-kal többet, mint egy éve. A pénzügyi tranzakciós illetékből származó 154 milliárd forintos bevétel 7,7%-kal több az egy évvel korábbinál – ez nagyrészt a kereskedelmi bankok és a kincstár növekvő befizetéseiből érkezett. A lakosság az első nyolc hónapban 1.590 milliárd forint adót fizetett, 13%-kal többet, mint a múlt év azonos időszakában. Személyi jövedelemadóból 13,5%-kal, illetékekből 10,2%-kal, gépjárműadóból 4,1%-kal több állami bevétel folyt be az egy évvel azelőttinél.

A pénzügyi kereslet, és az adósságszolgálatunk is tendenciájában továbbra is javulást mutat. A külkereskedelmi behozatal dinamikája meghaladja a kivitelét, de a bevételünk változatlanul számottevő. A forint árfolyam jelentős volatilitása és az emelkedő felső sáv bizonytalanságot okoz. A gyengülő forint hatására megkezdődött az egyébként még alacsony külső árnövekedés begyűrűzése.

Jelentősek és növekednek a jövedelmi különbségek...

A foglalkoztatottság az elmúlt négy évben látványosan javult, ezen belül harmadik éve az elsődleges hazai munkaerőpiacon – a statisztikai mutatók szerint – érdemben emelkednek. A magyar munkanélküliségi ráta az Európai Unió egyik legalacsonyabb értéke - az európai gyakorlattól eltérően a KSH a közmunkásokat a valós munkaerőpiacon foglalkoztatottak közé sorolja.

A versenyszférában a fizikai dolgozók nettó átlagkeresete 161 ezer forint az első nyolc hónapban. Ez 12,7%-kal magasabb, mint egy évvel korábban; a szellemi dolgozók nettó 320 ezer forintos keresete pedig 8,9%-kal haladja meg az egy évvel korábbit. A költségvetési intézményekben – a közfoglalkoztatottak bérét figyelmen kívül hagyva – 228 600 forint az átlagkereset, azaz 12,2%-kal magasabb, mint egy évvel azelőtt. Évkezdettől a keresetek a közigazgatás- és védelem ágazatban együttesen 12,9%-kal, az oktatásban 9,5%-kal, az egészségügyben 18,7%-kal, míg a szociális ellátásban 9,4%-kal emelkedtek az egy évvel korábbihoz képest.

A 2018-ban is gyors, 8% körüli reálkereset-növekedés várható. Ez jövőre, elsősorban a minimálbér ütemének lassulása miatt az ideinek a felére csökken. Az idei, 4,5%-ra várt fogyasztás-bővülés pedig jövőre 3,5-4%-ra lassul.

Az Államadósság Kezelő Központ adatai szerint augusztus végén a lakosság 7 344 milliárd forint értékű állampapírt birtokolt, 7,9%-kal többet az év eleji állománynál. A családok hitelállománya augusztusban 52 milliárd forinttal emelkedett, és a hónap végre 6 026 milliárd forintot ért el.

2016-tól a vállalati, 2017-től a lakossági hitelállomány is növekszik. A bővülés 2018-19-ben is folytatódik, mértéke feltehetőleg idén éri el csúcspontját. A bankok által alkalmazott kamatmarzs 2015 elején volt tízéves csúcson, azóta trendszerűen csökkent, de az elmúlt hónapokban újra szélesedni kezdett, részben a fix kamatozású lakáshitelek térnyerése következtében. A bankok hitelportfoliója, profitabilitása és tőke-megfelelési mutatója kedvező, azonban az állam és a bankok önfinanszírozási program következtében kialakuló kölcsönös függése, egyes magyar tulajdonú bankoknál a tulajdonosi és hitelezett kör nem kellő elkülönülése kockázatok forrása.

A háztartási gazdálkodás összesített indikátorai a családok vagyoni helyzetének jelentős javulását jelzik, de kritikusnak ítélnélhető az alacsonyabb jövedelmi rétegek felzárkózása. A

jövedelmi rétegek szerinti becslések-számítások az alsó tizedek és a legfelső tized fokozódó szétválást jelzik.

Az eltelt 8 év gazdasági folyamatainak áttekintése, a GFI-index eredményeinek értékelése bizonyítja a gazdaságunk jelenlegi kapacitásának relatív alacsony mértékét. A 2-2,5% közötti potenciális növekedési képesség minden bizonnyal reális. A GFI-indexet egy, a „potenciális növekedés” indikátoraként használva az éppen aktuális tényleges kibocsátás változásával összehasonlítva utalhatunk a konjunktúra alakulására. Tehát ezzel lényegében egyfajta „lábnyomát” mérhetjük a gazdasági fejlődésnek. Az is hasznos eredmény, hogy folyamatosan érzékelhetjük a makrogazdasági problémák strukturális okait. Ezek pedig a gazdaságpolitika számára a szerkezeti átalakításokhoz nyújtanak alapvető információkat.

3/ A VERSENYKÉPESSÉG LEHETSÉGES NÖVEDELÉSE

A "növekedési képesség" alapvetően összefügg a versenyképességgel és fontos a nemzetközi tapasztalatok áttekintése, majd az ezekből lehetséges következtetések meghatározása is. A hazai keresleti tényezők között például növekedési tartalékokat rejt a magas finanszírozási képesség és a háztartások magas megtakarítási hajlandósága. Kínálati oldalon a munkaerőpiaci helyzet és az ösztönző adórendszer említhető. A növekedést segíti a külső kereslet növekedése, a tőkemozgás és beruházási aktivitás.

Világgazdasági Fórum szerint a **versenyképességet** alapvetően "az országok termelékenységét meghatározó intézmények, politikák és tényezők" határozzák meg, befolyásolják és alakítják. A növekedési képesség elemzésénél fontos elgondolkoznunk arról, hogy mi teszi az országot versenyképesé, azaz meg kell vizsgálnunk, hogy mi támogatja a jólétünket. A versenyképesség a termelékenység növekedését eredményezheti, ami a jövedelmi szint bővüléséhez vezet, és javul a jólét.

A termelékenység, mint a növekedés és a jövedelem szintjének meghatározó tényezője befolyásolja a jövedelmi szinteket és így szorosan kapcsolódnak az emberi jóléthez.

A Világgazdasági Fórum meghatározza, hogy melyek a versenyképes gazdaságok. Ezek, amelyek a leginkább képesek fenntarthatóbb és inkluzív módon növekedni. Az országok versenyképességét 12 különböző területre vagy pillérekre bontva vizsgálják, amelyeket három alindexre csoportosítanak. Ezek "alapkövetelmények", amelyek magukban foglalják az

intézményeket, az infrastruktúrát, a makrogazdasági környezetet és az egészségügyi és az alapfokú oktatást. Ezeket az "alapvető" pillérek általában azok, amelyekkel a fejlődő fejlődési szakaszokban lévő országok először foglalkoznak. A "hatékonyságnövelő" alindex lényegében a piacokat vizsgálja - legyen szó akár az áruk, a munkaerőpiacok, akár a pénzügyi piacok működéséről – valamint utal a felsőoktatásra és képzésre, valamint a technológiai készenlétre is. Az utolsó pillér: az üzleti szofisztikáció és az innováció. Ezek a bonyolultabb versenyképességi területek, amelyek megkövetelik a gazdaság számára, hogy világszínvonalú vállalkozásokra és kutatóintézetekre, valamint egy innovatív, támogató kormányra támaszkodhasson. Az e pillérekben kiemelkedő országok általában olyan fejlett gazdaságok, amelyek egy főre jutó bruttó hazai termékkel rendelkeznek.

A Világ gazdasági Fórum legutóbbi jelentéseiből mindenképpen érdemes néhány megállapítást külön is megfontolni:

- A globális pénzügyi rendszerünket veszélyeztethetik külső sokkok. A bankok jelenleg kevésbé megbízhatóak, mint a válság előtt. A kormányoknak nagyon kevés befolyásuk nyílik ahhoz, hogy olyan gyorsan kezeljenek egy következő banki válságot,
- A fejlett és feltörekvő gazdaságok magas adósságállománya mindenképpen már a jövőbeli sokk potenciális katalizátorát jelenti,
- A rugalmas munkaerőpiacok és a munkavállalói jogok egymást kölcsönösen kizárják,
- A "munkaerő-piaci rugalmasság", amint azt a közgazdászok is nevezik, minden bizonnyal fontos a munkaerőpiac megindításához, ugyanakkor akadályt jelenthet a fenntartható és biztonságos munkavégzésre képes munkavállalók számára,
- Azok a gazdaságok, amelyek a munkaerő-piaci rugalmasságot a munkavállalók jogainak szilárd védelmével képesek kombinálni, sikeresebbek voltak a magasabb versenyképesség, a magasabb foglalkoztatottság és az alacsonyabb egyenlőtlenségek elérése érdekében. (a magas egyenlőtlenségekkel rendelkező országok kétharmada a munkavállalók jogainak védelme alatt van, míg az alacsonyabb szintű egyenlőtlenségek kétharmada erőteljesebben védi a jogokat).
- Az egyre növekvő technológiai beruházások nem vezetnek a termelékenység hasonló növekedéséhez. Az innováció javulása gyakran nem jár gyors, széles terjedő hatással, mivel számos ország - különösen a gyorsan fejlődő innovációs kapacitást felgyorsító feltörekvő piacok - lassan halad a "technológiai felkészültség" területén, lassan teszik lehetővé, hogy a vállalatok és az emberek kihasználják az új technológiák előnyeit az interneten. (Azaz a technológiai felkészültség nem növekszik olyan

gyorsan, mint az innováció, ami azt jelenti, hogy az innováció előnyei csak lassan terjednek el a munkaerő piacon).

A versenyképesség terén a **Világ gazdasági Fórum** több mint 100 külön mérést végez minden egyes országban, mindegyikük relatív fontossága folyamatosan változik. Folyamatosan vizsgálják a módszertanukat annak érdekében, hogy a változó világban a lehető legmegfelelőbb legyen. Sok tényező - amelyek fontosak az élethez és a jóléthez - nem is szerepel a versenyképesség mérésében. Most nagy súlyt helyeznek a negyedik ipari forradalom folyamatainak nyomon követésére. És még mindig nem találtak jó módszert arra, hogy bevonják a környezetvédelmi gondoskodást a számításaikba. Pedig nyilvánvaló, hogy a természet és az ember által létrehozott rendszerek közötti összekapcsolódás, a környezeti fenntarthatóság egyre nagyobb szerepet fog játszani a gazdasági siker meghatározásában a jövőben.

Magyarország versenyképessége javult a **svájci IMD üzleti iskola** jelentése⁶ szerint: a 2017-es 52. helyről 5 helyet lépett előre. Összességében több területen is javítottunk, de komoly kihívások állnak Magyarország előtt a "jó kormányzástól" kezdve a munkaerőhiányig. Az elemzés szerint komoly strukturális reformokra van szükség és "vissza kell térni" a demokratikus uniós értékekhez.

Az erőre kapó hazai gazdaság ellenére - amit a GDP arányos kereskedelem magas rátája, az áruexport növekedése és a bruttó állóeszköz felhalmozás föllendülése fűtött - a magyar **gazdasági összeteljesítmény** a 36. helyről a 39. helyre süllyedt vissza 2018-ra.

A romlás mögött olyan tényezők állnak, mint a kedvező foglalkoztatási adatok részben látszólagosan javulnak, és ez fenntarthatatlan (pl. közmunkások magas száma, fokozódó agyelszívás és a fiatal és képzett munkaerő elvándorlása, aggasztó munkaerő-hiány) és a régió adataihoz képest vérszegény nemzetközi befektetési pozíciók (mind a kifelé áramló, mind a befelé áramló befektetések tekintetében).

A **kormányzati hatékonyságban** az 54. helyről a 48. helyre lépett előre Magyarország, amit a fegyelmezett költségvetési politika, az üzletvitel és a befektetések szempontjából

⁶ Magyarország a tavalyi 52. helyről a 47-re ugrott az IMD svájci üzleti iskola Versenyképesség Központjának jelentése szerint. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/itt-a-bizonyitek-javult-a-magyar-versenykepessseg.286510.html>

kedvezőbbnek ítélt adókönyezet tett lehetővé. A vállalati nyereségadó szintje szempontjából hazánk a 63 ország közül élenjárónak számít.

Ezzel együtt természetesen sürgős strukturális és koncepcionális előrelépésekre volna szükség olyan területeken, mint a szociális kohézió erősítése, a protekcionizmus mérséklése, az elöregedő társadalom lassítása, valamint a fogyasztási adók csökkenthetősége - áll az ICEG European Center közleményében, amely az IMD-vel együtt készíti a rangsort.

A hazai **üzleti hatékonyság** javulófélben van (60-ról 58-ra javult). Ezt tette lehetővé a termelékenység és hatékonyság érzékelhető emelkedése, továbbá a finanszírozás kérdése is kissé kedvezőbb megítélés alá esik. Ahhoz, hogy a pozitív trend folytatódhasson, olyan intézkedésekre lehet szükség, amelyek mérsékelni képesek a globalizációval szembeni negatív attitűdöt, előlendítik a képzett munkaerő kínálatát, növelik a flexibilitást és alkalmazkodóképességet a vállalati szférában ahhoz, hogy az agyelszívás tompítható és a kis- és középvállalkozások tevékenysége serkenthető legyen.

A magyar **infrastruktúra** szintén kedvezőbb lett, de csak alig észrevehető javulások mutatkoznak olyan területeken, amelyek a digitális gazdaság és a zajló negyedik ipari forradalom hajnalán kulcsfontosságú sikertényezőknél számítanak.

A digitális és technológiai készségek szintje továbbra is nagyon alacsony, az 56. helyen tanyázunk a digitális eszközök és technológiák használata terén, továbbá a nyelvtudás és nyelvi készségek állapota is rendkívül szegényes.

Hiába léptünk előre 2018-ban, a magyar versenyképesség összességében az elmúlt években nem tudott érdemben javulni, a régió kevésbé versenyképes országaihoz tartozik továbbra is.

3.1/ A hazai versenyképességünk nemzetközi összehasonlításban

A versenyképesség mérése statisztikai mutatókkal, az előzőekben említett felmérésekkel végezhető. A gazdaság versenyképességének egyszerű, statisztikai adatokkal történő megítéléséhez a következő főbb mutatókat vehetjük figyelembe:

A versenyképesség vizsgálatát többféle mutatóvalⁱⁱⁱ végezhetjük el, amelyek a KSH módszertani leírása alapján a következők:

Bruttó hazai termék, a gazdaság szerkezete. Általánosságban elmondható, hogy azoknak a régióknak a versenyhelyzete a legkedvezőbb, amelyek gazdasági teljesítménye átlag feletti. A versenyképességet legátfogóbban a gazdaság növekedési képességét jelző GDP változása fejezi ki. Az egy lakosra vetített fajlagos, valamint a vásárlóerő-paritáson mért GDP (PPS: az Európai Unióban végzett összehasonlítás mértékegysége, ami nagyságrendileg az eurónak felel meg) lehetővé teszi az egyes országok, illetve azok területi egységei között a gazdasági fejlettség összehasonlítását. A gazdasági szerkezetből adódóan a GDP részét képező hozzáadott érték gazdasági ágankénti megoszlása is rávilágít a térségek közötti különbözőségekre.

Foglalkoztatás, munkatermelékenység. A munkaerő felhasználás hatékonysága és a gazdaság foglalkoztatási képessége szoros összefüggésben áll. A termelékenység javulásáról akkor beszélhetünk, ha egy alkalmazásban állóra változatlan vagy növekvő létszám mellett jut nagyobb termelési érték.

Vállalkozási környezet, külföldi tőke. A külföldi érdekeltségű vállalkozások jelenléte jelzi az adott térség idegen tőke vonzó képességét. Mind a hazai, mind a külföldi tőkével működő vállalkozások esetében az ezer lakosra, valamint az egy vállalkozásra vetített mutatók a legkifejezőbbek, de a gazdálkodási forma és a gazdasági ágak szerinti megoszlás is lényeges összefüggést takar.

Beruházások, infrastrukturális jellemzők. Az infrastrukturális ellátottságban, valamint a termelő szférában jelentős fejlődést eredményező hazai és külföldi beruházások volumene jelentősen befolyásolja a gazdaság fejlettségét, illetve annak jövőbeni lehetőségét. A fejlesztések anyagi-műszaki összetétele, gazdasági ágazatok szerinti megoszlása különböző lehet az egyes területeken és ebből következően szerepet játszik a gazdaság szerkezetének az alakulásában is.

Humán erőforrás, kutatás-fejlesztés. A termelékenység növekedését a beruházások volumene mellett egyre nagyobb mértékben az új technikák megjelenése, elterjedése, illetve annak gyorsasága befolyásolja. Így az innovációs teljesítmény a versenyképesség szintjének és változásának egyik legfontosabb tényezőjévé válik. Ezzel kapcsolatban az emberi erőforrás képzettsége, továbbképzése, valamint a legfejlettebb technológiát alkalmazó iparágak foglalkoztatási jellemzői, a kutatás-fejlesztés ráfordításai jelentős információtartalommal bírnak.

Az előbbieken felsorolt mutatók mögött azonban olyan folyamatok húzódnak, amelyek a fentiekén túl egymásra is kölcsönhatást gyakorolnak. Ilyen pl. a földrajzi elhelyezkedés, az infrastrukturális ellátottság, a közlekedés adottságai, demográfiai, foglalkoztatási feltételek. A demográfiai tényezők, úgy mint az öregedési index, az eltartottsági ráta, az iskolázottság, a gazdaságilag aktív és a szociális ellátásban részesülő népesség mutatói rávilágítanak egy-egy térség munkaerőpiaci potenciáljára, jövedelemtermelő képességére, illetve a megtermelt jövedelmek felhasználásának módjára. A fejlődés elengedhetetlen feltétele a megfelelő számban és szerkezetben rendelkezésre álló munkaerő.

A versenyképességet azonban olyan tényezők is alakítják, amelyek nem mérhetők ilyen egzakt módon, pl. az adott ország vagy térség politikai, jogi, törvényi, intézményi stabilitása, a társadalom önszervező ereje, a munkakultúra, a pénzügyi környezet fejlettsége.

3.2/ A versenyképességünk lehetséges javulása, fejlődése

➤ A demográfiai helyzet

A 2018 évi legfrissebb hazai népesedési adataink és a demográfiai kutatások alapján akár azt is mondhatnánk, hogy „érkezik a demográfiai katasztrófa - több millió magyar tűnhet el” az elkövetkező évtizedekben. Ugyanis az ezredforduló körüli években kivétel nélkül minden korábbi szocialista rendszerű EU-tagállamban évi 1,3 alatti teljes termékenységi arányszámot mértek⁷. Még a legoptimistább forgatókönyv szerint is az ország lakossága csökkenhet 10 százalékkal. 2003 utána Magyarország kivételével mindegyik országban nőtt a termékenység, mert megszülettek a "korábban elhalasztott gyerekek". Magyarországon ez az ún. „visszapótlódás” azonban csak 2010 után indult be. (Vajon igaz lehet-e, hogy - egyes számítások szerint - már most is csak 8 millióan vagyunk?). A népesség hosszú távú reprodukcióját biztosító, kettőt meghaladó érték elérése a jelenlegi folyamatok tükrében nem életszerű. Ehhez ugyanis az országnak precedens nélküli demográfiai pályát kellene befutnia a jövőben.

⁷ Népességtudományi Kutatóintézet: „Demográfiai Portré 2018”.

2011 és 2016 között a magyar termékenységi arányszám 1,25-ről 1,49-re emelkedett. Különös helyzet, hogy növekszik a gyermektelenek aránya, illetve megrekedt a várható élettartam növekedése is az elmúlt években. Érezhető változás azonban az is, hogy némileg csökken a kivándorlók növekedési üteme. Az összes tényezőt figyelembe véve, a jelenlegi előrejelzés szerint 2070-re 7,75 millió fő lesz a magyar lakosság a népszámláláskor, azaz 2011-ben mért 9 millió 985 ezer fő után. Az optimista változat szerint - bár az átlagos gyermekszám abban sem éri el a kívánt 2,1-es értéket - csak 917 ezer fővel csökken hazánk lakosainak száma.

Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a jövőben tovább csökkenhet a lakosság száma, hiába minden támogatási politika. A gyermektelenség mögött sok ok lehet, de persze a közgazdaságtani megfontolások szerint ez szükségszerű következmény és nem is jelenthet különös gondot. A KSH 2016-os mikrocenzusa alapján 1 millió 820 ezer asszonynak nem volt gyereke, ez utal a születésszám szükségszerű alacsony szintjére. A szülőképes korú (15-49 éves) nők termékenységi adatai alapján 1990 és 2001 között 13-mal, 2001 és 2011 között további 15-tel, az utóbbi öt évben 4-gyel csökkent a száz szülőképes korú nőre jutó gyermekek száma. Így száz szülőképes korú nőre átlagosan az 1990 évi 136 gyermekhez képest 2016-ban már csak 104 gyermek jut. Ez a kedvezőtlen folyamat több ok miatt alakult, például a jelentős – mintegy 500-600 ezer fős hazai elvándorlásra, a gyermekvállalási hajlandóság változására, vagy a párkapcsolati struktúrák átalakulására – azaz nő az egyedül élők és emellett csökken a konvencionális házassági vagy élettársi kapcsolatok száma. Az szerepet játszik, hogy sok család biológiai okokból nem vállalhat gyermeket, a természetes okokból meddő nők aránya 4-5 százalék.

A népesség növekedéséhez legalább 2,1 gyermeket kellene átlagosan vállalnia a magyar pároknak, ezzel szemben a születések száma folyamatosan csökken, az előzetes adatok szerint 2018 első hét hónapjában a születések száma 1,9 százalékkal maradt el a 2017 azonos időszakában megvalósulttól. Mindez annak ellenére alakul így, hogy jelentősek a kormány által bevezetett családok adó- és otthon-teremtési kedvezményei. Az utóbbi lehetőséggel az indulása óta eltelt három évben csak 81 ezer család élt. A várt magyar demográfiai fordulat feltehetően elmarad! A fent említett előrejelzések szerint 2030-ban kilencmillióra, 2050-ig pedig 8,2 millióra csökken Magyarország lakossága.

A népességfogyás azonban általános trend a fejlett vagy feltörekvő országokban. A gyermekvállalás támogatása ellenére is végbemegy ez a – most negatívnak ítélt – folyamat. A

közgazdaságtan és a társadalomtudományok szerint azonban ez, mivel természetes trend, nincs ezzel semmiféle probléma. Globális nézőpontból pedig előnye van.

Nemzetközi tapasztalatok alapján a termékenységi átmenet a javak generációk közötti áramlásának megfordulása miatt következett és következik be folyamatosan, és emellett a gazdasági fejlettség és populáció visszaesése szimbiózisban működik.

Hazánkban 2018 végére kevesebb a születés és a halálozás, mérsékeltebb a természetes fogyás, mint a megelőző évben volt⁸. Összesen 59.358 gyermek született, ez 2,1%-kal, a halálozásoké 2,3%-kal kevesebb. Ennek következtében a természetes fogyás 2,6%-kal, 739 fővel csökkent. 2018 augusztusában az élveszületések száma 3,5%-kal kevesebb, a halálozásoké 0,2%-kal több volt, mint az előző év azonos hónapjában. A 2207 fős augusztusi természetes fogyás 16%-kal magasabb az egy évvel korábbinál.

Idén valamivel többen, 36.627 pár kötött házasságot, 1,4%-kal többen, mint az előző év azonos időszakában. Ezer lakosra 9,1 élveszületés és 13,4 halálozás jutott, előbbi 0,2, utóbbi 0,3 ezrelékponttal kevesebb volt. Így a természetes fogyás 0,1 ezrelékponttal, 4,3 ezrelékre mérséklődött. Ezer élveszületésre 3,3 csecsemőhalálozás jutott, ez pedig 0,5 ezrelékpontos csökkenés.

➤ *Az életszínvonal jellemzői*

Az 1989 utáni rendszerváltást követően a magyar társadalom struktúrája jelentősen megváltozott. Egyik célunk volt és maradt, hogy megváltoztassuk és jelentősen javítsuk életszínvonalunkat. A fejlett országokhoz felzárkózni kívánó társadalmunk egészen új utakon indult el. Az elért fejlődésünket folyamatos statisztikai mérésekkel követhetjük nyomon.

Így például a létminimum-számítással ellenőrizhetjük a változás sikerességét. Ezen számítás mintegy 25 éves hazai gyakorlata egy sajátos normatív módszer, amely az élelmiszer-fogyasztás értékének meghatározására épül. Ez pedig az Országos Élelmiszer- és Táplálkozástudományi Intézet élelmiszer-normatívája alapján összeállított élelmiszerkosár, amely az egészséges táplálkozás jellemzői mellett figyelembe veszi az életkori sajátosságokat is. Az élelmiszerkosár értéke az abban szereplő tételeknek az adott időszakra jellemző árakon számba vett forintösszege, a létminimum pedig az élelmiszer-normatíva körüli értékben

⁸ KSH – Gyors tájékoztató, Kevesebb születés és halálozás, mérsékeltebb természetes fogyás, 2018, október 26.

élelmiszert fogyasztó háztartások összes személyes kiadásának havi átlagos értéke. A létminimumérték az élelmiszer-normatíván túl tartalmazza az élelmiszereken kívüli szükségletekre fordítandó forintösszegeket is. E kiadások tételes számbavételének konszenzuson alapuló kivitelezése napjainkban – a szükségletek széles köre miatt – gyakorlatilag megoldhatatlan. A valamennyi fogyasztást tartalmazó létminimum értékét számszerűen ezért úgy definiáljuk, hogy az a normatívához hasonló forintértékben élelmiszereket fogyasztó háztartások összes személyes fogyasztási kiadásainak havi átlagos értéke. A 2017. évre elvégzett létminimumszámítás 1688 háztartásállománya – 1 millió 432 ezer fogyasztási egységet képviselt. Ennek az adatnak és e háztartások előbb idézett havi 129,5 milliárd Ft-os kiadási összegének egybevetéséből hányadosként adódik az átlagos érték⁹.

2017-ben a létminimum egy fogyasztási egységre számított átlagos értéke havonta 90.450 Ft volt. (Ez napi 3015,- Ft) A háztartás típusonkénti létminimum-értékeket a fogyasztási egységek háztartás típusonkénti száma és az egy fogyasztási egységre számított átlagos érték szorzata adja. A tipikus, azaz két aktív korú személyből és két gyermekből álló háztartás létminimumértéke 262.305 Ft-nak felelt meg. Becslések szerint 2017-ben e számított értékeknél alacsonyabb jövedelemből élt a lakosság 30%-a. A társadalmi minimum egy fogyasztási egységre számított értéke 117.730,- Ft volt 2017-ben e szint alatt pedig az ország lakosságának 56%-a élt.

Mára az országon belüli eltérések jelentőssé váltak. A regionális eltérések mellett egyre érezhetőbb a kistélepülések elnéptelenedése, gazdasági ellehetetlenülése. Míg 2017-ban a budapestieknek csak 15%-a élt olyan háztartásban, amelynek a jövedelmei a létminimum értéke alatt volt, addig a községekben már jóval rosszabb volt a helyzet. Ott ugyanis a minimum alatt élő családoknak az aránya 40%-os volt. Észak-Alföldön pedig még rosszabb a helyzet, ott a társadalom 46%-a olyan. háztartásban él, ahol létminimumnál kisebb a bevétel¹⁰.

Az ország egyik jelentős problémája a hosszú ideje meglévő, a fejlett országoktól jelentősen elmaradó bérszínvonal miatti munkaerő elvándorlás. Ez komoly munkaerőhiányt okoz és komoly feszültségek alakulnak a hiányszakmák növekvő súlya miatt. 2017-től jelentős

⁹ Policy Agenda: LÉTMINIMUM 2017-BEN MAGYARORSZÁGON, 2018. május 31.

¹⁰ Belyó Pál - Kiss Ambrus: Szegénység, létminimum, társadalmi minimum – társadalmi helyzetkép, 2017, Új Egyenlőség, 2018. 06. 03.

minimálbér, és garantált bérminimum emelés valósult/valósul meg. Ez kedvezőbb helyzetet teremt.

A számok azt mutatják, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésének egyetlen érdemi útja, ha a nőnek a legalacsonyabb keresetűek bérei. Ebből a szempontból jelent problémát az egykulcsos adórendszer, amelynek megváltoztatása nélkül – csak a minimálbér emelésére építve – kifulladásig ez a mostani kedvező folyamat. A legalacsonyabb bérek átlagban a községekben vannak, és nem véletlen, hogy ott történt a legnagyobb arányú javulás.

A létminimum és a társadalmi minimum értékek is azt mutatják, hogy az alacsony keresetűek béreinek emelése nem csak egy gazdag-szegény vita. Sokkal inkább arról is szól, hogy mi lesz a kistelepülésen élőkkel? Számukra van-e esély a társadalmi mobilizációra? Vagy csak az elvándorlás marad a városok, modernizációs centrumok, esetleg az EU-n belül másik tagállamok irányába.

Komoly, egyértelműen pozitív változást jelentett hazánk társadalmában az Európai unióhoz csatlakozás. Ennek előnyei szinte felmérhetetlenek. Lehetőségünk nyílt arra, hogy gyors ütemben felzárkózzunk a fejlett országok szintjére, ehhez jelentős segítséget is kaphattunk. Így ahhoz is, hogy felszámoljuk az életszínvonalunkban sokáig meglévő elmaradást. A társadalmi minimum számítás fontosságát a társadalmi kutatások feltétlenül alátámasztják. Az Európai Unió statisztikai hivatala 2017. év végi jelentésében azt írta, hogy a magyarok 32 százaléka élt súlyos nélkülözésben 2016-ban, csak a románoknál (50 százalék), bolgároknál (48 százalék) és görögöknél (36 százalék) éltek többen „szegénységben”. Az Eurostat egy másik módszertannal készülő becslése alapján a magyarok 14,5 százalékát fenyegette a jövedelmi elszegényedés, 16,2 százalékuknál pedig gond volt a megélhetés körülményeivel és 8,2 százalékuk nem tudott tartósan elhelyezkedni a munkaerőpiacon.

A statisztika módszerekben, a mérésre szolgáló módszerek kiválasztásában persze vannak különbségek. A KSH 2017. évi jelentésében a magyarok 14,5 százaléka élt súlyos anyagi deprivációban 2016-ban. Az Eurostat és a KSH adatai közötti különbség mintegy kétszeres, (megjegyezzük, hogy az Eurostat a KSH adatait használja, nem végez saját adatfelvételeket, a tagállamok statisztikai adatait dolgozza fel).

A Világbank minden ország esetében számon tartja a nemzeti szegénységi küszöb alattiak számát is. Az EU és az OECD abszolút szám helyett relatív szegénységi szintet határoz meg, ahol az ország átlagjövedelmének 50, illetve 60 százaléka alatt élőket nevezik szegénynek. Valamennyi mutató azonban térben és időben nehezen összehasonlítható adatokat eredményez.

A Világbank 2017 októberében jelentette be, hogy újragondolta a szegénység mérését. Korábban a Világbank és a nemzetközi fejlesztéssel foglalkozó szakemberek szerint abszolút szegény volt az, akinek jövedelme nem érte el a napi 1 dollár 90 centet. (2011-es áron, árszínvonal-különbségekkel korrigálva Magyarországon ez a napi 1,9 dolláros küszöb az árszintkorrekció után havi 9 000 forint alatti összeg lett volna). A Világbank új szegénységi küszöbe mostantól magasabb abszolút szinteket határoz meg, és ezek eltérőek a különböző fejlettségű országokban. A szinteket a jövedelmi csoportokra jellemző átlagos nemzeti szegénységi küszöb alapján határozták meg. Magyarország a fejlett országok közé tartozik és így a 12 235 dollár fölötti átlagos szegénységi küszöb napi 21,6 dollár szintet kell figyelembe venni (azaz ez naponta 6.094,-Ft lenne), de ezt nem mérik és nem használják majd. (Megjegyzem, hogy 2018-ban a minimál napibér nettó értéke Magyarországon csupán 4.190,- Ft).

➤ **Foglalkoztatottság**

A foglalkoztatottság az elmúlt négy évben látványosan javult, ezen belül harmadik éve az elsődleges hazai munkaerőpiacon is érdemben emelkedett. A magyar munkanélküliségi ráta az Európai Unióban az egyik legalacsonyabb. (az európai gyakorlattól eltérve a KSH a közmunkásokat a valós munkaerőpiacon foglalkoztatottak közé sorolja.) A közfoglalkoztatottak még mindig százharminc ezret meghaladó számát is figyelembe véve a 15-74 éves korosztály tényleges munkanélküliségi rátája 6,7%, ami azonos az Európai Unió átlagával. A reálkeresetek az utóbbi három évben jelentősen, a közszféra egyes területein kiemelkedő mértékben nőttek. Ezt a – részben fehéredést jelentő – hatást erősítette a múlt év elején a szakképzettség nélküli foglalkoztatottak számára fizetendő legalacsonyabb munkabér, valamint a legalább középfokú végzettséggel rendelkezők garantált bérminimumának nagymértékű, 15%-os, illetve 25%-os növelése, amelyet 2018. január 1-jétől tavalyi bázison számítva további 8,2%-os, illetve 12,1%-os emelés követett.

A KSH mintavételes lakossági felmérése szerint az augusztus és október közötti három hónap átlagában a foglalkoztatottak száma 4 502 ezer fő volt, 57 ezer fővel, 1,3%-kal több, mint egy évvel korábban. A foglalkoztatási mutató meghatározásakor a munkaerő-felvétel módszertana alapján 108 ezer – 12 hónapnál rövidebb ideje – külföldön dolgozót is hazai foglalkoztatottnak tekintett a KSH; számuk 2,1%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz képest.

A lakossági adatfelvétel szerint a hazai elsődleges munkaerőpiacon az augusztus és október közötti időszakban 4 261 ezer főt foglalkoztattak, 2,6%-kal többet, mint egy évvel korábban. A külföldön dolgozók hazai foglalkoztatottnak tekintett százezres körét is beleszámítva a 15-64 éves népesség foglalkoztatási rátája 69,8% volt, A korcsoport közfoglalkoztatottak nélkül számított foglalkoztatási rátája 67,7%, a közfoglalkoztatottak és a külföldön dolgozók nélkül számított mutató viszont csupán 66,1%-os foglalkoztatottságot mutat. A legjobb munkavállalási korúnak tekintett 25-54 évesek foglalkoztatási aránya a vizsgált háromnegyedévben 84,2% volt, az 55-64 évesek 55,6%-os foglalkoztatási rátája pedig 3,4 százalékponttal haladta meg a múlt év azonos időszakai értékét. Az elsődleges foglalkoztatottsági mérőszámnak tekintett 20-64 éves korcsoport magyarországi foglalkoztatási aránya 74,9% volt, csupán 0,1 százalékponttal elmaradva a stratégiában 2020-ra célként megfogalmazott 75%-os mértéktől.

Az aktív munkanélküliek száma az augusztus és október közötti három hónapban 173 ezer fő volt, 6%-kal kevesebb, mint a múlt év azonos időszakában. A harmadik negyedévben az aktív munkanélküliek mellett még 230 ezren válaszolták, hogy szeretnének dolgozni, de nem keresnek aktívan munkát, mert esélytelennek látták az elhelyezkedést. A munkaerő-felvétel módszertana alapján számított munkanélküliségi ráta – amely csupán az aktív munkanélküliek számának figyelembevételével meghatározott mutató – a harmadik negyedévben 3,7% volt. A 25 éven aluliak között 10,5%-os volt a munkanélküliség. Ez a mutató hosszú idő óta rendkívül magas, és csökkenése is minimális. Súlyos gond a tartós munkanélküliség: az álláskeresők nagy hányada, 41,1%-a legalább egy éve nem talált elhelyezkedési lehetőséget. A munkanélküliség átlagos időtartama ebben az időszakban 15,1 hónap volt az egy évvel korábban regisztrált 16,1 hónappal szemben.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai szerint a regisztrált álláskeresők száma október végén 244 ezer fő volt, kevesebb 6%-kal, mint egy évvel korábban. Októberben a foglalkoztatók 32 ezer új álláshelyet jelentettek be, 14,5%-kal kevesebbet, mint egy hónappal, és 18,7%-kal kevesebbet, mint egy évvel azelőtt. Ezen belül a piaci munkahelyek száma

13,9%-kal, a támogatott munkahelyeké 22,8%-kal csökkent az egy évvel korábbihoz képest. Az októberben bejelentett új álláshelyek több mint fele, 50,8%-a még mindig közmunka végzésére irányult.

Október végén a regisztrált munkanélküliek 15,3%-a 25 éven aluli fiatal volt, csaknem kétharmaduk, 65,3%-uk első munkahelyét kereste. A munkanélküliek több mint egyharmadának nem volt szakképzettsége. Az álláskereső 43,1%-ának nem volt általános iskolainál magasabb végzettsége, illetőleg alig több mint fele, 56,9%-a rendelkezett legalább középfokú végzettséggel. A csupán középfokú végzettségűek – az álláskereső 50,8%-a – körében 25,7% végzett szakközépiskolát, 49,1% szakiskolát vagy szakmunkásképzőt, 4,3% technikumot, míg 20,9% gimnáziumot. A felsőfokú végzettségűek szeptemberben 6,1%-ot képviseltek a munkanélküliek között. Az álláskereső egynegyede, 24,9%-a 55 éven felüli. A munkanélküliek alig több mint egynegyede, 26,2%-a volt álláskeresői támogatásra jogosult, míg a lényegesen kisebb összegű szociális segélyben alig többen, 28,8%-uk részesült. A munkanélküliek csaknem fele, 44,9%-a – az Európai Unióban egyedülálló módon – teljesen ellátatlanul maradt.

Az év végén is súlyos területi problémákkal terhelt a munkaerőpiac, bár a közfoglalkoztatottak még mindig magas számának köszönhetően a megyék csaknem mindegyikében kevesebb munkanélküli szerepelt a nyilvántartásban, mint egy évvel korábban. Számuk októberben legkisebb mértékben Hajdú-Bihar megyében, 0,1%-kal, a legnagyobb arányban Budapesten 18,5%-kal, a megyék közül pedig Pest megyében 11,3%-kal csökkent, míg Békés megyében 0,6%-kal, Nógrád megyében 1%-kal nőtt. Észak-Magyarországon 10,9%, Észak-Alföldön 9,1%, míg Dél-Dunántúlon 8% volt a mutató értéke. Három megyében kétszámjegyű volt a munkanélküliségi ráta, és meghaladta vagy megközelítette az országos átlag kétszeresét: Nógrád megyében 12,4%-os, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 11,9%-os, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 10,1%-os volt. Négy további megyében a munkanélküliség az országos átlag másfélszeresét meghaladó arányt ért el szeptemberben: Somogy megyében 9,4%-os, Hajdú-Bihar megyében 9%-os, Baranya megyében 7,9%-os, Jász-Nagykun-Szolnok megyében 7,8%-os munkanélküliségi arányt regisztráltak.

A közfoglalkoztatottak száma szeptemberben 113 ezer fő volt, 1%-kal kevesebb, mint egy hónappal, és egynegyeddel, 27,9%-kal alacsonyabb, mint egy évvel korábban. Az első háromnegyed év átlagában 130 ezer közmunkást alkalmaztak, 23,1%-kal kevesebbet, mint a

múlt év azonos időszakában. A teljes munkaidőben dolgozó közmunkások bruttó átlagkeresete évkezdettől 82 ezer forint volt, nem érte el a jogszabályban előírt minimálbér kétharmadát sem.

Az intézményi munkaügyi statisztika adatai szerint az első három negyedévben a legalább öt fős vállalkozásoknál, a költségvetési szerveknél és a nonprofit szervezeteknél – a közfoglalkoztatottakat is beleszámítva – 3 118 ezer fő állt alkalmazásban, 1,3%-kal több, mint egy évvel korábban. A költségvetési intézményeknél – a közfoglalkoztatottak nélkül – 708 ezer főt alkalmaztak, 1,5%-kal többet, mint egy évvel előbb.

➤ **Áralakulás**

A magyar gazdaságot 2015-től folyamatosan deflációhoz közeli környezet jellemezte, ez a helyzet azonban a múlt évben fokozatosan megváltozott. Az ipari termelői árak trendje 2016 végéig csökkenő volt, mivel a világpiaci nyersanyagárak mérséklődtek, az energiaárak pedig csak lassan mozdultak el az alacsony szintről; ugyanakkor e területen érzékelhető változások kezdődtek a múlt évben, ez évben pedig markáns áremelési hullám indult el. Az építőipari árakat a konjunktúra határozottan felfelé húzza. A mezőgazdasági termelői árak közül a növényi termékeké a múlt év nyaráig csökkenő tendenciát követett, azóta emelkednek, az utóbbi hónapokban kétszámjegyű mértékben; az élőállatok és az állati termékek árai a múlt év egészében folyamatosan nőttek, ez év tavasza óta viszont mérséklődnek. A fogyasztói árak összességében hosszabb ideig stagnáltak, míg a múlt év közepétől – hullámzó dinamikával – határozott növekedés mutatkozik azokban. Számottevő emelkedés egyelőre az élelmiszerek és élvezeti cikkek, valamint az üzemanyagok fogyasztói árában tapasztalható.

Az *ipari termelői árak* szeptemberben 0,1%-kal emelkedtek az előző hónaphoz, és 6,7%-kal az egy évvel korábbihoz képest; az első háromnegyed évben 5,5%-kal nőttek a termelői árak. Szeptemberben a kőolaj-feldolgozásban 33,4%-kal, a fémfeldolgozásban 10,2%-kal, a vegyiparban 8,3%-kal, a villamos berendezés gyártásban 6,2%-kal, a bőr- és textiliparban 5,8%-kal, a gumi- és műanyagiparban 5,4%-kal, a fa-, papír- és nyomdaiiparban 5,1%-kal, a gépgyártásban 4,8%-kal, a számítógép-, elektronikai- és optikai-termék gyártásban 4,2%-kal, a járműgyártásban 3,9%-kal, a gépi berendezések üzembe helyezésében és karbantartásában 2,9%-kal, az élelmiszeriparban 2,8%-kal emelkedtek a termelői árak az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Összességében a feldolgozóiparban 5,8%-kal, az energetikai szakágazatokban 12,5%-kal nőttek egy év alatt a termelői árak.

Az *ipari export értékesítési árai* szeptemberben 0,3%-kal csökkentek az előző hónaphoz, és 6%-kal emelkedtek az egy évvel korábbihoz képest; az első három negyedévben 5,4%-kal nőttek a kiviteli árak. Szeptemberben az exportban érvényesített árak a kőolaj-feldolgozásban 35,7%-kal, a fémfeldolgozásban 11,6%-kal, a vegyiparban 6,6%-kal, a villamos berendezés gyártásban 6,5%-kal, a bőr- és textiliparban 6%-kal, a gumi- és műanyagiparban 5,4%-kal, a fa-, papír- és nyomdaiparban 5,2%-kal, a gépiparban 4,8%-kal, a számítógép-, elektronikai- és optikai-termék gyártásban 4,1%-kal, a járműiparban 3,9%-kal, az élelmiszeriparban 3,8%-kal, a gépi berendezések üzembe helyezésében és karbantartásában 3,4%-kal nőttek a múlt év azonos időszakával összehasonlítva. A feldolgozóipar értékesítési árai ebben a relációban összességében 5,2%-kal, az energetikai ipariak 27,5%-kal emelkedtek az egy évvel korábbihoz képest.

Az *ipar belföldi értékesítési árai* szeptemberben 0,8%-kal emelkedtek az előző havival, és 8,2%-kal az egy évvel korábbiakkal összevetve; az első háromnegyed év folyamán összességében 5,7%-kal nőttek az ágazat hazai értékesítési árai. A kőolaj-feldolgozásban 32,5%-kal, a vegyiparban 11%-kal, a fémfeldolgozásban 8%-kal, a gépgyártásban, valamint a gumi- és műanyagiparban egyaránt 5,3%-kal, a számítógép-, elektronikai- és optikai-termék gyártásban 5,1%-kal, a fa-, papír- és nyomdaiparban 5%-kal, a bőr- és textiliparban 4,8%-kal, a járműgyártásban 4,7%-kal, a villamos berendezés gyártásban 3,7%-kal, az élelmiszeriparban 2,1%-kal, a gépi berendezések üzembe helyezésében és karbantartásában 2%-kal emelkedtek a belföldi értékesítési árak az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A feldolgozóiparban összességében 7,8%-kal, az energetikai iparban 9,7%-kal emelkedtek az értékesítési árak ebben a relációban.

Az *építőipari termelői árak* a harmadik negyedévben 2,3%-kal emelkedtek az előző negyedévhez, és – az építőipari konjunktúrával és a keresletnövekedés okozta építőanyag-ipari árnövekedéssel összefüggésben – jelentősen, 9,9%-kal a múlt év azonos időszakához viszonyítva. Az építőipari árak az első háromnegyed évben 9,1%-kal haladták meg a múlt év azonos időszakában mértéket. Az épületek építésénél érvényesített árak 12,3%-kal, az egyéb építményeknél kialakult árak 7,3%-kal haladták meg az egy évvel korábbi szintet.

A *mezőgazdasági termelői árak* szeptemberben 6,2%-kal emelkedtek az egy évvel korábbihoz képest; az első három negyedévben összességében 2,2%-kal nőttek. A növénytermesztési és kertészeti termékek ára a kilencedik hónapban 12,1%-kal, a gabonaféléké 15,4%-kal volt magasabb, mint egy évvel korábban. A búza felvásárlási ára az idei év első kilenc hónapjában

11%-kal, a kukoricáé 8,3%-kal haladta meg az egy évvel azelőttit. Az ipari növények 2018. szeptemberi termelői ára 0,6%-kal, közülük az olajos növényeké 0,7%-kal, a gyümölcsöké 11,1%-kal mérséklődött, míg a zöldségfélék termelői ára egynegyedével, 26,9%-kal, a burgonyáé igen jelentősen, 39,4%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. Ugyanezen relációban az élőállatok és állati termékek felvásárlási ára 2,8%-kal, a vágóállatoké 3,2%-kal mérséklődött. Az első három negyedévben a vágósertés felvásárlási ára 12%-kal csökkent, míg a vágómarháé 3,8%-kal, a vágóbaromfié 1,4%-kal emelkedett; az állati termékek termelői ára augusztusban 1,1%-kal, a tehéntej felvásárlási ára az első kilenc hónapban 1,5%-kal nőtt, a tojásé 0,1%-kal csökkent a múlt év azonos időszakához viszonyítva.

A mezőgazdasági termelés első háromnegyedévi ráfordítási árait az egy évvel korábbival összevetve 3,5%-os emelkedés mutatkozik. A folyó termelő felhasználás árszintje 3%-kal, a beruházásoké 5,6%-kal emelkedett. A takarmányok ára 5,4%-kal, a növényvédő szereké 0,5%-kal, az állatgyógyászati készítményeké 1,4%-kal, a felhasznált energiáé 6,8%-kal, a műtrágyáé 0,4%-kal nőtt, míg a vetőmagé 4,3%-kal visszaesett. A mezőgazdasági termelői árak és a ráfordítások árszintjének változását összehasonlító agráröllő az első három negyedévben 1,3%-kal nyílt, azaz a termelői árak kevésbé emelkedtek, mint a ráfordításoké.

A *fogyasztói árak* októberben 0,5%-kal emelkedtek az előző hónaphoz, és 3,8%-kal az egy évvel korábbihoz képest; évkezdettől 2,8%-kal nőttek a fogyasztói árak. Az élelmiszerek ára 0,5%-kal nőtt egy hónap alatt; a friss zöldségé 7%-kal, a burgonyáé 4,9%-kal, a liszté 2%-kal, a kenyéré, valamint a sajté egyaránt 1,8%-kal, a csokoládéé és a kakaóé 1,2%-kal, a péksüteményeké, valamint az étolajé egyaránt 1,1%-kal, a vajé és a vajkrémé 1%-kal emelkedett, míg a cukoré 1,1%-kal, a szalonnáé 1,5%-kal, a száraztésztáé 1,8%-kal, a gyümölcs- és zöldségleveké 2,1%-kal, a friss hazai és déligyümölcsöké 3,2%-kal mérséklődött. A tartós fogyasztási cikkek ára szeptemberhez képest 0,2%-kal, a ruházati termékeké 2,2%-kal nőtt.

Az *élelmiszerek fogyasztói ára* októberben az átlagos inflációt 0,8 százalékponttal meghaladóan, 4,6%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz viszonyítva. A burgonya ára kiugró mértékben 40%-kal, a friss zöldségé 38,6%-kal, a liszté 7,6%-kal, a munkahelyi étkezése 6,8%-kal, a száraztésztáé 6,5%-kal, az éttermi étkezése 5,9%-kal, a kenyéré 5,5%-kal, a péksüteményeké 5,3%-kal, a friss hazai és a déligyümölcsöké, valamint a vajé, vajkrémé egyaránt 4,9%-kal, a kávéé 4,6%-kal, a tejtermékeké 4,2%-kal, a párizsi- és

kolbászféléké, továbbá az üdítőitaloké egyaránt 3,8%-kal, az iskolai étkezésé 3,5%-kal, a tojásé, a baromfiúsé és a sertézsiradéké egyaránt 3,3%-kal, a gyümölcs- és zöldségleveké 3,2%-kal, a marhahúsé 3%-kal emelkedett, míg a halé 1,9%-kal, a sertéshúsé 2,8%-kal, a cukoré 20,2%-kal mérséklődött ezen relációban. A dohányárak ára októberben 7,3%-kal, a söré 3,6%-kal, az égetett szeszesitaloké 3%-kal, az újságoké és a folyóiratoké 8,7%-kal, a virágoké és dísznövényeké 5,8%-kal, a gyógyszereké 2,1%-kal, a tanszereké és az írószereké 3%-kal, a ruházatkodási cikkeké 0,8%-kal volt magasabb az egy évvel korábnál.

A tartós fogyasztási cikkek ára októberben 0,2%-kal emelkedett; ezen belül a kerékpároké 1,5%-kal nőtt, a televíziókészülékeké 6%-kal mérséklődött. A háztartási energia csoportba tartozó termékek ára átlagosan 1,3%-kal emelkedett, ezen belül a palackos gázé érzékelhetően, 12,7%-kal nőtt, a távfűtésé, a vezetékes gázé és az elektromos áramé változatlan maradt, míg a széné jelentősen, 6,3%-kal, a tűzifáé pedig ennél is nagyobb mértékben, 9,5%-kal, a járműüzemanyagoké – a termelői árak emelkedését azokénál valamivel lassúbb ütemben követve – ugyancsak számottevően, 16,2%-kal emelkedett. A szolgáltatások 1,9%-kal drágultak; a sportrendezvény és a múzeumi belépő 4,8%-kal, a labór 5,3%-kal, a járműjavítás 4,8%-kal, a lakásjavítás és -karbantartás – a szakemberhiány jelzéseként igen jelentősen – 10,4%-kal, a háztartási szolgáltatás 6%-kal, az üdülési szolgáltatás 5,6%-kal, ezen belül a külföldi 6,9%-kal, a postai szolgáltatás pedig 4%-kal került többre, mint egy évvel azelőtt, míg a személyszállítás díja nem változott, a színházjegy 0,5%-kal, a telefon és az internet 5,5%-kal mérséklődött.

A nyugdíjas fogyasztói kosárral számított árindex októberben 0,5%-kal emelkedett az előző hónaphoz, és 3,4%-kal az egy évvel korábbihoz képest. A tizedik hónapban a – hatósági árak, nyers élelmiszerek és üzemanyagok figyelmen kívül hagyásával éves összehasonlításban számított – maginfláció 2,6% volt, amely szerint a fogyasztói árindex további emelkedésére nem kell számítani.

➤ **Külgazdasági egyensúly**

A külkereskedelmi forgalom ötödik éve dinamikusán bővül. Szeptemberben a kivitel volumene munkanaphatással korrigált adatok alapján 0,5%-kal, míg a behozatalé 6,7%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest; az első háromnegyed évben az export 4,4%-kal, az import 6,2%-kal haladta meg az egy évvel korábit. A külkereskedelmi mérleg aktívuma évkezdettől 1 539 milliárd forintot, illetve 4 861 millió eurót tett ki, 406 milliárd forinttal,

illetve 1 439 millió euróval kevesebbet, mint az előző év azonos időszakában. A külkereskedelmi forgalom forintban mért árszínvonala a kivitelben 2,6%-kal, a behozatalban 3,3%-kal nőtt, a cserearány 0,7%-kal romlott. A forint az euróhoz képest 2,9%-kal gyengült, az amerikai dollárhoz viszonyítva 4,3%-kal erősödött.

A külkereskedelmi termékforgalom felét képviselő gépek és szállítóeszközök kivitelének volumene az első három negyedévben nyers adatok szerint 4,8%-kal, a behozatalé 5,9%-kal emelkedett. Euró értékben számítva az áru főcsoporton belül az egyik meghatározó termékkör, a közúti járművek exportja 0,3%-kal csökkent, a híradástechnikai készülékeké 4,4%-kal, a villamos gépeké és készülékeké 7,4%-kal bővült, míg az energiafejlesztő gépeké és berendezéseké 5,4%-kal mérséklődött. A második legjelentősebb áru főcsoport, a feldolgozott termékek exportvolumene nyers adatok szerint 6%-kal, az importé 9,3%-kal nőtt. Az áru főcsoporton belül meghatározó gyógyszerek kivitele euróban mérve 12,2%-kal, behozatala 22,6%-kal emelkedett, míg a másik szintén fajsúlyos termékcsoporthoz, a szakmai, tudományos ellenőrző műszerek kivitele 4,8%-kal mérséklődött, behozatala 3,4%-kal bővült. A járműiparhoz kapcsolódó gumigyártmányok exportja 8,4%-kal, importja 3,5%-kal nőtt, a műanyag alapanyagok euróban számolt kivitele 5,4%-kal, míg behozatala 12,2%-kal haladta meg az egy évvel korábbiét.

Az energiahordozók importvolumene az első háromnegyed évben 5%-kal esett vissza; csökkenő árak mellett euróban mérve a földgáz behozatala 0,4%-kal, a kőolajé 25,7%-kal emelkedett, míg a villamos energiáé – az alacsony bázishoz képest is – 13,7%-kal mérséklődött. A kivitelben harmadik legnagyobb áru főcsoport, az élelmiszerek, italok és dohánytermékek exportvolumene az első kilenc hónapban 4,8%-kal csökkent, a behozataluké 6,1%-kal bővült. A gabona és a gabonakészítmények euróban számított exportja egynegyedével, 24,8%-kal visszaesett, míg a tejtermék- és tojásexporté 2,9%-kal, az élőállatoké 8,2%-kal, a hús- és húskészítményeké 4,5%-kal emelkedett a megelőző évihez képest.

Az első háromnegyed évben az Európai Unió tagállamaival folytatott külkereskedelem 2 323 milliárd forint, illetve 7 318 millió euró aktívummal zárult. Az oda irányuló export volumene 5,5%-kal, az onnan érkező importé 4,7%-kal haladta meg az egy évvel korábbiét. A régi tagállamokba irányuló kivitel mennyisége 5,2%-kal, az új belépők felé történt exporté 6,2%-kal volt magasabb, mint a megelőző évben. A 15 tradicionális tagállamból érkező behozatal volumene 4,2%-kal, az újonnan csatlakozottaktól származó 6,2%-kal volt magasabb az egy

évvel azelőttinél. Az Unión kívüli államokkal folytatott külkereskedelem 784 milliárd forint, illetve 2 457 millió euró passzívummal zárult. Az Európai Unión kívüli országokba irányuló kivitel volumene 0,3%-kal, az onnan származó behozatalé 10,7%-kal emelkedett az egy évvel korábbihoz képest.

➤ **Államháztartás**

A szeptemberrel zárult egy évben az államháztartás nettó hiánya az előzetes adatok szerint 913 milliárd forint, a GDP 2,2%-a volt. A harmadik negyedév végén az államháztartás bruttó, konszolidált /maastrichti/ adóssága 28 927 milliárd forint volt, 1 958 milliárd forinttal több, mint egy évvel korábban. A bruttó államadósság szeptember végén a GDP 72,8%-a volt, 1,4 százalékponttal kevesebb, mint a múlt évi azonos időpontban.

Az államháztartás – önkormányzatok nélküli – pénzforgalmi szemléletű konszolidált hiánya október végén igen jelentősen meghaladta a korábbi évek azonos időszakában regisztrált értéket: összege 1 678 milliárd forint, az egész éves törvényi előirányzat 123,3%-a volt. Az első tíz hónapban a központi alrendszernek 15 672 milliárd forint bevétele keletkezett, amely a törvényi előirányzat 83,6%-a, és 17 350 milliárd forint kiadása, az éves előirányzat 86,3%-a teljesült. A központi költségvetés deficitje október végén 1 691 milliárd forint, az éves előirányzat 129%-a, amely a tavalyi hasonló időszakénál 13,4%-kal magasabb volt.

A *gazdálkodó szervezetek* az év első tíz hónapjában 1 049 milliárd forint adót fizettek, 8,3%-kal kevesebbet, mint a múlt év azonos időszakában. Befizetéseik legnagyobb tételét az egyéb központosított bevételek – a környezetvédelmi termékdíjak, az elektronikus és időalapú útdíjak, valamint a bírságbevételek – képezték. A gazdálkodó szervezetek befizetéseinek 41,6%-a, 437 milliárd forint e jogcímen folyt be az államkincstárba, összege az előző év azonos időszakáét 11,3%-kal meghaladta. Az egyéb központosított bevételek legnagyobb hányada változatlanul az elektronikus, valamint az időalapú útdíjak befizetéséből ered, e jogcímenen 209 milliárd forint, a múlt évinél 6%-kal magasabb összeg realizálódott. Több mint másfélszeresére, 74,9%-kal nőttek az állam bírságbevételei is az év első tíz hónapjában. A másik jelentős tételt a társasági adó képezte. E jogcímen a szabályozás változása következtében és a tavalyi jelentős – jogszerűnek nehezen mondható – növekedési adóhitel befizetések lezárultával az adónemből október végéig 184 milliárd forintos bevétel, az egy évvel korábbinak nem egészen a fele, 49,3%-a keletkezett.

Fogyasztáshoz kapcsolt adókból az első tíz hónapban 4 460 milliárd forintot fizettek be a kötelezettek, jelentősen, 14%-kal többet, mint egy évvel korábban. Általános forgalmi adóból a múlt év első tíz hónapjában realizálnál 15,7%-kal, jövedéki adóból 8,8%-kal magasabb, ezen belül a jármű üzemanyagok jövedéki adójából 3,3%-kal, a dohánytermékekből – az alacsony bázishoz képest, az adóemelés, valamint a forgalom jelentős bővülése következtében – 22,3%-kal nagyobb bevétel keletkezett. A pénzügyi tranzakciós illetékből származó 191 milliárd forintos bevétel 7,1%-kal több az egy évvel korábbinál, ami a kereskedelmi bankok és a kincstár növekvő befizetésének következménye.

A lakosság október végéig 1 999 milliárd forint adót fizetett, 12,8%-kal többet, mint a múlt év azonos időszakában. *Személyi jövedelemadóból* 13,2%-kal, illetékekből 10,6%-kal, gépjárműadóból 4,1%-kal több állami bevétel keletkezett az egy évvel azelőttinél. A társadalombiztosítási alapok bevétele évkezdettől 4 720 milliárd forintot tett ki, amely 8,3%-kal több az egy évvel korábbinál. Azon belül a nyugdíjbiztosítási alap összes bevétele 6,5%-kal, míg az egészségbiztosítási alapé 11,2%-kal emelkedett. A nemzeti foglalkoztatási alap 292 milliárd forintos bevétele közel egyharmaddal, 32,3%-kal elmaradt az egy évvel korábbinál. A társadalombiztosítási alapok és a foglalkoztatási alap bevételeinek eltérő dinamikáját az alapok közötti arányváltoztatás eredményezi, amit az idei költségvetési törvény – a szokásos rögtönzések keretében – határozott meg. A központi költségvetési fejezetek 2018. évi kiadási előirányzatait a 2017. november 1. és 2017. december 31. között hatályos, Magyarország központi költségvetéséről szóló 2017. évi C. törvény 9 087 milliárd forintban határozta meg. A 2018. január 1-től – az október végén is érvényes változat szerint – az Országgyűlés által engedélyezett előirányzatok az eredetileg megállapított szintet 3 957 milliárd forinttal haladták meg, csaknem másfélszeresére, 43,5%-kal növelve a kiadások lehetőségét. A növekedést döntően 2 701,9 milliárd forint előirányzat-maradvánnyal (68,3%), kisebb hányadát, 884,4 milliárd forintot (22,3%) többletbevétellel, 9,4%-át, 370,9 milliárd forintot támogatás-növekedéssel indokoltak. Ezzel szemben a bevételi előirányzatok mindössze 877,2 milliárd forinttal nőttek. A költségvetési törvény módosítása tehát az államháztartás törvényben prognosztizált hiányának további 3 075,9 milliárd forinttal történő növelését hagyta jóvá. A hiány emelkedésében 1 005,4 milliárd forint (32,7%) az Emberi Erőforrások Minisztériumának kiadás-bevétel arányváltozása, 413,6 milliárd forint (13,4%) az Innovációs és Technológiai Minisztérium, 392,1 milliárd forint (12,7%) a Belügyminisztérium, 386,7 milliárd forint (12,6%) az Uniós Fejlesztések bevételt meghaladó kiadásainak következménye. A költségvetési hiány súlyosbodását tovább árnyalja, hogy a

kiadási előirányzatok 2 701,9 milliárd forintos előirányzat növekedéséből csupán 2 355 milliárdot támaszt alá a 2017. évi előirányzat maradvány.

A költségvetési szervek és fejezeti kezelésű előirányzatok kiadásai az első tíz hónapban együttesen 8 500 milliárd forintot tettek ki, 14,6%-kal többet az egy évvel azelőttinél. A költségvetési szervek kiadásai 17,5%-kal, a szakmai fejezeti kezelésű előirányzatokéi 29,3%-kal emelkedtek, míg azok uniós kiadásai 7,1%-kal csökkentek a múlt év azonos időszakához képest. A külön kezelt előirányzatok kiadásai részben bizonyos normatív támogatások, így a hitoktatás finanszírozásának, az egyházi és más nem állami intézmények támogatásának bővítését, a kormány által erőteljesen hangsúlyozott terrorellenes intézkedések megvalósításához, az állítólagos tömeges bevándorlás kezeléséhez teljesített működési kiadásokat, részben pedig a kormányzati presztízsbetűzés felgyorsítását tükrözik. A kormány október végéig 90 milliárd forintot utalt soron kívül az Országos Rendőr-főkapitányságnak a tömeges bevándorlás kezeléséhez szükséges kiadásokra, valamint 82 milliárd forintot építésre, gépjármű- és helikopter beszerzésre. A helyi önkormányzatok támogatására ez év október végéig 619 milliárd forintot fordított a kormány, 7,2%-kal többet az egy évvel korábbinál. A támogatás emelése a béremelések részbeni állami ellentételezése miatt történt, a hagyományos önkormányzati feladatok támogatása ellenben jelentősen csökkent.

Szociális és családtámogatásokra az első tíz hónapban 570 milliárd forintot költött a központi költségvetés, 3,1%-kal többet, mint egy évvel korábban. A családi támogatásra fordított összeg 6,5%-kal, a közgyógyellátási kiadás 0,7%-kal volt nagyobb az egy évvel korábbinál. A növekedés ugyanakkor technikai jellegű; a november eleji munkaszüneti napok miatt az ellátásokat október végén utalta a kincstár a jogosultaknak. Összehasonlítható adatok alapján tehát a szociális és családtámogatási juttatások 2,5%-kal csökkentek. A foglalkoztatási alap kiadásai 297 milliárd forintot tettek ki, 10,7%-kal kevesebbet az egy évvel azelőttinél. Az alap kiadásainak fele, 50,3%-a a közmunkaprogram finanszírozását szolgálta. A nyugdíjbiztosítási alap 2 765 milliárd forintos kiadása 5,5%-kal haladta meg az egy évvel korábbit. Az egészségbiztosítási alaphoz ugyanebben az időszakban 1 979 milliárd forintot használtak fel, 10,8%-kal többet, mint egy évvel korábban. Az alapon belül a legnagyobb összegű a gyógyító megelőző ellátások kiadása volt, erre 1 054 milliárd forintot fordítottak, folyóáron 15,8%-kal többet, mint a megelőző évben.

A költségvetési szervek lejárt határidejű tartozásállománya október végén 70,7 milliárd forint volt, egy hónap alatt 8,7 milliárd forinttal, 14%-kal nőtt, és egynegyedével, 25,3%-kal volt magasabb, mint egy évvel korábban.

Az év eddig megfigyelt időszakában végig magas arányú volt az eladósodott állami költségvetési intézmények száma. Október utolsó napján azok több mint felének, 54,3%-ának, 361 intézménynek volt lejárt határidejű tartozása. Az eladósodott intézmények közül 207 tartozásai 30 napnál régebbiek voltak. A tizedik hónap végén 66,2%-ot ért el az egy hónapnál hosszabb ideje fennálló tartozások aránya, azon belül 47,3% volt, azaz tovább nőtt a két hónapos vagy annál hosszabb fizetési késedelem. Az állami intézmények október végi tartozásállományából 66,8 milliárd forintot – a teljes összeg 94,6%-át – a vállalkozói szféra szereplői hitelezték az államháztartás számára, kényszerből. Jól jellemzi az állami erőfőlény kihasználását, hogy mindössze 210 millió forint fizetési határidejének átütemezéséről – a tartozásállomány 0,3%-áról – született megállapodás az eredeti határidőhöz képest későbbi számlafizetésről.

Az államháztartás hiánya az első félév végére meghaladta a költségvetési törvényben egész évre engedélyezett mértéket, és a deficit a második félév eddig megfigyelt hónapjaiban tovább nőtt.

A központi költségvetés Európai Uniótól származó bevételei a közlésekben négy jogcímen jelennek meg. A fejezeti kezelésű előirányzatok tárgyév első tíz hónapjában befolyt támogatása a jogcím tervezett éves bevételének 2016-ban 55,8%-ában, 2017-ben 21,1%-ában, 2018-ban azonban már csak 15,7%-ában teljesült. Az uniós támogatások utólagos megtérítése 2016 októberének végéig az éves előirányzathoz viszonyítottan annak 32-szerese, 2017-ben 51,3%-a volt, míg 2018 ezen időszakában a jogcímen mindössze 0,2% volt a megtérülés.

A KSH közzétette a túlzott-hiány eljárásról szóló közösségi rendelet alapján összeállított, és az Eurostat részére a szeptember végi határidőre továbbított, a magyar gazdaság helyzetét bemutató 2017. évi adatokat (EDP jelentést). A nemzeti számlák rendszerének uniós módszertana figyelembe vételével készült adatszolgáltatás szerint a múlt évben a kormányzati szektor bevétele 17 141 milliárd forint, míg kiadása 17 990 milliárd forint volt; a bevételek 7%-kal, a kiadások 8,4%-kal nőttek a megelőző évhez képest. A kormányzati szektor hiánya 2017-ben 849 milliárd forint, a bruttó hazai termék 2,2%-a volt.

A kormányzati szektor adóssága 2017 utolsó napján 28 095 milliárd forint, a GDP 73,3%-a volt. Feltehetően a magas pénzforgalmi hiány megakadályozhatja a bruttó államadósság további csökkenését.

A tervezettnél számottevően magasabb államháztartási hiánynak a pénzforgalmi deficit kritikus értéke mellett van egy másik kényes eleme. A strukturális hiány, tehát az adott évi folyamatokon túlmutató, a hosszabb távú gazdasági növekedést befolyásoló deficit meghaladja az Európai Unió által meghatározott mértéket. Ezért az Európai Bizottság ez év tavaszán „Jelentős eltérés eljárást” (Significant Deviation Procedure) indított, mivel a strukturális hiány jelentősen eltér a középtávú költségvetési céltől, amit egyébként a magyar kormány határozott meg és jelentett a konvergencia programban. Az Európai Tanács erre vonatkozó rendelete szerint az eurózónán kívüli tagországok számára nincsenek előírva kötelező intézkedések a költségvetés konszolidálására, így a kormánynek mindössze válaszadási kötelezettsége volt, melyet az október közepi határidőre teljesített is. Az Európai Bizottság a saját számításai alapján 1,5%-os GDP-arányos kiigazítást javasolt a magyar költségvetésben.

4./ A NÖVEKEDÉSI KÉPESSÉGÜNK ALAKULÁSA, A NÖVEKEDÉS BECSLÉSE

A teljes foglalkoztatás megközelítésével és a demográfiai korlátok erősödésével egyre inkább egy tőke és tudásintenzív növekedési fejlődés valósulhat meg. A hosszú távon is fenntartható gazdasági növekedés biztosításához azonban nélkülözhetetlen a hazai gazdaságot érintő sokkok megfelelő kezelése.

Ahogy azt az előző fejezetekben bemutattam, Magyarországon a népesség számának visszaesése és elöregedése is egyre jelentősebb korlátja a növekedésnek. A magasabb idős kori létszám nehezíti a nagy ellátórendszereket (nyugdíjrendszer, egészségügy). A demográfiai korlátok erősödésével és a gyors technológiai fejlődéssel (automatizáció) a képzett munkaerőért pedig ma már az országok között zajlik a verseny.

Hazánk számára is egyre nehezebb a megfelelő mennyiségű és minőségű munkaerő megtartása, pedig ez az alapja a tőke- és tudásintenzív növekedési modellnek. Az elmúlt időszakban egyre inkább beintegrálódott feldolgozóiparunk – különösen a járműipar – a globális értékláncba. Ugyanakkor ennek az ágazatnak az értékteremtő képessége relatíve

alacsony, és a nyitottság emelkedése következtében védtelenné vált a külső kereslet ingadozásaival szemben. A hosszú távú felzárkózás alapja mindenképpen egy termelékeny vállalati szektor.

4.1/ A növekedési képesség és tényezői

Az ipari termelés a múlt év eleje óta a megelőző időszakhoz képest – érzékelhető havonkénti ingadozással – magasabb dinamikával bővül. Az ipari kibocsátás volumene szeptemberben – szezonálisan és munkanaphatással kiigazított adatok szerint – 2,1%-kal mérséklődött az előző hónaphoz, és munkanappal kiigazított adatok alapján 2,2%-kal emelkedett a múlt év azonos időszakához viszonyítva. Évkezdetől 3,1%-kal nőtt az ipari termelés volumene.

Az első három negyedévben nyers adatok szerint a feldolgozóipari kibocsátás 3,2%-kal meghaladta az egy évvel korábbit, az energetikai iparé viszont 4,4%-kal elmaradt attól. A feldolgozóipar közel egyharmadát adó járműgyártás termelése 1,8%-kal, ezen belül szeptemberben 9,5%-kal csökkent, a második legnagyobb súlyú alágat jelentő számítógép-, elektronikai- és optikai-termék gyártásé 8,1%-kal, az ipari termelés volumenében harmadik alág, az élelmiszeripar termelése 5%-kal emelkedett. A kisebb súlyú alágak közül a gumi- és műanyagipar kibocsátása 15%-kal, a vegyiparé 8,7%-kal, a kohászaté, valamint a villamos berendezés gyártásé egyaránt 8,1%-kal, a papír- és nyomdaiparé ugyancsak 8,1%-kal, a kőolaj-feldolgozásé 7,7%-kal, a gyógyszergyártásé 0,9%-kal bővült, míg a bőr- és ruházati iparé 3,3%-kal, az ipari berendezések üzembe helyezéséé és javításáé 2,3%-kal, a gépgyártásé 9,5%-kal visszaesett.

Az ipari export szeptemberben – szezonálisan és munkanaphatással kiigazított adatok szerint – 5,8%-kal csökkent az előző hónaphoz, és – munkanaphatással korrigált adatok alapján – 4,2%-kal mérséklődött az egy évvel korábbihoz viszonyítva; az első háromnegyed évben – nyers adatok figyelembe vételével – 0,5%-kal nőtt a kivitel. A gumi- és műanyagipar exportja 10,5%-kal, a vegyiparé 8,6%-kal, a villamos berendezés gyártásé 8,4%-kal, a kohászaté 7,3%-kal, a számítógép-, elektronikai- és optikai-termék gyártásé 5,3%-kal, a papír- és nyomdaiparé 4,1%-kal, az élelmiszeriparé 2%-kal nőtt, míg a gyógyszeriparé 1,9%-kal, a járműgyártásé 4,2%-kal, a bőr- és textiliparé 5%-kal, a gépgyártásé 8,9%-kal, az ipari berendezések üzembe helyezéséé és javításáé 13,3%-kal csökkent. A feldolgozóipar kivitele az első kilenc hónapban – nyers adatok szerint

A jelentős súllyal rendelkező feldolgozóipari ágazatok új rendeléseinek volumene szeptemberben 6,3%-kal, az új exportrendeléseké 6,7%-kal elmaradt az egy évvel korábbitól. A teljes rendelésállomány a kilencedik hónap végén 6,4%-kal meghaladta a tavaly szeptemberit. A legalább 50 főt foglalkoztató vállalkozások rendelésállománya a múlt év elejétől másfél éven keresztül folyamatosan alatta maradt az előző évinek; ez a megelőző négy évben egyszer sem fordult elő. Az

exportrendelések volumene szeptember végén 7,5%-kal volt nagyobb az egy évvel korábnál, ezen belül a – kis súlyú – papírgyártásé 66,6%-kal, a számítógép-, elektronikai- és optikai-termék gyártásé 24,1%-kal, a vegyiparé 17%-kal, a járműgyártásé 9,1%-kal, a kohászaté 6,3%-kal, a villamos berendezés gyártásé 3,1%-kal, a gyógyszergyártásé 1,5%-kal emelkedett, míg a gépgyártásé 14,5%-kal mérséklődött. A belföldi rendelések volumene 2,7%-kal elmaradt az egy évvel korábitól. Az első háromnegyed évben – nyers adatok szerint – Nyugat-Dunántúlon 0,9%-kal csökkent az ipari termelés volumene, a többi régióban nőtt: legnagyobb mértékben Pest régióban 9,4%-kal.

A gazdasági vérkeringésben a kkv-szektor jelentősége kiemelkedő, ugyanakkor a nagyvállalatok és a kkv-k termelékenysége közötti eltérés óriási. A vállalati dualitás háttérében régóta ismert tényezők állnak, ezek pl.

- az elaprózódott kkv-szektor,
- a kevés exportáló kkv,
- a menedzsmenképességekben jelen lévő hiányosságok,
- az újrakezdés nehézsége, valamint
- a szektor alacsony technológiai felkészültsége és innovációs képessége.

A hosszú távon is fenntartható gazdasági növekedésünk további alapja a pénzügyi stabilitás és a fenntartható finanszírozás. Ennek biztosításához azonban elengedhetetlen, hogy a vállalkozások minden életszakaszukban a szükséges mértékű és szerkezetű külső finanszírozási forráshoz tudjanak jutni.

Sürgős teendőnk lesz azzal a helyzettel, hogy a globalizált világ egy új technológiai ciklusba lépett. Új technológiák formálják át a gazdasági termelés szerkezetét és a munkaerőpiacokat. A magasabb hozzáadott értékű termelés és szolgáltatás irányába történő elmozduláshoz viszont elengedhetetlen az innovációban való részvétel, az új technológiai vívmányok és megoldások alkalmazása, valamint a modern fizikai és digitális infrastruktúra, amelyekben talán nem vagyunk elég felkészültek.

A szolgáltatások is napjainkban már globális térben zajlanak, az internet széles körű elterjedésével már nincsenek többé földrajzi helyhez kötve. Ez pedig új lehetőség ahhoz, hogy a digitális platformok terjedésével lehetőséget kapjanak vállalkozásaink.

A fenntarthatóság és energiahatékonyság kérdéskörét is elemeztem korábban, de ismét hangsúlyozom, hogy e témák elengedhetetlenek az elkövetkező évtizedek kihívásainak elemzésekor.

Magyarország hosszú távú növekedése nem előre meghatározott. A gyorsabb növekedést produkáló fejlődő gazdaságok esetében a fejlett régiókhöz képesti növekedési többlet általában előbb elfogy, mint amikor utolérnék a fejlett gazdaságokat. Ebbe a helyzetbe kerülhetünk mi is (lásd a közepes fejlettség csapdájá). Remélhetjük azonban, hogy sikeresen ki tudunk törni egy ilyen helyzetből. A sikeres felzárkózást megvalósító országok meglehetősen heterogének, kulturális, földrajzi elhelyezkedést tekintve is különbözőek, ugyanakkor a növekedés fenntartásának fő motorja

- a tőkeintenzitás
- a termelékenység folyamatos emelése,
- a fejlett technológia alkalmazása és
- a magas gazdasági hatékonyság melletti működés
- növekvő népességszám
- tőke- és tudásintenzív növekedési modellnek

Olyan egyensúlyi pályát kell elérnünk, ahol a folyó fizetési mérleg tartósan pozitív marad, elérhető a teljes költségvetési egyensúly, valamint a GDP arányos államadósság jelentősen csökken. Ahogy korábban tárgyaltam már, ehhez a versenyképesség átfogó és folyamatos javítására is szükség van. Versenyképességi reformok kellenek a következő években.

Ki kell azt is használnunk, hogy a visegrádi régió a fejlett Nyugat-Európa és a gyorsan fejlődő ázsiai piacok közötti tranzitútvonalon fekszik, és ez lehetőségeket teremt a hagyományos (turizmus, szállítás) és modern szolgáltató ágazatok számára.

Új és áttörő technológiák formálják át a gazdasági termelés szerkezetét és a munkaerőpiacokat. Végbemeget a magasabb hozzáadott értékű termelés és szolgáltatás irányába történő elmozdulás szinte valamennyi felzárkózni képes országban. Ehhez pedig elengedhetetlen az innovációban való részvétel, az új technológiai vívmányok és megoldások alkalmazása, valamint a modern fizikai és digitális infrastruktúra.

Globális tér, az internet széleskörű elterjedése, a digitális platformok terjedése mind mind komoly lehetőségek számunkra is. Figyelemmel kell lennünk, hogy ma már a gazdasági növekedés, a felzárkózás és a versenyképesség egyik legfontosabb tényezője a humán tőke. A rendelkezésre álló munkaerő mennyiségén és minőségén keresztül hosszú távon alapvetően a

befolyásolja a gazdaságot. Több más mellett pl. az oktatási rendszerünk kezelése, szükség szerinti fejlesztése is nagy kihívást jelenthet.

A vállalkozások fejlesztésének - a foglalkoztatás és a hozzáadott értékben betöltött súlya miatt - legfontosabb célcsoportja a kis- és középvállalati kör. A magyar kis- és középvállalatok európai összehasonlításban alacsony innovatív vállalkozások. Mivel a külkereskedelemben a részvétel magasabb vállalati foglalkoztatással, munkatermelékenységgel és teljes tényező termelékenységgel jár, ezért a KKV-k lemaradtak az az exportáló és az importáló vállalatok versenyében.

A konvergenciához azután a pénzügyi rendszer fejlesztése is szükségszerű feladatunk. Ez biztosítja az innovációra, tudásra és termelékenységbővülésre alapozó gazdaságunk fenntartható finanszírozását. Meg kell oldani, hogy ne jelentsen problémát a forráshoz jutás, azaz enyhüljenek a kiemelten fontos a finanszírozási korlátok.

A vállalatok növekedési képességét nagyban meghatározza az intézményi környezet, amelyben tevékenykednek. Ide tartozik, mint egyik legfontosabb elem az állam, amely szervezetei számos csatornán keresztül hatással vannak a versenyképességre, vagyis a makrogazdasági növekedésre és a felzárkózásra.

A már elemi erővel „dübörgő” 4. ipari forradalom a hagyományos infrastruktúrák (közút, vasút, vízi szállítás stb.) továbbra is fontos versenyképességi szerepe mellett a telekommunikációs hálózat, illetve azon belül is a vezeték nélküli adattovábbítás lehetősége is felértékelődött. Erre szolgáló energiapolitika kialakításával, illetve az energiafelhasználás hatékonyságának ösztönzésével lehet csökkenteni az energiafüggőségünket, és végső soron a külkereskedelmi többletünk fenntartásához.

Az egyik legjelentősebb fejlemény az infláció várható alakulása ...

Meglepetést okozó adatok lényegesen magasabb jövő évi inflációs pályát jeleznek előre. Továbbra is lesznek ugyan átmeneti hatások az infláció emelkedésében, de a maginfláció is lassan, de biztosan emelkedik (2,8%). 2019-től a hatékonyság-javulástól jelentősen magasabb bérnövekedés pedig további és azonnali inflációs nyomást hozhat a gazdaságban. Ez egy korábbiaktól eltérő, új helyzetet jelent majd. Közelítünk a 4%-os inflációhoz és az érintetlen alacsony kamatszint mellett nemhogy nem gyengül a forint, hanem erősödik. A külföldi befektetők nyomás alá helyezték a jegybankot a túl alacsonyan tartott kamatok miatt, a 3-4%

közötti infláció és ténylegesen nulla bankközi kamatok mellett pedig a forint nem tud gyengülni.

A forint stabilitását adó legfőbb fundamentum, a külkereskedelmi és folyó fizetési mérleg romlott tavasz óta. Bár csökkent a külkereskedelmi többlet, de deficitbe feltehetően nem fordul át. Veszély helyzetet jelenthet az is, hogy nehezen árazható kockázatokat nem tudnak a piacaink kezelni. Ilyen kockázatok lehetnek:

- a még mindig kérdéses Brexit hatása és lefolyása;
- A globális likviditásszűkítés, -szűkülés;
- az olasz kormány meglepő és eltökélt fiskális lazítási terve 130% körüli adósságráta mellett;
- az erőteljesen lassuló kínai gazdaság, egy esetlegesen tovább leértékelődő kínai jüan, mely nyomás alá helyezhet más feltörekvő devizákat is;
- az USA által kezdeményezett kereskedelmi háború, amelyről még nem tudjuk, hogy az oka egy rövid távú amerikai szavazategyűjtés, vagy egy hosszabb távú geopolitika. Ha az utóbbi, akkor további eszkaláció történhet;
- az USA történelmének második leghosszabb növekedési ciklusában van, ha a növekedés kitart év végéig, akkor ez az eddigi leghosszabb konjunkturális időszak.

Végül is ha a fentiek akárcsak egyike is megvalósul és okoz jelentős világ- vagy regionális gazdasági lassulást, az hazánkban is olyan külső keresleti sokkot generálhat (mivel egyike vagyunk a világ egyik legnyitottabb gazdaságának), ami a jegybankot további laza monetáris politikára kényszeríti. Ez pedig ugye alacsony vagy még alacsonyabb kamatokat, gyorsan növekvő jegybanki mérleget, gyengülő forintot fog jelenteni.

4.2/ A lehetséges növekedés számszerűsítése

A rendszerváltás óta eltelt évtizedek a gazdasági előrejelzések területén is jelentős változásokat, eredményeket hoztak. Nélkülözhetetlen az a tevékenységünk, hogy a gazdasági prognózisokkal mérhető, rendszeresen publikált gazdasági adatok várható alakulását jelezzük előre. A rendelkezésre álló ténytűszámokkal, a korábbi időszakokban megfigyelhető folyamatok figyelembevételével alakítottuk ki matematikai és logikai modelljeinket. Ezekhez

kapcsolódóan a szabályozási és a gazdálkodási környezetre vonatkozó információkat is felhasználjuk. Fontosak természetesen a korábbi szakmai tapasztalatok felhasználása és a jövőre vonatkozó elgondolások realitása is. Az előrejelzésekhez elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Nemzeti Bank és a Nemzetgazdasági Minisztérium adatait használhatjuk fel. Lényeges azonban, hogy ezek az adatok sem teljesen egzakt, pontos mérési folyamat végén előálló számok, hanem általában ezek is számítási, becslési folyamatok eredménye. Ezért ezek is tartalmazhatnak becslési hibákat. Az adatokat szükségszerűen egy későbbi időpontban korrigálhatják. Ez a folyamat pedig elbizonytalanítja az előrejelzések helyességét. A prognózisok pontossága ezért is megkérdőjelezhető. Az előrejelzések értelmezését egyértelműen nehezíti az utólagos korrekció, hiszen a prognózishoz alapul vett tények utólag is változhatnak. Egy előrejelzés a későbbiekben az utólagos korrekciók következtében pontatlanabbnak vagy akár pontosabbnak bizonyulhat. Ez tehát azt is jelenti, hogy az előrejelzési hibákat az adatszolgáltatási folyamat sajátossága is okozhatja. A helyesebb, pontosabb, körültekintőbb előrejelzés elkészítéséhez többféle módszert alkalmazhatunk. Módszertanilag jelentős előre lépések történtek, ma már nincs feldolgozási korlátja bármekkora adatbázisnak, és nincs a feldolgozásnak számottevő korlátozást jelentő időigénye sem. Természetesen azonban vannak egyéb problémák...

➤ **A beruházás, mint indikátor**

A gazdasági növekedés ütemének Magyarországon tapasztalt beruházásigényessége kiindulópontul szolgál a növekedési képesség felbecsüléséhez. A reálisan várható ütemet befolyásolja, hogy

- elkerülhetetlen infrastruktúra korszerűsítése,
- a 4. ipari forradalom kényszerű és sürgős fejlesztéseket igényel, emellett
- növelni kell a környezetvédelmi beruházásokat, és
- rendbe kell hozni az oktatást, valamint
- az egészségügyet is.

A jövőben kisebb mértékű külföldi forrásra lehet számítani az elmúlt évekhez képest. A nettó háztartási megtakarítások aránya ugyan emelkedő irányzatot mutat, de egyszerre jelentkezik majd a beruházások számítható – makrogazdasági szintű – hatékonyságának csökkenése és a beruházási források mérséklődése. Mindezt már egyre kevésbé ellensúlyozhatja az uniós csatlakozás forrásbővítő és hatékonyságot javító szerepe, ezért, a hosszabb távú, vagyis a

fenntartható növekedés üteme aligha lehet nagyobb évi átlagban 3 százaléknál. Az uniós átlaghoz való felzárkózás jóval hosszabb ideig tart, mint azt reméltük.

➤ *A rövid távú előrejelzések, mint teljesíthető feladatok...*

A magyar gazdaság 2018 második negyedévében 4,8%-kal bővült, ekkora negyedéves ütemre 2005 óta nem volt példa. A magyar dinamika az EU által is használt módszertan szerint kétszerese az EU átlagának, az egyik leggyorsabb a régióban. Ez azonban a csúcspont, a növekedés dinamikája lassulni fog. Az EU-transzferek megelőlegezésével finanszírozott beruházások és növekvő lakossági fogyasztás várhatóan fékeződik, s a külső konjunktúra is enyhén romlani fog.

MAKROELŐREJELZÉS

Főbb mutatók	2018.	2019.
GDP termelés (előző év = 100)	104,6	103,2
Háztartások végső fogyasztása (előző év = 100)	105	103,5
Bruttó állóeszköz-felhalmozás (előző év = 100)	115	1052
Export (áru + szolgáltatás) (előző év = 100)	104	105
Import (áru + szolgáltatás) (előző év = 100)	105,5	106
Fogyasztói árváltozás (előző év = 100)	102,9	103,8
Építőipari termelés (előző év = 100)	122	105
Folyó fizetési mérleg egyenlege (a GDP%-ban)	3,8	4,8
Államháztartás egyenlege a GDP%-ban (ESA-95)	-2,2	-2,0
MNB alapkamat az év végén	0,9	1,5
A forint/euró árfolyama (éves átlag)	320	325-330
Reálkereset változása (előző év = 100)	8,5	5,5
Munkanélküliségi ráta, (éves átlag)	3,7	3,6

Forrás: KSH, Saját becslés

A vártnál kedvezőbb második negyedévi adatok alapján 4%-ról 4,2%-ra emelkedik az idei GDP alakulása az év elejei 9%-os beruházási előrejelzés pedig 12%-ra. 2019-re azonban már

érezhető lassulásra, 3,2% körüli növekedésre számíthatunk. Bár a külső egyensúly 2019-ben is kedvező marad, az infláció gyorsul, a fiskális és a monetáris politika csak lassan szigorodik.

Nem tudni még, hogyan alakul az EU (Brexit után megmaradó) 27 tagállamának konstruktív együttműködése az új költségvetés elfogadásában.

2018-ban nagyon gyors, de a tavalyi kétszámjegyűnél kisebb ütemű, 8% körüli reálkereset-növekedés várható, mely 2019-re elsősorban a minimálbér dinamikájának lassulása miatt az ideinek kevesebb, mint a felére csökken. Ez érezhető nyomást gyakorol majd a keresetekre, azonban a munkaerőhiány ellentétes eredőjű hatása továbbra is megmarad. A hatodik éve tartó fogyasztás-bővülés 4,5%-kal (a vásárolt fogyasztás 5,5%-kal) jövőre mintegy 1 százalékponttal mérséklődhet.

Az állóeszköz-felhalmozás már tavaly meghaladta a válság előtti szintet. Az idei első félévben azonban a versenyszféra beruházása csak 7%-kal nőtt. Eközben az EU-források korábbinál nagyobb részét, több mint felét a magánszektorba irányítja a kormány. Az állami szféra fejlesztéseinek volumene 50%-kal bővült. A második félévben a magas bázis lassulás lesz, az év egészében a tavalyi 17% után 12%-os volumenbővülés valószínű. 2019-ben a lassulás folytatódik, és csak 5%-os bővülés prognosztizálható. A nagy EU-finanszírozású projekteknel lassú a megvalósítás, így 2020-ig nem biztos, hogy a költség eléri a tervezett 100%-ot. A 2017-es 21,5%-os beruházási ráta 2018-ban 23%-ra emelkedik. Ez a válság előtti szint! 2019-ben hasonló arányú lesz, főleg az állami – jelentős részben EU-finanszírozású – fejlesztések eredményeként.

Az EU módszertana szerinti magyar GDP növekedés a 2017 negyedik negyedévi 4,9%-ról minimálisan, az első negyedévben 4,7%, a második negyedévben 4,6%-ra mérséklődött. Ennél a régióban csak a lengyel és valószínűleg a szlovén fejlődés volt gyorsabb. A piaci előrejelzések ezt a sorrendet valószínűsítik az év egészére is, jövőre azonban a 3,2% körüli magyar növekedés már a gyengébbek közé fog tartozni a régióban. A belföldi felhasználás mindkét évben meghaladja a GDP növekedését, az ágazatok közül 2019-ben az ipar kivételével várhatóan minden ágazat növekedése lassul. A leggyorsabban továbbra is az építőipar, ettől lemaradva a kereskedelem és az infokommunikációs ágazat bővül. Az ipari növekedés az európai konjunktúrát követve lassul, a 2017 évi 4,8%-os bruttó termelésbővülés után 2018-ban csak 3,5, s 2019-ben is alig magasabb, 3,5-4%-os dinamika várható.

Az építőipar az első hét hónapban is jól teljesített, a tavalyi 30% után 22%-kal tudta éves termelését növelni. Az ágazat szerződésállománya magas, a termelői kilátások erős derülést tükröznek. Most 17%, jövőre 5%-os lehet a termelési dinamika.

A tavalyinál ebben az évben mintegy 5%-kal magasabb mezőgazdasági GDP várható. A szolgáltatási GDP azonban 2018-ban csak 4%, jövőre 2,8%-kal, teljesít, így csak a nemzetgazdasági átlagtól lemaradva bővül. A kiskereskedelmi forgalom most 6,5%, jövőre 4% körüli ütemben nő. Az áruszállítás teljesítménye idén 5%-kal visszaesik a nemzetközi szállítások csökkenése miatt, míg 2019-ben már csak a közúti áruszállításnál várható érdemi csökkenés. Az ingatlanpiac szereplői körében továbbra boom van.

A foglalkoztatottak száma jövőre 0,5%-kal növekszik. Az állami szférában létszámleépítés kezdődik. A gazdasági konjunktúra létszám-bővítő hatását csökkenti a közmunka fokozatos visszaszorítása és a tartós munkaerőhiány. Jelentős a strukturális feszültség a munkaerő-kereslete és -kínálata között. A munkanélküliségi ráta 2018-ban éves átlagban 3,5% közelébe csökken, s 2019-ben is hasonló lesz.

Az államháztartási deficit 2018-ban hatodik éve 3% alatt lesz. A magyar hiány azonban mégis az egyik legmagasabb az EU-ban, a strukturális deficit pedig 3% feletti. Az EU-támogatások széleskörű hazai megelőlegezése következtében a pénzforgalmi deficit tavaly 70%-kal meghaladta az előirányzottat, idén pedig már az első hét hónapban 10%-kal az egész évre előirányzott összeget.

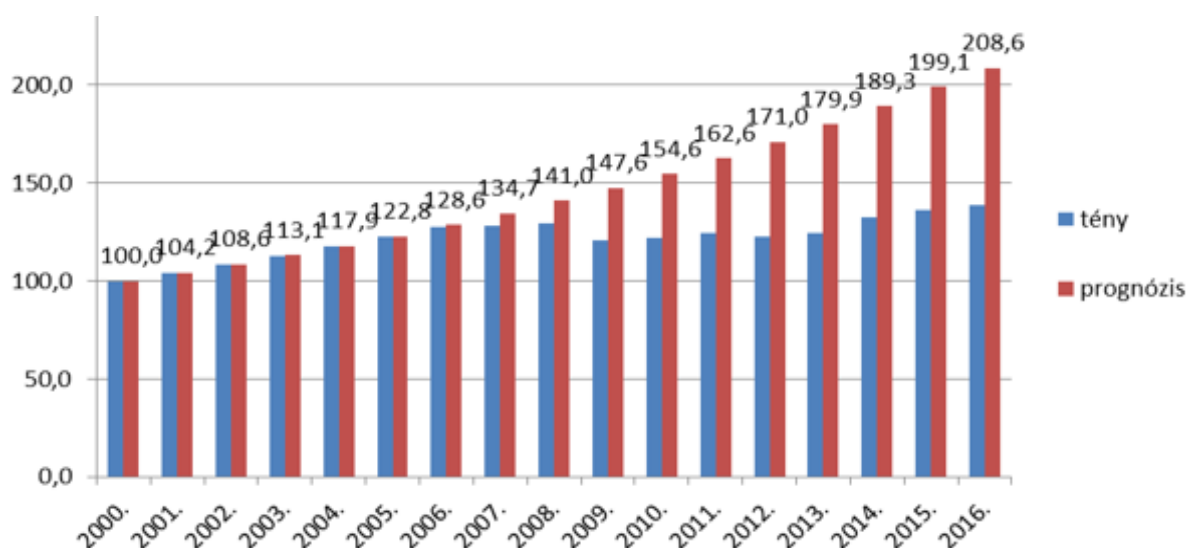
2,2% körüli GDP-arányos eredményszemléletű hiány várható. Ugyanakkor a hatalmas pénzforgalmi deficit és a forint gyengesége következtében jó esetben is csak minimálisan, az EU elvárásánál (kb. 0,7 százalékpontnál) kevésbé csökkenő, 73,5% körüli GDP-arányos államadósság várható. A világpiaci olajárak további emelkedésével, a bérinfláció erősödésével, a monetáris politika késlekedő szigorításával 35 felett, sőt ennél magasabb is lehet az áremelkedés. Az alapkamat 2019 végére már 1,5% lehet, miközben az árfolyam tovább gyengül, a tavalyi 309 forint után idén éves átlagban 320 forint, jövőre 325-330 forint lesz egy euró.

A folyó fizetési mérleg 2019-ben 2 milliárd euróra mérséklődhet. A külső finanszírozási képesség 2019-ben 6,5 milliárd lesz, ami a GDP 4,9%-a. A magyar nettó finanszírozási

Hosszabb távú prognózisok... „csak ceruzával tervezzünk” ...

20 évvel ezelőtt, a „Bevezetés a XXI. századba” címmel rendezett Ecostat konferencián bemutattam az intézet hosszútávú, 2015-ig készített makrogazdasági előrejelzését. A saját fejlesztésű modelljeink hosszú éveken át sikeresen segítettek a gazdaságpolitika tevékenységét. A rövid távú számításaink mindenképpen helytállóak voltak. Azonban a 10-15 évre előrejelzett fejlődésünk jelentősen elmaradt a megvalósult, később – az ismert okok, aztán a nemzetközi válság miatt is – bekövetkezett helyzettől, gazdasági realitásoktól. Az akkor számított-előrejelzett fejlődés nem valósult meg, és ennek jól magyarázható és felismert okai voltak és vannak.

GDP növekedés (2000 év = 100)

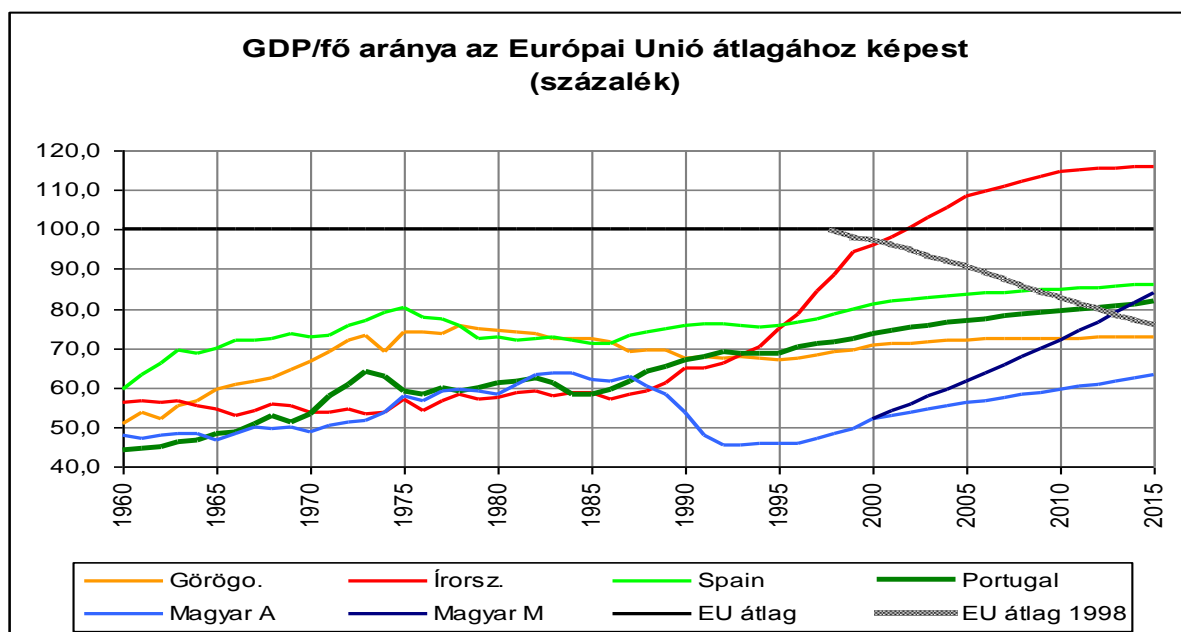

Forrás: ECOSTAT, Gazdaságelemző és Informatikai Intézet, 2000.

Egyértelmű, hogy változatlanul szükségünk van stabil módszertanon alapuló előrejelzésekre, és az ezek elkészítéséhez szükséges nemzetközi és hazai gyakorlatok, adaptálható elemek átvételére. Fontos, hogy az alkalmazandó modellek egyszerre illeszkedjen egy középtávú

makrogazdasági prognózisba, illetve értelmezzék a rövidtávú költségvetési intézkedések hatásait, lehetőségeit. A jelenlegi módszerek áttekintése, az azokból adódó nehézségek feltérképezése után adódhat a lehetőség, hogy optimális modellhez igazodva akár egy új előrejelző gyakorlat alakuljon ki. A makrogazdasági előrejelzési modellek az elmúlt

évtizedekben sokat fejlődtek, a szakértők továbbfejlesztették a becslélméletet és a szimulációs eljárásokat, valamint számítógépes adatbázisokat hoztak létre. Az előbb említett konferencián a jelenlévő közgazdász kollegák már jelezték is, hogy nem tartották reálisnak az általunk előterjesztett optimista prognózis megvalósulását, azaz nem tudunk majd 2015-re az EU átlagos fejlettségének 80%-ára felzárkózni.

Forrás: ECOSTAT, Gazdaságelemző és Informatikai Intézet, 2000.

Az előrejelzések alapvető nehézsége nyilvánvaló: a folyamatosan és gyorsan változó és globalizálódó gazdaságokban problémákkal terhelt az alapvető makrogazdasági összefüggéseken túl bármely folyamat törvényszerűségeit és egyértelmű összefüggéseit előrejelezni. Igaz az a tézis, hogy „bármely addig nem jól működő gazdasági folyamatba történő beavatkozás eredménye a legtöbb esetben azzal jár, hogy addig jól működő folyamatok is megváltoznak, akár el is romlanak.”¹¹

Rövid és közép távú előrejelzések használhatósága

Európai Uniós tagságunkból eredően és saját elvárásainknak is egy olyan makrogazdasági modell alkalmazása lehet a megfelelő, amely a nemzetgazdaság hosszú távú fejlődési pályáinak előrejelzésére, a fontos makrogazdasági mutatók és összetevők alakulására, illetve különböző scenáriók összehasonlítására szolgál. Ezen modell egzogen feltételek

¹¹ Kornai János

(világgazdasági konjunktúra, energiaárak, kamatok, árfolyam alakulás stb.) mellett számszerűsítheti a legfontosabb makromutatók alakulását, és különböző gazdaságpolitikai alternatívák összevetésére is alkalmas. De vajon ezek mellett mire kellene helyezni a fő hangsúlyt?

Makrómutatók előrejelzése, 2018-2022. előző év=100; %								
ÉV	Bruttó hazai termék (GDP) volumenindexe	ebből: belföldi felhasználás	ebből: lakossági fogyasztás	Fogyasztói árindex	Munkanélküliségi ráta (ILO)	Háztartások nettó finanszírozási képessége/GDP	Folyó fizetési mérleg egyenleg/GDP	Államháztartási egyenleg
2010.	100,7	99,4	97,3	104,9	11,2	4,3	0,3	-4,5
2011.	101,7	99,7	100,7	103,9	11,0	5,3	0,7	-5,4
2012.	98,4	96,9	97,7	105,7	11,0	5,1	1,8	-2,4
2013.	102,1	102,2	100,5	101,7	10,2	4,9	3,8	-2,6
2014.	104,2	105,5	102,4	99,8	7,7	5,5	1,5	-2,6
2015.	103,4	101,2	103,4	99,9	6,8	7,7	3,5	-1,9
2016.	102,2	101,6	103,8	100,4	5,1	4,5	6,0	-1,6
2017.	104,0	106,0	104,1	102,4	4,2	5,1	5,4	-2,2
2018.	104,6	104,8	105,0	102,9	3,7	5,6	3,8	-2,2
2019.	103,2	104,5	103,5	103,8	3,6	5,4	4,8	2
2020.	103,0	104,2	103,2	104,2	3,6	4,6	4,2	2,2
2021.	102,8	103,8	103,2	105,2	3,5	4,2	3,6	2,4
2022.	102,5	101,8	102,8	105,4	3,8	3,8	3,2	2,6
<i>Forrás: MNB, saját számítás 2008-2022 becslés</i>								

Egy jól használható modellel a költségvetés alakulását, az államadósság változását, a konvergencia folyamatok alakulását, az EMU-hoz történő csatlakozás feltételeinek teljesíthetőségét, illetve az ehhez szükséges fiskális politikai intézkedéseket és ezek makrogazdasági hatásait is lehet számszerűsíteni a következő évekre.

Az előrejelzéseink készítése során több scenárió is vizsgálható, összehasonlítható. Például egy scenárió peremfeltételeként a költségvetés beruházásai, így pl. a paksi bővítéssel kapcsolatos kiadások, az adósságállomány növekedésének hatásai is felvázolhatók. Elemezhetjük, hogy pl. a paksi bővítéssel járnak-e és milyen makrogazdasági előnyök. Egy

másik scenárióban későbbi EMU-csatlakozást, és más feltételként az EMU-csatlakozás dátumát jelölhetjük meg, pl. akár egy 10 éves távlatban. Megvizsgálhatjuk, hogy a 2020-ra várható, a korábbi konvergenciapályához képest azért nagyobb GDP-arányos államháztartási hiány mellett a gyors alkalmazkodás, és az ehhez szükséges restriktív fiskális politika milyen reálhatásokkal, növekedési és jóléti áldozatokkal jár. Meghatározhatjuk azt is, hogy az alkalmazkodáshoz milyen változások szükségesek az államháztartás bevételi és kiadási struktúrájában. ennek megfelelően kevésbé szigorú fiskális politikát is feltételezhetünk, egy ún. soft-landing folyamat keretében.

Kedvezőtlen előjelek a 2021-2027-es EU-s költségvetésről...

Olyan fejlemények történtek a 2021-2027-es uniós költségvetéssel kapcsolatban, amelyek külön-külön is kedvezőtlen előjelnek számítanak Magyarországnak. Az egyik, hogy

1. az Európai Parlament illetékes bizottságai megszavazták annak a tervezett mechanizmusnak a létrehozását, amelynek keretében bizonyos, például jogállamisági feltételekhez kötnék az unió tagállamainak megítélt közösségi források kifizetését. A másik pedig az, hogy
2. az esti állam- és kormányfői tanácskozáson azt rögzítették a tagállami vezetők, hogy lehetőleg jövő ősze kellene megállapodni a 2021-2027-es költségvetésről, de esélyes, hogy a főszámokról való végső alku tovább csúszik. Emiatt veszélybe kerülhet az a magyar érdek, hogy 2021 elején valóban gyorsan elindulhasson az új ciklus megvalósítása és így mindez kedvezőtlenül hathat ki a 2021-2022-es gazdasági növekedésre.

Az Európai Bizottság a májusban közzétett költségvetési javaslatban a Brexitből eredő lyukat és az új célokra szükséges több pénzt úgy akarta előteremteni, hogy a két nagy hagyományos költségvetési kassza (kohéziós és agrár) méretét akarta megvágni úgy, hogy ezek együttes súlya a 7 évre szóló költségvetési kereten belül 70%-ról 60%-ra csökkenjen (nagyjából 30-30%-ra).

Pozsonyban azonban 14-16 ország, vagyis a tagállamok több mint a fele hitet tett egy olyan

büdzsé mellett, ami reálértéken a 2014 és 2020 közötti szinten tartaná a kohéziós és a mezőgazdasági kiadásokat a következő időszakban. Ehhez azonban a Bizottság által javasolt 1,114 százalék helyett a nemzeti összjövedelem (GNI) legalább 1,3 százalékát kellene a közös költségvetésre fordítani, ahogy azt az Európai Parlament szeretné. Egyébként korábbi jelzés alapján Magyarország is hajlandó lenne megemelni legalább a GNI 1,2%-ára a 7 évre szóló uniós költségvetés kötelezettségvállalási keretét, ami nyilván érdekünk is, hiszen egy nagyobb kasszából több lenne a nettó értelemben elhozható források volumene is.

.... és egy további tényező, a rejtett gazdaság szerepe a növekedésben

A nemzetgazdaságok termelő tevékenységének számottevő része a rejtett gazdaságban realizálódik, mérete és aránya nagyban függ az ország általános fejlettségétől, a jövedelmi viszonyoktól, a szabályozás szigorától és nem utolsósorban a társadalom általános szociális állapotától. A rejtett gazdaság az informális, a törvényesség határát súroló, azt átlépő cselekményekből, a bejegyzett vállalkozások tevékenységének szabályozatlan elemeiből, és az adóelkerülési céllal folytatott, nyereségvágyból, vagy kényszerűségből be nem jelentett tevékenységekből áll össze.

Magyarországon az éves bruttó hazai termék negyede a szürke-fekete gazdaságban jön létre. Aránya a rendszerváltást követően ugrásszerűen emelkedett, majd a századforduló tájékán valamelyest csökkent, nemzetközi viszonylatban azonban még mindig magas. A fejlődő afrikai országokban ez az arány 30-40 százalék, egyes országokban megközelíti a 60 százalékot. A latin-amerikai országok gyakorlata európai viszonylatban nem tekinthető összehasonlítási alapnak.

A 2008-as világgazdasági-pénzügyi válság hatására nálunk is lecsökkent a gazdaság teljesítménye és újra erősödtek a rejtett gazdasági jelenségek. Ennek hatására a jelentős gazdaságot kifehértető intézkedések haszna az, hogy nem emelkedett újra, hanem inkább szinten maradt és ma is Magyarországon a rejtett gazdasági tevékenységek feltehetően a GDP 24%-át tehetik ki. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ennyivel alacsonyabb a publikált GDP, hiszen nálunk éppen úgy, mint Európa több más országában a rejtett gazdaságból származó jövedelmek egy részét belebecsülik a GDP-be.

Hazánkban a másik jelentős változás az volt, hogy a rejtett gazdaságból származó jövedelmek struktúrájában mélyreható változások mentek végbe. Ez szorosan kapcsolódott az időközben lezajlott gazdasági és politikai szemléletben bekövetkezett fordulathoz. A gazdálkodásban a

magánszféra térnyerése és az üzemméret lecsökkenése, az ezekhez igazított pénzügyi elszámolási rendszerek (pl. az önbevalláson alapuló adórendszer) lényegesen megnövelte a rejtett gazdasági mozgásteret a vállalkozásoknál.

A rejtett gazdaság miatt jelentkező nehézségeink a magyar gazdaság növekedésnek egyik legáltalánosabb problémaköre. A fiskális politikán, a költségvetésen keresztül azonban befolyásolhatóvá válhatnak a rejtett gazdasági tevékenységek. Elérhető, hogy az eddig elmaradt adóbevételek jelentősen növeljék a költségvetést és ez pozitívan visszahathat a gazdálkodó szervezetek és a háztartások jövedelmi viszonyaira.

Az új évszázad első negyedében Magyarország egy, a jövedelmét tekintve felső-közép csoportba tartozó országgá vált, ahol a GNP már 24.000 USD/fő. A rendszerváltást követően hazánk a régió legsikeresebb rendszerváltó gazdaságai közé tartozott és 2004 óta EU-tagállam. Az országnak sikerült egy erős magánszektor kialakítania, amelynek jövedelme jelentős mértékben exportból származik, továbbá sok külföldi tőkét vonzott az országba. Az Európai Unió átlagához képest a hátránya folyamatosan csökkent, és úgy tűnt, hogy ez a tendencia folytatódni fog.

A gazdaságtörténet, az elmúlt évek folyamatai is jelzik, hogy a rejtett gazdasági tevékenységek nem fognak gyors ütemben csökkenni, és feltehetően soha nem fognak teljesen megszűnni; a szabályok betartatása csak arra alkalmas, hogy a nem legális jövedelmek alapjait megszüntesse. A kormányok azáltal, hogy bizonyos tevékenységeket ösztönöznek és kihasználják a gazdasági tényezőkben rejlő lehetőségeket, képesek a rejtett gazdaság befolyásolására.

A 90-es évek közepére Magyarországon a rejtett gazdaság részaránya a bruttó hazai termék 25-30%-át tette ki. Bár 2007-2008 körül ez az arány már 18-20 %-ra csökkent, de a pénzügyi válság alatt és követően újra a GDP 25%-át tehetik ki az e körbe sorolható tevékenységek, és így nagyságrendjük jelenleg elérheti a 8-9000 milliárd Ft összeget. Ennek ugyan mintegy harmada szerepel a GDP hivatalos értékében, de ennek az összegnek sincs egyértelműen adóbevételt jelentő vonzata

Alapvető fontosságú a nagyívű korrupció elleni harc, az illegális foglalkoztatás és az adóelkerülések csökkentésére, megakadályozására irányuló intézkedések – összefoglalóan a gazdaság kifehéritése, törekedve a társadalmi egyetértés megszerzésére is. Ösztönzők, megelőzés, felderítés, büntetés és publicitás, mind-mind olyan eszközök, melyeket egy finoman kiegyensúlyozott formula szerint célszerű alkalmazni.

Az EU tagságunk óta folyamatosan erősödik a rejtett gazdaság elleni jogalkotás és kommunikáció, mégis érezhetően nő részaránya. A tények jól mutatják, hogy 2010 óta a korábbi jelentős „kifehérítési” lépések ellenére nem csökkent, talán újra növekedésnek indult a rejtett gazdaság részaránya.

Ezt egyértelműen kiváltotta az, hogy 2010 után a munka- és létbiztonság megváltozott. A rejtett gazdaságban a cégek és a lakosság részvétele növekedésének okai is jól meghatározhatók, megváltozott a létbiztonság és az élet tervezhetősége, azaz a munkához, egészséghez, nyugodt öregséghez való lehetőség és esély, gyakorlattá vált a „gyors meggazdagodás” a magántulajdon építésének igyekezete:

- mintegy 1 millió ember dolgozik minimálbérért; de közülük
- 800 ezren többet keresnek, mint amennyit bevallanak,
- a vállalatok csak a „becsült” TÁSA kétharmadát fizetik be;
- a foglalkoztatottak – az önfoglalkoztató lehetőségek és a kényszerű alacsony bérezés miatt – még a jelentősen lecsökkent SzJA alapján elképzelhető adóösszegnek csupán háromnegyedét adózzák.
- további becslések szerint 500 ezren feketén, bejelentés nélkül dolgoznak.

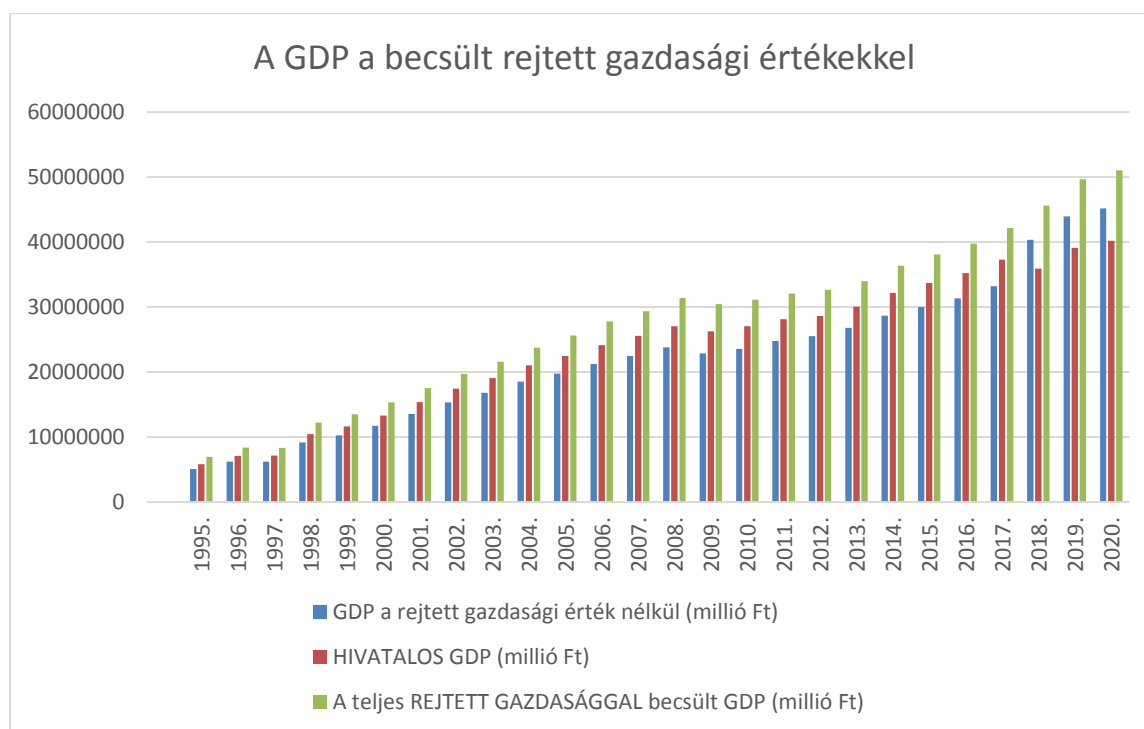
Az „elcsalt” adó fentiek következtében elérheti a GDP 3-4 százalékát. A becslések szerint ma már több ezer milliárd forintra tehetők az eltitkolt adó- és járulék összegek. Kialakulhatnak olyan tipikusabb formák, módszerek, technikai eljárások, amelyeket a gazdaság szereplői annak érdekében alkalmaznak, hogy vállalkozói és munkavállalói jövedelmeiket maximalizálni, ugyanakkor az ezeket terhelő adó-, társadalombiztosítási és egyéb kötelezettségeiket minimalizálni tudják. Nem túlzott becslés az, hogy a rejtett gazdaság nem megfigyelt területein összességében akár 4-5000 milliárd Ft mozoghat!

A rejtett gazdaság sok szempontból előnytelen, sőt, kifejezetten veszélyes a nemzeti kormányokra és a „fehérgazdaságra”. Ugyanis ezek a tevékenységek ellehetetlenítik a gazdasági szereplők valós gazdasági teljesítményének meghatározását, ami pedig az adózási morál romlásához vezet, s ennek természetes eredményeként kisebb adóbevételhez jut a költségvetés.

Erkölcsi hatásai sem elhanyagolhatóak: a szabad piacgazdaság és a szabad verseny alapvető szabályai ellen hatnak. Különösen igaz ez a megállapítás a korrupcióra, amely visszafogja az

üzleti tevékenységeket (pl.: a cégek alapítását, szerződések megkötését) és nehezíti, vagy akár ellehetetleníti a "leghatékonyabb", vagy "legjobb ár/érték arányú" megoldások felkutatását azáltal, hogy plusz költségeket, ugyanakkor csökkenő nyereséget jelent, így jelentősen befolyásolja a beruházási döntéseket.

A rejtett gazdasági tevékenységekből származó bevételek felboríthatják a gazdaság, a politika és akár az erőszakszervezetek egyensúlyát, ami egy ország, vagy egy egész régió destabilizációjához vezethetnek (pl.: Ázsia, Dél-Amerika).

Forrás: KSH, saját számítás

A globalizációs trend ezen a területen is jól megfigyelhető. Nem csak a multinacionális cégek, de országok egyenként vagy csoportosan is szereplőivé válhatnak a nemzetközi rejtett gazdaságnak. A globalizációnak köszönhetően az adatgyűjtésekkel kapcsolatos együtt nem működés is okozhat problémákat, nemzetközi összehasonlítások, nemzeti pénzügyek, nemzetközi szervezetek, nemzeti finanszírozási és adópolitika és az országok versenyképessége is múlhat a rejtett gazdaságuk méretén.

Tehát a rejtett gazdaság belső dinamikája növekvő figyelmet és összehangolt lépéseket követel meg, nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt. Minden eddigi erőfeszítés ellenére megjósolható: a rejtett gazdaság által előidézett problémák a globális gazdaság reális tényezői

maradnak még hosszú időn keresztül. Érdemes tehát folyamatosan vizsgálni, hogy melyek ezek a problémák, hogyan mérhetőek, miféle gazdasági hatást gyakorolnak, és végül, de nem utolsósorban, hogyan tudunk együtt élni velük.

A rövid gazdasági értékelés megalapozza azt, hogy a rejtett gazdasági tevékenységek változatlan körülmények között folytatódnak majd a következő néhány évben is.¹²

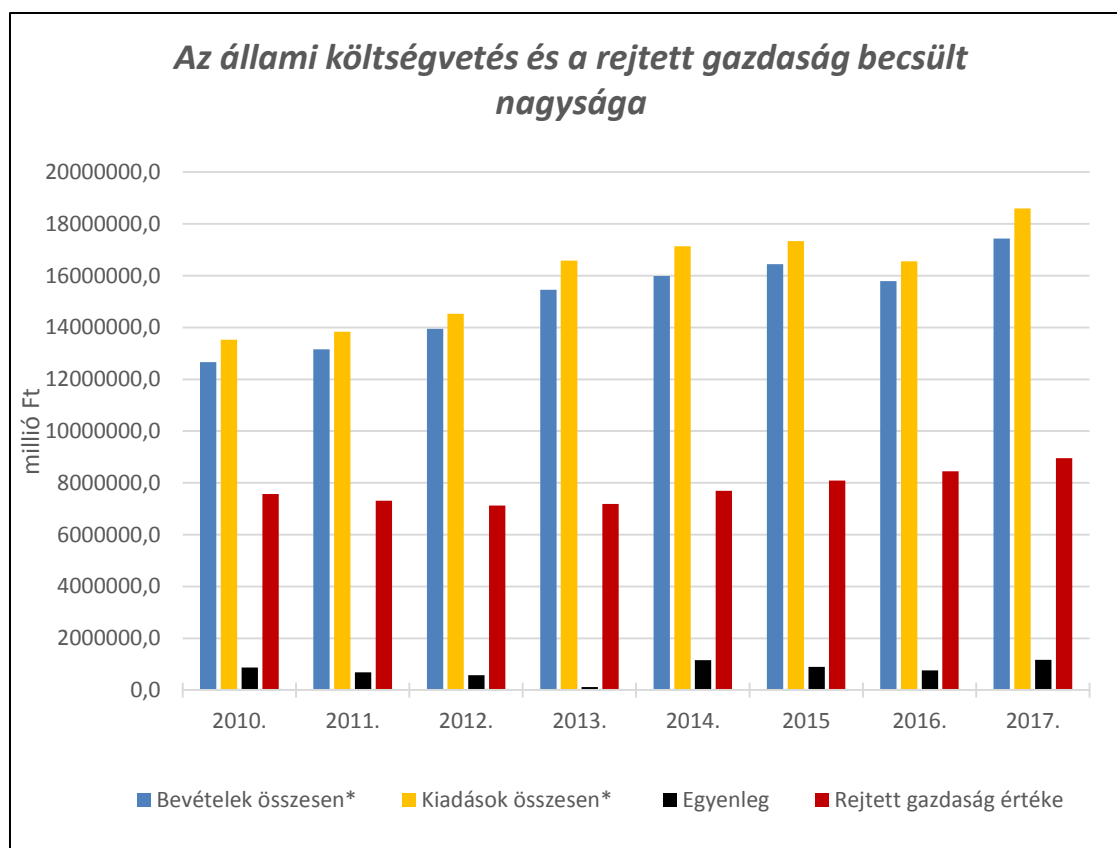
Az elmúlt másfél évtizedben az államháztartás helyzete jelentős ciklikusságot mutatott és 2006-ra hiánya 10 százalék fölé emelkedett. A fő gazdaságpolitikai feladatként helyre kellett állítani az egyensúlyt, és azt hosszú távon megőrizhetővé tenni.

Az egyensúly helyreállításának forrása csak részben lehetett adóemelés, azaz az elvonások további növelése, és csak elfogadható mértékben lehetett kiadáscsökkentés, hiszen ez alapvetően a nagy elosztórendszerek átfogó reformjával függ össze, amelyhez társadalmi egyetértés is kell.

Olyan egyensúlyi pálya kell, amely már rövid távon eredményeket hoz, Magyarország teljesítse európai uniós kötelezettségét, néhány éven belül csatlakozhasson az euró-zónához.

Az államháztartás helyzete a rejtett gazdaság alakulására alapvető fontosságú. Ez egyértelműen meghatározza a fiskális politika alakítását, az adórendszer szükségszerű változtatását, esetenként új adók bevezetését. A 27%-ra emelt Áfa, a különadók rendszere alapvetően befolyásolta a rejtett gazdaság kifehérítésnek lehetőségeit. Komoly kritikák érték a magyar költségvetést az elmúlt években kialakult, gyakran „ad hoc” jellegűnek ítélt adómódosításai miatt.

¹² Belyó (2002, 2007.): „A lakosság és a rejtett gazdaság” ISBN 963 215 563 7 Ecostat, Időszaki Közleménye XVIII. sz., Budapest, 2002. december, 86 p és „A rejtett gazdaság a lakosság és a vállalkozások körében” ISBN 978-963-235-110-0 ISNN 1419-4309 Ecostat, Időszaki Közleménye XXVI. sz., Budapest, 2007. május 92 p

Forrás: Költségvetési törvények, saját számítás

Vajon milyen mértékű plusz adóterhelést bír el a magyar társadalom, a gazdaság, milyen megtakarítások származhatnak kiadáscsökkentés révén? A bevételnövelés, adó- és járulékemelés lehetőségei behatároltak, nemzetközi összehasonlításban a magyar államháztartás centralizációs szintje magas. Az adó- és járulékc centralizáció is inkább a nyugat-európai országokban kialakult mértékekhez igazodik, és meghaladja a közép-kelet-európai országokban meglévő arányokat. Az adó- és járulékemelés a magyar gazdaság versenyképességének jelentős romlását eredményezheti. Az egyensúlyörzés forrásait, a gazdaság és a társadalom további fejlődését eredményező konszolidáció egyaránt feltételez javuló egyensúlyt, az államháztartás, a központi költségvetés, a társadalombiztosítási alapok hiányának csökkentését, valamint gyors növekedést.

A konszolidáció tervezésekor figyelembe lehetett venni egy olyan területet is, amelyet eddig a gazdaságpolitika nem tudott visszaszorítani, felszámolni. Ez pedig a rejtett gazdaságnak az adózatlan, illegálisan működő részei, azaz az ún. fekete-, szürke gazdaság. Az itt bevonható

források oly módon járulhatnak hozzá az egyensúly javításához, a gazdasági konszolidációhoz, hogy eközben nő a társadalmi igazságosság, fokozottabban sikerül a közteherviselés alól eddig kibúvó kisebbséget rákényszeríteni az adójárulék befizetésére.

A rejtett gazdaság működését tekintve ugyanúgy részt vesz a jövedelemtermelésben, mint a legális szféra, ám résztvevői a közteherviselést részben vagy egészben elkerülik. A rejtett gazdaságban megtermelt jövedelmek ellenőrizhetetlen úton, adóztatlanul vándorolnak magánzsebekbe, miközben résztvevői a közsféra szolgáltatásait igénybe veszik.

A teljes GDP pedig a rejtett gazdaság egyéb becsült nagyságával – számításaim szerint – 38 094 ezer milliárd Ft-ot tett ki. A rejtett gazdaság a mostani - feltételezhetően helyes - részarányal számítva a következő lehet:

***A GDP és rejtett gazdasággal számított GDP nagysága
(prognózis 2020-ig, milliárd Ft)***

ÉV	HIVATALOS GDP	A rejtett gazdasági tevékenységek becsült értéke	A teljes REJTETT GAZDASÁGGAL becsült GDP
2010.	27 051	4 057	31 109
2011.	28 133	3 938	32 072
2012.	28 627	4 007	32 635
2013.	30 065	3 908	33 973
2014.	32 179	4 183	36 363
2015.	33 712	4 382	38 094
2016.	35 194	4 575	39 769
2017.	37 299	4 848	42 147
2008.	40 353	4 932	45 285
2019.	43 935	5 168	49 098
2020.	45 165	5 298	50 463

Forrás: KSH, Saját számítás

2006-ban számított a KSH először olyan GDP adatot, mely az uniós normákat figyelembe véve a korábbinál szélesebb körben méri a bruttó hazai termék előállítását. Belekerült a kalkulációkba a prostitúció, illetve a drogtermelés és kereskedelem, mely a GDP szintjét kb.

1%-kal emelte meg.¹³ Most az új GNI módszertan szerint a GDP-be 10,9% arányban szerepelnek a nem megfigyelhető tevékenységek.

A GDP nagysága 2018. évben mintegy 40 352,7 milliárd forint lesz. A rejtett gazdaság szerkezetével kapcsolatban a következők emelhetők ki:

- A termelő ágazatokban a cégek 54%-a, míg a szolgáltató szférában a vállalatok 64%-a állította, hogy szűkebb gazdasági környezetében jelen van a rejtett gazdaság.
- A rejtett gazdaság formái közül leggyakrabban a bejelentés nélküli foglalkoztatás (30%), a számlák nélküli szolgáltatás (20%) és a bérezéssel kapcsolatos visszaélések (17%) fordulnak elő.

Amennyiben a rejtett gazdaság nem adózó részét sikerül bevonni a „fehér gazdasági tevékenységek” közé, a 2018-ra a rejtett gazdasági bevételekkel becsült 50 463 milliárdos GDP komoly segítséget jelenthet a gazdaságnak-társadalomnak, az 5200 milliárd Ft több mint kétszerese lenne az idén beérkezett 1900 milliárd körüli EU támogatásnak.

¹³ Az értékeket a fogyasztói alkalmak száma és az átlagár szorzataként kapták. A drogtermelés és kereskedelem számbavételéhez az orvosi és igazságügyi statisztikákra, emellett a rendőrség és az adóhivatal forrásaira támaszkodnak. A prostitúciónál az érdekvédelmi szervezetek adatszolgáltatásaira épül a statisztika. Az adóbevételek szempontjából azonban ennek nincs jelentősége – az adózó jövedelmek ettől nem nőnek.

FÜGGELÉKEK

Adat források...

KSH - <http://www.ksh.hu/stadat>

NAV - <http://nav.gov.hu/nav/adatbazisok>

MNB - <http://www.mnb.hu/statisztika>

EURÓPAI UNIÓ - <https://europa.eu/european-union/about-eu/figures>

EUROSTAT - <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

EUROFOUND - <https://www.eurofound.europa.eu/>

EUROPEAN CENTRAL BANK - <http://sdw.ecb.europa.eu/>

United Nations - <https://www.un.org/ecosoc/en/>

OECD - <https://data.oecd.org/>

IMF - <http://www.imf.org/en/Data>

WORLD BANK - <https://data.worldbank.org/>

WORLD ECONOMIC FORUM

<https://www.facebook.com/worldeconomicforum/>

STANDARD & POOR'S

http://www.standardandpoors.com/en_US/web/guest/home

Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa www.ksh.hu

Magyar Nemzeti Bank statisztikai adatbázisa www.MNB.hu

IFO üzleti bizalmi indexei www.ifo.hu

PolicyAgenda KKV felmérése www.policyagenda.hu

Aktuális gazdasági hírek...

<http://www.parlament.hu/orszaggyules>

<http://www.kormany.hu/hu>

<http://hvg.hu/cimke/Kormanyinfo>

<http://www.portfolio.hu/>

<http://hvg.hu/gazdasag>

FELHASZNÁLT IRODALOM

ANTAL László (2004): Fenntartható-e a növekedés? Kiadó: Közgazdasági Szemle Alapítvány, Eto-Print Nyomdaipari Kft 435 oldal, 2004

BERNEK Ágnes (2003): A globális világ politikai földrajza, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003. A transznacionális vállalatok világgazdasági jelentősége 162 oldal

BOKROS Lajos (2003): 130 pont, Élet és Irodalom, 2003. december 19.

ERDŐS Tibor (2003): Fenntartható gazdasági növekedés, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003

KORNAI János (2017): Látlelet, HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2017

RAKONCZAI János (2003): Globális környezeti problémák, Lazi Könyvkiadó, Szeged, 2003

BELYÓ Pál–MOLNÁR István (2006): Mikroszimulációs modellek a politikai döntéseknél, PÉNZÜGYI SZEMLE 51. évfolyam 3. szám, 348-361 oldal, 2006

PALÓCZ Éva - VAKHAL Péter(2014): Alapozó előtanulmány a makrogazdasági és költségvetési előrejelzési módszertanokról a Költségvetési Tanács számára, Kopint-Tárki Zrt. 2014. október 31.

BÉKÉSI László – KÖBER Csaba – KUCSERA Henrik – VÁRNAI Tímea – VILÁGI Balázs (2006): Az MNB makrogazdasági előrejelző modellje, Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2016. október <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-wp-2016-4.pdf>

BELYÓ Pál (1998) szerk.: Az Eco-line modell a gazdasági fejlődés elemzésére és prognosztizálására, A gazdaságelemzés módszerei 1998/II. szám, ECOSTAT KSH Gazdaságelemző és Informatikai Intézete

CSABA László (2014): Válaszúton a magyar gazdaság, Competitio, 2004, 3. évf. 2. sz. 1-6 oldal

http://competitio.unideb.hu/wp-content/uploads/2016/03/III-2/III_2_1.pdf

GAZDAG László (2014): Bokros Lajos 140 pontja, Valóság, 2014, 57. évf. 5. sz., 81-91 oldal

BAKSAY Gergely – CSOMÓSZ Balázs (2014): Az adó- és transzferrendszer 2010 és 2014 közötti változásainak elemzése viselkedési mikroszimulációs modell segítségével, Köz-Gazdaság, 2014/4- Különszám az adópolitikáról, 9. évf. 4. sz., 31-59 oldal

FELCSER Dániel – SOÓS Gábor Dániel – VÁRADI Balázs(2015): A kamatcsökkentési ciklus hatása a magyar makrogazdaságra és a pénzügyi piacokra, Hit elintézetű Szemle, 14. évf. 3. szám, 2015. szeptember, 39–59. oldal

MNB: Növekedési jelentés 2018 - A fenntartható felzárkózás feltételei – csapdahelyzetek és belépési pontok, MNB, 2018

INTERNATIONAL ENERGY AGENCY (2017): World Energy Outlook 2017: Executive Summary, <https://webstore.iea.org/world-energy-outlook-2017>

WORLD BANK GROUP – IDE-JETRO – OECD – UIBE – World Trade Organization (2017): Global Value Chain Development Report 2017: Measuring and Analyzing the Impact of GVCs on Economic Development. Washington, DC: World Bank.

World Economic Forum (2016): The Future of Jobs, Employment, Skills and Workforce: Strategy for the Fourth Industrial Revolution,
http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs.pdf

World Economic Forum (2017): The Global Human Capital Report 2017: Preparing people for the future of work.
http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Human_Capital_Report_2017.pdf

MNB: A magyar út – célzott jegybanki politika, BAKSAY, G. – BABOS, D. – SOÓS, G. D.: Makrogazdasági feltételek a kétezres évek első évtizedében, MNB, 2017, II./A/6. fejezet, 207–233. oldal

BRIGLEVICS T. – RIPPEL, G. – SZALAI, Z. (2016): A gazdasági felzárkózás elmélete dióhéjban, MNB, Versenyképesség és növekedés – út a fenntartható gazdasági növekedéshez, szerk.: Palotai Dániel, Virág Barnabás, 2016.

JÁNOSSY Ferenc (1966): A Gazdasági fejlődés trendvonala és a helyreállítási periódusok, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966

MATOLCSY György (2015): Egyensúly és növekedés, Konszolidáció és stabilizáció Magyarországon 2010–2014; MNB Könyvsorozata, Kairosz Könyvkiadó Kft., 2015.

MATOLCSY György (2017): Gazdaságtörténeti siker nyolc év alatt, tizenkét lépésben. Magyar idők, 2017. december 16.

MNB (2017): A magyar út – célzott jegybanki politika, Magyar Nemzeti Bank, 2017.

MOLNÁR György – SOÓS Gábor Dániel – VILÁGI Balázs (2017): A költségvetési politika és a gazdaság ciklikus pozíciójának kapcsolata, Hitelintézeti Szemle, 16. évf. 4. szám, 2017. december, 58–85. oldal

PALOTAI Dániel – VIRÁG Barnabás (2016): Versenyképesség és Növekedés, Út a fenntartható gazdasági felzárkózáshoz, MNB, 2016.

SZIGETI Cecília (2011): Alternatív mutatók, jólét és fenntarthatóság Magyarországon, Polgári Szemle, 2011. június – 7. évfolyam, 3. szám.

VARGA Attila (2009): Térszerkezet és gazdasági növekedés, Közgazdasági Szemle, LVI. évf., 2009. december (1142–1144. o.) Akadémiai Kiadó, 2009.

FERINCZ Adrienn – SZABÓ Zsolt Roland (2012): A „Z generáció” hatása a munkáltatói szervezetekre. In: Szabó, Zs. R. (2012, szerk.): Innováció vezetői szemmel. Aula Kiadó, 2012. A Z generáció itt is megjelent: Munkaügyi Szemle, 56. évf. 2. sz. 88-93 oldal, 2012

KSH (2014): Helyzetkép a magyarországi elvándorlásról c. sajtótájékoztatójának sajtóanyaga, SEEMIG https://www.ksh.hu/docs/szolgáltatások/sajtó_szoba/seemig_sajto_reszletes.pdf

KSH (2015): Demográfiai portré, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografiaiportre/article/view/2485/2483>

MADARAS Attila, VARGA József (2014): A versenyképesség és a közoktatás kapcsolata Magyarországon. E-CONOM III. évf. 2. szám (2014/2.)

MNB (2018): 180 lépés a magyar gazdaság fenntartható felzárkózásáért. Műhelymunka, 2018. július. <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-180-pontja.pdf>

MATOLCSY György – PALOTAI Dániel (2018): A magyar modell: A válságkezelés magyar receptje a mediterrán út tükrében, Hitelintézeti Szemle, 17. évf. 2. szám, 2018. június, 5–42. oldal

VILÁGGAZDASÁGI FÓRUM (2018): The Future of Jobs Report http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2018.pdf

BALATONI András – GYÖRGY László – NAGY Ádám (2012): Az energiahatékonyság fejlesztésének állami eszközei. Nemzeti Érdek, Új Évfolyam 2. szám (2012/2.), 6–15. oldal

BALOG Ádám (2014): Adóelkerülés és rejtett gazdaság Magyarországon. Köz-Gazdaság – Különszám az adópolitikáról, 2014/4. <https://www.mnb.hu/letoltes/balog-15-30.pdf>

CSOMÓS Balázs – KREISZNÉ HUDÁK Emese (2015): A rejtett gazdaság mértékének csökkentése Magyarországon, MNB, 2015 <https://www.mnb.hu/letoltes/csomos-balazs-kreiszne-hudak-emese-a-rejtett-gazdasag-mertekenek-csokkentese-magyarorszagon.pdf>

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA (2017): Digitális Jólét Program 2.0., Budapest, 2017. július <http://www.kormany.hu/download/6/6d/21000/DJP20%20Strat%C3%A9giai%20Tanulm%C3%A1ny.pdf>

Felhasznált táblázatok (a mellékelt CD lemezen)**Árak**

Agrárrolló alakulása 2000-től
Fogy árindex részletes kiadási csoportonként 2000-től
Fogyasztói árindex 1960-tól
Infláció 1985-től

Beruházások

Beruházás 1960-tól
ICOR
Nemzetgazdasági beruházások 2000-től

Demográfiai táblák

Belföldi vándorlás 1990-től
Magyarok nemzetközi vándorlása 2010-től
Népesség, népmozgalom 2018-ig
Népesség kor és nem szerint 1980-tól
Népesség településenként

Egészségügy

Egészségügy 1960-tól
Egészségügyi kiadások alakulása 2003-tól
Orvosi és egyéb eü ellátás 1990-től

EU adatok

Bruttó állóeszköz felhalmozás az EU tagállamaiban 2006-tól
Bruttó hazai termék piaci áron, 2006-tól

GDP

Bruttó hazai termék KSH
Bruttó Nemzeti Jövedelem, GNI 1995-2016
EU GDP negyedéves
GDP 2000-től
GDP értéke és indexei
GDP értéke és volumenindexe

GDP Ft-ban, euróban, dollárban, PPT-ben 1995-től
GDP negyedéves adatainak revíziója
GDP számítások
GDP termelés volumenindex
GDP termelése 2005 évi árakon
GDP termelése előző évi átlagáron
GDP termelése folyó áron
GDP változások 1995-től

GFI táblák

ÁBRÁK GFI-hez

Gazdasági Fejlődés Index 2018. III. né - 2018. október 8.

GFI – Index 2018 október 8.

Jövedelmek

Aktív, inaktív és egyéb háztartások ötödök szerint 2010-től

Aktív, inaktív, egyéb háztartások száma és személyeik jellemzői 2011-től

Alkalmazásban állók havi nettó keresete

Egy főre jutó kiadások decilisek szerint 2010-től

Havi kereset létszám, nemzetgazdaság 2008-tól

Havi munkaerőköltségek

Háztartások decilisek, régiók, település típusok szerint 2010-től

Nettó átlagkereset havi fizikai

Nettó átlagkereset havi költségvetésben

Nettó átlagkereset havi köztisztviselők, közalkalmazottak

Nettó átlagkereset havi szellemi

Nettó átlagkereset havi

Reálkeresetek alakulása (1992–)

Szegénységi indikátorok szerint 2010-től

Szubjektív jólét bizalom 2013-tól

Szubjektív jólét biztonságérzet 2013-tól

Szubjektív jólét elégedettség 2013-tól

Környezet

Kitermelhető vagyon 2005-től

Környezetvédelmi adók 2005-től

Környezetvédelmi beruházások 2005-től

Makrogazdasági táblák

A Magyar Nemzetgazdaság integrált számlája 2014

Adó és tb hozzájárulások bevételei

Adó és tb hozzájárulások TB-alapok bevételei

EDP jelentés_magyar_20180329

GDP termelésében foglalkoztatottak száma

Központi költségvetés bevételei

MNB makro mutatók 1995-2017

Nemzetgazdaság integrált számlája 2016, KSH

Reáljövedelem index, fogyasztás index

Munkaerőpiaci táblák

A 15 - 74 éves népesség gazdasági aktivitása 1998 –

A 15 - 74 éves népesség gazdasági aktivitása korcsoportok szerint 2006 –

A 15 - 74 éves népesség gazdasági aktivitása legmagasabb iskolai végzettség 1998 –

Aktivitási arány kor, nem szerint 1992-től

Alkalmazásban állók létszáma

Alkalmazottak száma munkaszerződés időtartama szerint

Foglalkoztatási ráta

Foglalkoztatottak nemzetgazdasági szektorok szerint, nemenként 2008-tól

Foglalkoztatottak száma foglalkozási csoportok szerint

Foglalkoztatottak száma korcsoportonként

Foglalkoztatottak száma munkaidős foglalkoztatásuk szerint

Foglalkoztatottak száma nemzetgazdasági ágak, nemek szerint

Foglalkoztatottak száma nemzetgazdasági áganként

Gazdaságilag aktívak száma

Gazdaságilag nem aktívak iskolai végzettség szerint

A GDP termelésében foglalkoztatottak száma (1995–)

Munkaerőpiac

Munkaerőpiaci fogalmak - KSH módszertan

Munkanélküliek a keresett munka jellege szerint

Munkanélküliek előző munkahelyük szerint

Munkanélküliségi ráta, kor- nem szerint, 1992-től
Munkanélküliségi ráta korcsoportok szerint
Nem aktív munkavállalási szándéka
Sztrájkok
Üres álláshelyek megoszlása foglalkozási főcsoportok szerint
Üres álláshelyek

Nemzetgazdasági ágak

Belkereskedelem 1960-tól
Ipar főbb adatai 1960-tól
Külkereskedelmi termékforgalom
Mezőgazdaság adatai 1960-tól
Posta, távközlés 1960-tól
Szállítás adatai 1960-tól
Turizmus adatai 1960-tól

Oktatás

Általános iskolai nevelés 1990-től
Felsőfokú alap- és mesterképzés 1990-től
Felsőfokú nappali képzés 1990-től
Felsőfokú oktatás 1990-től
Költségvetési kiadások 2001-től
Oktatás 1960-tól
Szakiskolai nevelés 1990-től

Rejtett gazdaság táblák

KSH költségvetés és RG 2005-től
Rejtett gazdasági becslések 2017

Módszertani megjegyzések:

ⁱ Az eredeti formájában több mint negyven éve leírt összefüggés jelentős hatást váltott ki a nemzetközi és a hazai szakirodalomban.

A formula a következő:

$$I = P \times A \times T$$

I = az emberi tevékenység természeti környezetre gyakorolt hatása (impact), P = a népességszám (population),

A = az egy főre jutó gazdasági teljesítmény (affluence),

T = technológia (technology), amely azt jelzi, hogy a gazdasági javak előállítása mekkora környezeti hatással jár. Az IPAT-formula legnehezebben elemezhető tagja a technológia (T), ennek számszerűsítésére legfeljebb közvetetten, a formula másik három tagjának ismeretében van esély. A terhelés (I) mérésének mikéntje egyben a technológiatényező (T) értelmezését is eldönti. Jelenleg a legelterjedtebb terhelésmutató az ökológiai lábnyom, így (T) ennek alapján számítható. A gazdasági teljesítmény és a területileg differenciált fejlettség mérése leggyakrabban a GDP-vel történik. Ezzel a mutatóval szemben az az egyik legfőbb kifogás, hogy mindenfajta gazdasági tevékenységet azonosan ítél meg, függetlenül annak fogyasztásra gyakorolt hatásától vagy társadalmi hasznosságától. A gazdasági alrendszer nem mindenható, nem határtalan, ha erről megfeledekezünk, az beláthatatlan társadalmi és ökológiai veszélyeket rejt. Ezért különféle adatok (makrogazdasági, államháztartási stb.) GDP-hez való kötése számos torzítást eredményez. A hagyományos makrogazdasági statisztikai módszerek nem képesek arra, hogy az egyes térségek a strukturális örökséget kellő árnyaltsággal kezeljék. Így viszont nagy a veszélye annak, hogy a gazdaságpolitikát irányítók, a külföldi elemzők és tőkebefektetők tévesen ítélik meg a régió helyzetét, ez pedig téves következtetésekhez és döntésekhez vezethet. A térbeli sűrűsödések, melyek egyik indikátoraként többek között a GDP-t is alkalmazzák, szintén jelentős területi különbségeket képesek mutatni. A kritikák hatására számos korrekciót hajtottak végre az elszámolási rendszerben, a változások egyik része az illegális tevékenységek számbavételéhez kapcsolódik, amely a 2005. évi számítások során integrálódott. A változások másik része a háztartási tevékenységekhez kapcsolódik. A korrekciók ellenére is sok kritikát megfogalmazhatunk a pénzügyi alapú mutatókkal kapcsolatban, de az egyes gazdasági területeken a piac méretének és növekedésének elemzésében a GDP viszonyítási alapként továbbra is nagy jelentőséggel bír. A GDP mellett használt alternatív mutatók közül kiemelkedik az ökológiai lábnyom- (továbbiakban: EF) mutató. Az EF alkalmazhatóságát, korlátait és stratégiai jelentőségét számos kutatás alátámasztja. A koncepció szerint az EF-indikátor hat fő földhasználati kategóriából áll: szántó, legelő, erdő, a halászati területek, beépített terület és a szén-dioxid-megkötéshez szükséges energiatér. Az összes fogyasztást földhasználati kategóriánként veszi számba, majd az ekvivalenciafaktorok (Equivalence Factor, EQF) segítségével átváltja világátlag termőképességű földterületbe, globális hektárba. A szántó magas szorzószáma miatt a tényleges és a hipotetikus földhasználat szerkezete jelentősen eltér egymástól.

ⁱⁱ A GFI indexet az előző negyedévhez viszonyított százalékos formában számítjuk és értékelésekor bemutatjuk az alakulását befolyásoló fontosabb jellemzőket. A negyedéves index – ha ez lehetséges – havi alapmutatókból épül fel, az esetenként hiányzó utolsó havi értékeket a következő indexszámításunk során visszamenőleg, módosításként vesszük figyelembe. A havi szinten mért és átlagolt adatok mindenképpen jelzik a negyedév utolsó hiányzó hónapjának tendenciáját is.

A GFI-index a kiválasztott alapmutatókból képzett súlyozott érték, ahol két irányban is súlyozást végzünk:

- egyrészt megbecsüljük az adott alapmutatónak a többi mutatóhoz viszonyított várható hatását a konjunktúrára (azaz erős, közepes vagy gyenge hatás)
- másrészt figyelembe vesszük azt is, hogy az egyes alapmutatók mennyire (esetleg több negyedévvel) előzhetik meg a konjunktúra fejlődéseit.

A GAZDASÁG FEJLŐDÉS INDEXÉNEK összetevői és forrásai:

VÁLLALKOZÁSOK indikátorai

- o Exportpiaci konjunktúra (KSH)
- o Közvetlen tőkebefektetések Magyarországon (MNB)
- o Ipari termelés (KSH)
- o Vállalati hitelállomány alakulása (MNB)

HÁZTARTÁSOK indikátorai

- o Háztartások nettó finanszírozási képessége / GDP (MNB)
- o Reálkereset fejlődése (KSH)
- o Munkanélküliség (KSH)

PÉNZÜGYI (Monetáris) indikátorok

- o M1 - monetáris aggregátum (MNB)
- o TDS(adósságszolgálat)/XGS(árudeviza és szolgáltatás export) (MNB)
- o Áfa befizetések teljesítése (MNB)

A 2010 év elejétől – kétéves időszakra - készítettük el először az index számításait. A negyedévenkénti indexek adatait pedig összehasonlítottuk a GDP negyedéves tényleges fejlődésével. Megnyugtató módon a két index hasonló tendenciával változott. 2012. januárjától publikáljuk a Gazdasági Fejlődés Indexét és a tárgynegyedévet követő hónap végén hozzuk nyilvánosságra, néhány nappal az előzetes GDP adat megjelenése előtt.

iii **Bruttó hazai termék (GDP):** a nemzetgazdaságban az elszámolási időszak alatt létrehozott teljesítmény halmozódásmentes mutatója.

Bruttó hozzáadott érték: az ágazatok által létrehozott kibocsátás (termelési érték) és a termelés során felhasznált termékek, szolgáltatások értékének (folyó termelőfelhasználás) különbsége.

Gazdaságilag aktív népesség: a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes száma.

Aktivitási ráta: a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes száma a 15-74 éves népesség százalékában.

Foglalkoztatási arány: a foglalkoztatottak 15-74 éves népességen belüli aránya.

Munkanélküliségi ráta: a munkanélküliek a gazdaságilag aktív népesség százalékában.

A fiatalok munkanélküliségi rátája: a 15-24 éves gazdaságilag aktív népességből a 15-24 éves munkanélküliek százalékos aránya.

Külföldi érdekeltségű vállalkozás: olyan jogi személyiségű vagy jogi személyiség nélküli vállalat, amelyben egy másik gazdaságban rezidens befektető a törzsrésztvények vagy szavazati jogok legalább 10%-ával vagy ennek megfelelő részesedéssel rendelkezik.

Gyermeknépesség: a 0-14 éves népesség.

Idősnépesség: a nemzetközi (OECD-) gyakorlatnak megfelelően a 65 éves és idősebb népesség.

Eltartottsági ráta: a gyermek- és az idősnépesség a 15-64 éves népesség százalékában.

Öregedési index: az idősnépesség a gyermeknépesség százalékában